

ISSN 2617-6319 (Print)

ISSN 2791-3368 (online)

Индекс 10532

**Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің
«Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлерінің
Әскери институты» республикалық мемлекеттік мекемесі**

**«Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері
Әскери институтының хабаршысы» ғылыми-ақпараттық журналы**

**Научно-информационный журнал «Вестник Военного института
Сухопутных войск имени Сагадата Нурмагамбетова»**

**Scientific and informational journal «Bulletin of the Sagadat
Nurmagambetov Military Institute of Land Forces»**

№ 2 (50) 2022

Алматы 2022

Бас редакторы
Б.Ш. Ибатулин

Редакция алқасы

А.Б. Тасболатов	тарих ғыл. д-ры, ҚР Қорғаныс министрлігі (Қазақстан);
С.С.Тауланов	пед. ғыл. д-ры, мамандандырылған «Арыстан» лицейінің басшысы (Қазақстан);
Г.Ф. Дубовцев	әскериғыл. канд., ҚР Президенті жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты (Қазақстан);
А.Н. Рыспаев	PhD, акад. ҚР Қорғаныс министрлігінің әскери білім және ғылым департаменті (Қазақстан);
Н.С. Ибраев	PhD, ҚР Тұңғыш Президенті – Елбасы атындағы Ұлттық қорғаныс университеті (Қазақстан);
Ж.К. Куптикбаев	PhD, ҚР Тұңғыш Президенті – Елбасы атындағы Ұлттық қорғаныс университеті (Қазақстан);
Ш.К. Кадыркулов	PhD, Әскери ғыл. канд., С. Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институты (Қазақстан);
Ж.Н. Бисенбаева	PhD, С. Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институты (Қазақстан);
Т.М. Алпысбаев	әлеуметтану ғыл. канд., С. Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институты (Қазақстан);
Е.С. Темірбеков	тех. ғыл. канд., Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (Қазақстан);
Ж.Р. Дилбарханова	PhD, Есболатов атындағы ПМ Академиясы. (Қазақстан);
А.К. Махадиева	PhD, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті (Қазақстан);
Б.К. Кенжеалиев	тех.ғыл. д-ры, Металлургия және кен байыту институты (Қазақстан);
Т.К. Мадымаров	әскери ғыл. канд., К. Усенбеков атындағы Құрлық әскерлері Әскери институты (Қырғызстан);
Ким Кю Чол	PhD, Ханкук университеті (Оңтүстік Корея);
Г. Шахин	PhD, Ұлттық қорғаныс университеті. Ататүрік атындағы стратегиялық зерттеулер институты. (Түркия);
В.П. Иванов	пед. ғыл. д-ры, РФ Қорғаныс министрлігі әскери университеті (Ресей).

Редакцияның мекен-жайы: 050053, Қазақстан, Алматы қ., Красногорская к-сі, 4.
Тел: 290-13-20; факс: 290-17-48. <http://jornal-visv.kz/>

Жауапты редактор
К.Ш. Нурмухаметова

Техникалық редактор.
М.М. Мырзабекова

Главный редактор
Б.Ш. Ибатулин

Редакционная коллегия

А.Б. Тасболатов	д-р ист.наук, Министерство обороны РК (Казахстан);
С.С.Тауланов	д-р пед.наук,начальник специализированного лицея «Арыстан»; (Қазақстан);
Г.Ф. Дубовцев	канд. воен.наук, Институт стратегических исследований при Президенте РК (Казахстан);
А.Н. Рыспаев	PhD, Департамент военного образования и науки Министерства обороны РК (Казахстан);
Н.С. Ибраев	PhD,Национальный университет обороны имени Первого Президента РК – Елбасы(Казахстан);
Ж.К. Куптикбаев	PhD, Национальный университет обороны имени Первого Президента РК – Елбасы(Казахстан);
Ш.К. Кадыркулов	PhD, Военный институт Сухопутных войск имени С. Нурмагамбетова(Казахстан);
Ж.Н. Бисенбаева	PhD, Военный институт Сухопутных войск имени С. Нурмагамбетова(Казахстан);
Т.М. Алпысбаев	канд. соц. наук, Военный институт Сухопутных войск имени С. Нурмагамбетова (Казахстан);
Е.С. Темірбекова	д-р техн.наук,им.Эл-Фараби КазНУ(Казахстан);
Ж.Р. Дилбарханова	PhD, им.Есболатова Академия МВД (Казахстан);
А.К. Махадиева	PhD, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева (Казахстан);
Б.К. Кенжеалиев	д-р техн. наук, Институт металлургии и обогащения (Казахстан);
Т.К. Мадымаров	канд. воен наук, Военный институт Вооруженных сил имени К. Усенбекова(Кыргызстан);
Ким Кю Чол	PhD, университетХанкук (Южная Корея);
Г. Шахин	PhD,Ұлттық қорғаныс университеті. Ататүрік атындағы стратегиялық зерттеулер институты.(Түркия);
В.П. Иванов	д-р пед.наук, Военный университет Министерства обороны(Россия).

*Адрес редакции:*050053, Казахстан, г. Алматы., ул. Красногорская, 4.
Тел: 290-13-20; факс: 290-17-48.<http://jornal-visv.kz/>

Ответственный редактор
К.Ш. Нурмухаметова

Технический редактор
М.М. Мырзабекова

Main Editor
B.Sh. Ibatulin

Editorial board

A.B. Tasbulatov	Doctor of historical sciences, Ministry of Defence (Kazakhstan);
S.S. Taulanov	Doctor of pedagogical sciences, Chief lyceum «Arystan»(Kazakhstan);
G.F. Dubovcev	Candidate of military sciences, Institute for Strategic Studies under President (Kazakhstan);
A.N. Ryspayev	PhD, National Defense university named after the First President –Elbasy (Kazakhstan);
N.S Ibrayev	PhD, National Defense university named after the First President –Elbasy (Kazakhstan);
Zh.K. Kuptikbayev	PhD, National Defense university named after the First President –Elbasy (Kazakhstan);
S.K. Kadirkulov	PhD, Military institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov (Kazakhstan);
Zh.N. Bissenbayeva	PhD, Military institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov (Kazakhstan);
T.M. Alpysbavev	Candidate of sociological sciences, Military institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov (Kazakhstan);
Y. C. Temirbekov	Doctor of technical sciences,
Zh. Dilbarkhanova	PhD, Police Academy of Ministry on Internal Affairs named after M. Esbolatov (Kazakhstan);
A.K. Makhadiyeva	PhD, Eurasian national university named after L.N. Gumilyov (Kazakhstan);
B.K. Kenzhealiyev	Doctor of technical sciences, Institute of Metallurgy and Ore Beneficiation (Kazakhstan);
T.K. Madymarov	Candidate of military sciences, K. Usenbekov Military institute of Land Forces (Kyrgyzstan);
Kim Kyu Chol	PhD, Hankook University (South Korea); PhD, Academy of gendarmerie and Coast Guard (Turkey);
G. Shakhin	National Defense university, Institute for Strategic Studies named after Ataturk
V.P. Ivanov	Doctor of pedagogical sciences, Military University of the Ministry of Defense of the Russian Federation (Russia).

Editorial office address: 050053, Kazakhstan, Almaty., ул. Krasnogorskaya, 4.
Tel: 290-13-20; fax: 290-17-48. <http://jornal-visv.kz/>

Responsible editor
K.Sh. Nurmukhametova

Technical editor
M.M. Myrzabekova

МАЗМҰНЫ

ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАРУЛЫ КҮШТЕРІ

<i>Құттықтау</i> – Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне 30 жыл.....	8
<i>Б.С. Сайлан</i> – Тәуелсіз Қазақстанның Қарулы Күштері: құрылуы мен дамуы.....	9
<i>А.Т. Сүлейменова</i> – Әскери ант қабылдау рәсімінің ерекшелігі.....	18

ӘСКЕРИ ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ

<i>Ж.Ж. Бейсенова</i> – Әскери шеберліктің мәні мен құрлымы.....	25
<i>Н.Ю. Фоминых, С.А. Хасанова</i> – Әскери оқу орындарына педагогикалық кадр дайындаудың ерекшеліктері.....	35
<i>Н.Е. Жанғалиев</i> – Топтық жұмыстарды ұйымдастыру және өткізу әдістемесі.....	43
<i>Ж.Қ. Досбай</i> – Қаратәмен айналысатын спортшылардың психологиялық дайындығының ерекшеліктері.....	60

ШЕТ ЕЛ ӘСКЕРЛЕРІНДЕ

<i>Ж.М. Рахметова</i> – Қазақстан мен Ресейдің әскери-саяси қарым - қатынасы.....	68
<i>Ким Кю Чул</i> – Корея Республикасының Қарулы Күштері инновациясының бағыттары.....	76
<i>Г.Т. Әлімбекова, Т.Ю. Лифанова, Қ.Ш. Нұрмұхаметова</i> – Әлемдік практикадағы заманауи қазақстанның бітімгершілігі: тәжірбиені әлеуметтік талдау.....	83
АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТТЕР.....	95

СОДЕРЖАНИЕ

30 ЛЕТИЮ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

<i>Поздравление</i> – 30 летию Вооруженных Сил РК.....	8
<i>Б.С. Сайлан</i> – Вооруженные Силы независимого Казахстана: создание и развитие.....	9
<i>А.Т. Сулейменова</i> – Ритуал принятия военной присяги.....	18

ВОИНСКОЕ ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ

<i>Ж.Ж. Бейсенова</i> – Значение и структура воинского мастерства.....	25
<i>Н.Ю. Фоминых, С.А. Хасанова</i> – Особенности подготовки педагогических кадров для военно-учебных заведений.....	35
<i>Н.Е. Жангалиев</i> – Методика организации и проведения группового упражнения.....	43
<i>Ж.К. Досбай</i> – Характеристика особенностей психологической подготовки спортсменов, занимающихся карате.....	60

В ИНОСТРАННЫХ АРМИЯХ

<i>Ж.М. Рахметова</i> – Военно-политическое сотрудничество Казахстана и России.....	68
<i>Ким Кю Чуль</i> – Направления оборонной инновации Вооруженных Сил Республики Корея.....	76
<i>Г.Т. Алимбекова, Т.Ю. Лифанова, К.Ш. Нурмухаметова</i> – Современное казахстанское миротворчество в контексте мировой практики: Опыт социологического анализа.....	83
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ.....	95

CONTENT

30th ANNIVERSARY OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

<i>Congratulations</i> – the 30 th anniversary of the Armed Forces the Republic of Kazakhstan.....	8
<i>B.S. Sailan</i> – Armed Forces of independent Kazakhstan: creation and development.....	9
<i>A.T. Suleimenova</i> – The ritual of taking the military oath.....	18

MILITARY TRAINING AND EDUCATION

<i>Zh.Zh. Biysenova</i> – The essence and structure of military skill.....	25
<i>N.Y. Fominykh, S.A. Khassanova</i> – Features of training pedagogical staff for military educational institutions.....	35
<i>N.E. Zhangaliev</i> – Methods of organization and conducting group exercises.....	43
<i>Zh.K. Dosbay</i> – Characteristic soft he psychological training of athlet esengaged in karate.....	60

IN FOREIGN ARMIES

<i>Zh.M. Rakhmetova</i> – Military - political cooperation between Kazakhstan and Russia.....	68
<i>Kim Kyu Chul</i> – Directions of defense innovation of the Armed Forces of the Republic of Korea.....	76
<i>G.T. Alimbekova, T.Y. Lifanova, K.Sh. Nurmukhametova</i> – Modern Kazakhstan peacemaking in the context of world practice: Experience of sociological analysis.....	83
INFORMATION ABOUT AUTHORS.....	95

Құттықтау!

Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері құрамының 30 жылдық мерейтойымен және Отан қорғаушылар күнімен құттықтаймыз!

Қарулы Күштің қатарында тұрған әрбір азамат қастерлі Отанымызға қалтқысыз қызмет етіп борышын адал атқаруда.

Еліміздің өркендеу жолында атқарып келе жатқан еңбектеріңіз жемісті, игі қызметтеріңізге табысты болсын!

Тәуелсіздігіміздің тұғыры мен мемлекетіміздің тыныштығын қорғап тұрған әскеріміздің даңқы мен айбыны асқақтай берсін!

Сонымен қатар, жоғарғы білікті әскери кадрларды дайындау ісіндегі тер төгіп жүрген оқытушы профессорлар құрамы маңызды үлес қосуда.

Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері әскери мектебінің нығаяуына, білікті мамандар даярлауда сіңірген адал еңбектеріңізді әрқашанда жоғары бағалаймыз. Отбастарыңызға бақ-береке, дендеріңізге саулық тілейміз!

Ибатулин Бауыржан Шарифулаевич

Б.С. Сайлан¹

¹Әл – Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан
(E-mail: b_sailan1967@mail.ru)

Қазақстанның Қарулы Күштері: құрылуы мен дамуы

Мақалада Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері құрылуының 30 жылдық тарихи кезеңіндегі, яғни Тәуелсіздік жарияланған кезеңнен бастап бүгінгі күнге дейінгі әскери саланың дамуының мәселелері қарастырылған.

30 жылдың ішінде жеткен жетістіктері мен әскери кадрларды даярлау жүйесіндегі мәселелер көрсетілген. Әскери доктрина ел саясатының негізгі бағыттарының бірі екенін ескере отырып, құжаттарды талдауға талпыныс жасалады. Әскери саланы одан әрі дамыту мен әскери дайындықты арттырудың маңыздылығына тоқталады.

Нәтижесінде, Қазақстан Қарулы Күші Тәуелсіздіктің ең басты тірегі болып табылатын бейбітшілік, тыныштық пен тұрақтылықтың мықты тұғыры екендігі анықталады.

Кілт сөздер: Қарулы Күш, тәуелсіздік, тарих, білім, әскер, саясат, бейбітшілік.

Кіріспе

Қоғамды қайта құрудағы маңызды және неғұрлым өткір мәселелердің бірі — Қарулы Күштердің тағдыры болып саналады. Бұлай болуы заңды да, өйткені армия мемлекеттің тағдырын, ішкі тұрақтылығын, қазіргі әлемдегі орны мен маңызын айқындайтын құралдардың бірі.

Соғыстан сақтану – адамзаттың ең бірінші мақсаты. Дүниенің түкпіріндегі қасіретті соғыс, қақтығыс, әскери қауіптен және әскери қатер көздерінен арылуда армияға арқа сүйемей өтуі мүмкін емес. Кіші, шағын және аймақтық қақтығыстардың тұтану ықтималдылығы біршама өсті.

XXI ғасырда әскери қауіп деңгейінің артуы мен оның белгілі бір жағдайда тікелей бағытталған соғыс өртіне ұласпауына кепілдік беру мүмкін емес. Сондықтан да соғыстың алдын алу жалпы мемлекеттік саяси мақсат болып табылады. Қазіргі жағдайда басымдылық саяси құралдарға берілуі тиіс екендігі сөзсіз. Бірақ саясат мемлекеттің әскери қуаты мен жеткілікті экономикасына сүйенсе ғана тиімді болмақ. Демек, басқа мемлекеттік институттармен бірге бұл маңызды мәселені шешуде Қарулы Күштер де белсене ат салысуы тиіс. Қарулы күштер мемлекеттің аумақтық тұтастығын сыртқы қауіп-қатерден қорғауды қамтамасыз етуде күш көрсету әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, агрессияға қарсы тұруға міндетті.

Зерттеу әдістері

Қазақстан армиясына қатысты отандық зерттеушілердің қосқан үлесіне шолу жасау жұмыстың мақсаты болып табылады. Мақаланы жазу барысында тарихилық пен объективтілік, нақтылық және логикалық талдау сияқты жалпы ғылымдық және арнайы зерттеу әдістері болып табылады. Аталған зерттеу әдістері тақырыптың отандық тарихнамасына шолу жасау барысында аталмыш тақырыпты кешенді түрде зерттелуін айқындайды.

Негізгі бөлім

Аймақта қалыптасқан әскери-саяси жағдайға байланысты және ТМД аумағында орын алып отырған саяси және экономикалық процестерді талдай келе, Қазақстан Республикасы өз Қарулы Күштерін құруды қолға алды.

Кез келген мемлекетте Қарулы Күштердің құрылуы, ең алдымен, ұлттық мүддеге негізделеді. Бұрынғы Одақтың әскери бірлігінің ыдырауында Қазақстан бастамашы болған жоқ, керісінше, ол соңғы кезеңге дейін біртұтас болу идеясын, ал кейіннен Достастықтың Бірлескен Қарулы Күштері болуын жақтады. Бұрын КСРО құрамына, сонан соң ТМД-ға кірген мемлекеттер өз Қарулы күштерін құрғаннан кейін ғана, Қазақстан да өз Қарулы Күштерін құру туралы шешім қабылдады. Оның жылнамасы 1992 жылдың 7 мамырынан басталады.

1992 жылы 7 мамырда Қазақстанның тұңғыш Президенті, Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қорғаныс комитетін Қазақстан Республикасының Қорғаныс министрлігі етіп қайта құру туралы», «Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерін құру туралы» Жарлығы шықты[1].

Қазақстанның Республикасының Президенті, Қазақстан Республикасының Жоғарғы Бас қолбасшысы Қ.К. Тоқаев жаңа Қорғаныс министрін тағайындау барысында: «Әскердегі қару-жарақтың дені – 30-50 жыл болған кеңес дәуіріндегі техника. Ескірген техникалардың мерзімінің өткеніне байланысты қару-жарақ паркін жаңарту үшін шұғыл шаралар қабылдау қажет. Қарулы Күштер заманауи әрі жоғары технологиялық қару-жарақпен, әскери техникамен жабдықталуы тиіс. Қабылданатын шаралар жүйелі болуы керек. Қару-жарақ пен әскери техниканы жөндейтін, оларға қызмет көрсететін отандық өндірісті дамыту қажет», – деді[2].

Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне әскери басқару органдары, Қарулы Күштердің бөлімшелері, әскер түрлері, арнайы әскерлер, материалдық-техникалық қамтамасыз ету әскерлері, аумақтық әскерлер, әскери оқу орындары, әскери ғылыми мекемелер және басқа да ұйымдар кіреді.

Қазақстан Республикасы тәуелсіздігін жариялаған тұстан бастап Қарулы Күштер құрылысының бастапқы кезеңіндегі аса маңызды проблема ел армиясының нормативтік – құқықтық негізін құру болды. 1993 жылғы

ақпанда Қазақстан Республикасының алғашқы Әскери доктринасы қабылданды. Онда Қазақстанның, егер оның өзі немесе одақтастары қарулы агрессия объектісіне айналмаса, қандай да бір мемлекетке қарсы әскери іс-қимылдарды ешқашан, ешқандай жағдайда да бірінші болып бастамайтындығы көрсетілді. Доктринада біздің республиканың ешкімге қауіп төндірмейтіндігі, барлық мемлекеттермен қарым-қатынасты қауіпсіздік мүддесін өзара ескеру негізінде құруға әзір екендігі, әскери үстемдікке де ұмтылмайтындығы атап көрсетілді [3].

Ант, жарғы, әскери доктрина, идеология, қамтамасыз ету жүйесі, елдің алғашқы әскери басшылығы құрылды, әскери кадрларды даярлау базасы, командалық құрамды тағайындау сияқты мәселелердің барлығын келешек үшін заманауи тұрғыда шешу қажет болды. Әскери ведомствоға бюджет қаржыларының әскерлер қолындағы қару-жарақтар мен әскери техниканы жауынгерлік дайындықта ұстап тұруға ғана жететіндей аз ғана бөлігі бөлінді. 1993 жылы еліміздің әскери бюджеті 8 млрд. теңгені құрады [4].

Түрлі өзгерістерге байланысты екінші Әскери доктрина 2000 жылы қабылданды. Осы Әскери доктрина әскери қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған 1993 жылғы Әскери доктринаның негізінде әрі оны дамыта отырып әзірленді. Жаңа Әскери доктринаны қабылдаудың қажеттілігі қоғамдық өмірде, соның ішінде әскери салада жаңа ұлттық мүдделердің қалыптасуымен байланысты. Осы Әскери доктрина әскери салада 1999-2005 жылдарға арналған Қазақстан Республикасы ұлттық қауіпсіздігі стратегиясының негізгі ережелерін нақтылады және мемлекеттік шекара шебінде Қазақстан Республикасының әскери қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, агрессия жасалған жағдайда елдің қорғанысын ұйымдастыруға, сондай-ақ ұжымдық әскери қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі одақтас мемлекеттермен бірлескен күш-жігерді үйлестіруге бағытталды [5].

Ал 2007 жылы наурызда қабылданған Әскери доктринада өңірлік қолбасшылықтар әскерлерінің белгіленген аймақтарда әскери қауіпсіздік міндеттерін шешу мәселелеріндегі дербестігін қамтамасыз ету жайы айқындалды. Нақтылай айтқанда, ел әскерінің бүгінгі деңгейге жетуі Елбасының қорғаныс саласын нығайтуға байланысты белгілеп берген басымдықтары мен міндеттерінің орындалуы арқасында жүзеге асты.

Бүгінде Қарулы Күштеріміз үш түрлі құрылымнан тұрады. Олар: Құрлықтағы әскер, Әуе қорғанысы күштері және Әскери-теңіз күштері. Бұлардың әлеуеті ұлғайтылды. Стратегиялық тұрғыда дағдарыстық жағдайлар орын алған кезде негізгі міндеттерді шешуге қатысу үшін жоғары деңгейлі әскери топтар, кез келген қауіп-қатерге қарсы жедел әрекет ететін Арнайы операция тобы, киберкеңістікте қауіп-қатерге қарсы іс-қимыл мақсатында ақпараттық күрес компоненті құрылды. Сондай-ақ мемлекеттің аумақтық қорғаныс саласын біріктіру үшін Қарулы Күштер құрамындағы аумақтық әскерлердің басқару органы пайда болды. Құрылымның барлық сатылары қамтыла отырып, еліміздің әскери оқу орындары арқылы мамандар дайындау ісі жолға қойылды.

Осы арада сәл шегіне сөйлесек, 1991 жылдың соңына қарай Қазақстан аумағында КСРО Қарулы Күштері әскерлерінің құрамында жалпы саны 200 мыңдай адам болған екен. Алғашқы кезде, әсіресе маман мәселесін шешу қиын болды. Өйткені өз әскерімізді жасақтау басталған кезеңде Қазақстанда қызмет етіп жүрген көптеген офицерлер әскери борыштарын ТМД-ның өзге мемлекеттерінде жалғастыруға немесе запасқа шығуға шешім қабылдағанды. Дәлірегі, кезінде КСРО-ның ортақ армиясында қызмет еткен офицерлер өз елдеріне жол тартты. Соның себебінен екі жарым жыл көлемінде, яғни 1992 жылғы мамырдан 1995 жылғы қаңтарға дейін офицерлердің кету деңгейі тізімдік құрамның 89 пайызын құрады. Осыдан келіп, Қазақстан Қарулы Күштерінде әскери мамандардың тапшылығы туындады. Бұл түйткілді шешу кезек күттірмейтін шаруа еді.

Содан білікті, кәсіби мамандарды даярлауға мемлекеттік деңгейде қарастырып көңіл бөліне бастады. Негізінде заманауи әлеуетті армия жасақтау әскери техникаларды, қару-жарақты жетілдірумен қатар, кәсіби, жаңа әскери буынды тәрбиелеуге тікелей байланысты екені белгілі. Осы орайда 30 жыл ішінде елімізде ұлттық әскери мамандарды даярлау жүйесі өз деңгейінде қалыптасты. Әскери бағыттағы оқу орындардың оқу-тәрбиелік үдерісіне озық технологиялар енгізілді, мамандардың білім деңгейін көтеру үшін оқу-әдістемелік база кеңейтілді. Соның нәтижесінде тәуелсіздік жылдарында әскеріміз іс жүзінде жаңадан құрылды, еліміздің генералдары мен офицерлерінің жаңа әрі тұтас буыны өсіп шықты.

Халықаралық қауіпсіздік пен мемлекеттер қауіпсіздігі дүниежүзілік қоғамдастықтағы мемлекеттердің сыртқы саяси қызметіндегі ең басты бағыт болып қалып отыр. Бұл тұрғыда әскери саладағы ынтымақтастық қарым-қатынастар дұрыс жолға қойыла бастады. Қазақстанның алдына қойылған басым міндет Республиканың сыртқы қауіпсіздігін қамтамасыз ету және дүниежүзіндегі жетекші державалар тарапынан кепілдіктер алу болды. Бұл тұрғыда ТМД шеңберіндегі әскери саладағы ынтымақтастықтың маңызы зор. Бұлай болатын себебі – ТМД КСРО Қарулы күштерінің мұрагерлері болып табылады, яғни бұлардың қару үлгілері бірдей, ұйымдық құрылымы ортақ, тактика мен стратегияны пайымдауы біркелкі, ұжымдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі міндеттерінің ортақтығы бар. ТМД елдерінің ұжымдық қауіпсіздік жүйесін құруы мен әскери-саяси ынтымақтастығының құқықтық негіздерін таратып айтайық.

Достастық жарғысының III тарауы әскери-саяси мәселелерге арналған. Онда мүше мемлекеттер халықаралық қауіпсіздік, қарусыздану және қару-жарақты бақылау, қарулы күштерді құру саласында мақұлдастық саясатын жүргізеді. Бұл ретте әскери бақылаушылар топтарының және бейбітшілікті сақтау жөніндегі ұжымдық күштердің көмегіне де сүйенеді деп атап көрсетілген. 1992 жылы 14 ақпанда ТМД Қорғаныс министрлерінің кеңесі тағайындалды. Сол жылы 20 наурызда мына келісімдерге қол қойылды: ТМД-ның қорғаныс мәселелері жөніндегі жоғары органдарының өкілеттілігі туралы; өтпелі кезеңдегі Біріккен қарулы күштер туралы; ТМД біріккен қарулы күштері қызметінің құқықтық негіздері туралы; ТМД-ға қатысушы

мемлекеттердің қарулы күштерін қарумен, әскери техникамен және басқа материалдық құралдармен қамтамасыз ету, ғылыми-зерттеу және тәжірибе-конструкторлық жұмыстарды ұйымдастыру принциптері туралы.

Әуе шабуылына қарсы (ӘШҚ) біріккен жүйесі шеңберінде «Жауынгерлік достастық-98» жаттығулары әскери ынтымақтастық аумағындағы басты оқиға болып саналады.

Қазақстан армиясының тағы бір жетістігі әлемнің алпауыт державалары басқаратын НАТО-мен ынтымақтастық қарым-қатынас орната алуы. Қазақстан мен НАТО-ның қарым-қатынасы НАТО-ның бұрынғы Бас хатшысы М.Вернердің 1992 жылғы қарашадағы Алматыға сапары кезінде кезінде басталды.

Қазақстанның НАТО-ға толық құқықты мүше болуға ниеті жоқ. Бірақ өзінің сыртқы саясатының принциптерін негізге ала отырып, Қазақстан Батыс және Шығыс Еуропа елдерінің, сондай-ақ кеңестен кейінгі республикалардың әскери-саяси ынтымақтастығын жандандыру бүкіл Еуразия кеңістігінде сенім білдіру ахуалын нығайту үшін пайдалы деп есептейді. Сонымен қатар НАТО-мен бірге бірлескен жобаларға қатыса отырып, Қазақстан ең алдымен жеке қарулы күштерінің әзірлік деңгейін көтеруді мақсат етіп отыр. Бірінші кезекте бұл әскери ынтымақтастық және оқу. НАТО мен Қазақстан арасында байланыс орнатылған уақыт ішінде 200-ден астам қазақстандық офицерлер «Бейбітшілік жолындағы әріптестік» бағдарламасының түрлі іс-шараларына НАТО-ға мүше елдерде, сондай-ақ әріптес елдерде өткізілетін курстарға, семинарларға, жұмыс бабындағы кездесулерге қатысты. НАТО-ның әскери-оқу мекемелерінде – Римдегі (Италия) және Обераммергаудағы (Германия) мектептерде, Гармиш-Партенкирхен (Германия) қаласындағы Дж.Маршалл атындағы стратегиялық зерттеу және қорғаныс экономикасы орталығында және тағы басқаларында оқыған Қазақстан әскери қолбасшылығының көптеген өкілдері НАТО елдерінде қарулы күштерді ұйымдастырудың және олардың жұмыс істеуінің түрлі аспектілерімен танысуға тамаша мүмкіндік алды. 1995 жылдан бастап қазақстандық офицерлер БЖӘ бағдарламасының түрлі жаттығуларына байқаушылар ретінде қатысты. Қазақстан Қарулы күштері әскери академиясының курсанттары АҚШ-тың Форт-Полк әскери базасында НАТО-ның бітімгершілік оқу-жаттығуларына қатысты. 1997-1998 жж. екі рет медициналық көмек көрсету жөнінде американдық-қазақстандық жаттығулар өткізілді.

Қазақстан тарапы Альянспен қарым-қатынасты жан-жақты дамытуға ниеттеніп отыр және «Бейбітшілік жолындағы әріптестік» бағдарламасы шеңберіндегі өзінің міндеттемелеріне адал болып қалады. Қазақстан жүзге жуық іс-шараларды қамтитын 1998-2010 жылдарға арналған әріптестіктің жеке-дара бағдарламасын орындады. НАТО-ның бас хатшысы Дж.Робертсонның 2000 жылғы Қазақстанға ресми сапары барысында да Қазақстандық тарап НАТО-мен кеңейтілген әріптестікке, бірінші кезекте әскери кадрларды даярлау мен қорғаныс құрылысы мәселелерінде әріптестікке алдағы уақытта да өзінің дайын екенін мәлімдеді.

Мемлекеттің Қарулы күштерінің құрылуы және алдағы болашағы әскери мамандарды даярлау жүйесіне елеулі өзгерістер енгізуді талап етті. Тәуелсіздік жылдары елімізде көптеген әскери оқу орындары құрылды, бүгінде олар Қарулы күштерімізді қажет кадрлармен қамтамасыз ете алады. Бұл туралы: «біз жоғары интеллектуалды потенциалы бар, шет тілдерін білетін, қазіргі заманғы техникамен жұмыс істей алатын офицерлер мен келісімшарт бойынша әскери қызметшілер легін дайындауымыз керек. Бұл үшін бізде барлық жағдай жасалған. Озық мемлекеттер тәжірибесін ескере отырып, әскери білімнің жоғарғы оқу орындарынан тұратын отандық жүйесін жасай алдық», – деген болатын армия генералы М.Алтынбаев [6].

Білікті, кәсіби әскери мамандар даярлау ісіне аз-кем тоқтала кетер болсақ, ол «Білім беру туралы» заңда көзделген бес деңгейді қамтиды. Олар: орта білім, техникалық және кәсіби білім – магистратура және докторантура, қосымша білім – әскери кафедра, қайта даярлау және біліктілікті көтеру. Орта білімді Астана, Алматы, Қарағанды және Шымкент қалаларындағы «Жас ұлан» республикалық мектептері береді. Ал техникалық және кәсіптік білімді Ш.Уәлиханов атындағы Кадет корпусы ұсынады. Бұл оқу орнын бітіріп шыққан кәсіби сержанттар Қарулы Күштердің әртүрлі лауазымдарында қызмет етуде. Сондай-ақ Қарулы Күштер әскерлерінің барлық түрлері мен тектерінің мамандары 3 әскери жоғары оқу орындарында даярлануда. Мәселен, Құрлық әскерлерінің әскери институты кадрлар дайындауда орны ерекше. Қарулы Күштердің кіші офицерлер құрамының 70 пайыздан астамы осы оқу орнының түлектері. Тәуелсіздік жылдары бұл институтты 7 мыңнан астам офицер бітірген. Институттың 70-ке жуық түлегі генерал атағын алған. Бұдан бөлек, Әуе қорғанысы күштері, байланыс әскері, автоматтандырылған басқару жүйесі, ақпараттық (кибер) қауіпсіздік саласына кадрлар даярлау мақсатында 2001 жылы құрылған Радиоэлектроника және байланыс әскери-инженерлік институтының да қызметі мақтауға тұрарлық. Институт 10 бағыт бойынша 1 мыңнан астам офицер дайындады. Сондай-ақ Талғат Бигелдинов атындағы Әуе қорғаныс күштері институтының да ерекше орны бар екенін айтпасқа болмайды. Бұл оқу орны Әскери-әуе күштеріне ғана емес, Ішкі істер министрлігі мен Ұлттық қауіпсіздік комитеті Шекара қызметі үшін де мамандар дайындайды. Мұнда бүгінге дейін 2 мыңға жуық ұшқыш пен инженер өз істеріне маманданды. Сонымен бірге Ақтау қаласындағы Әскери-теңіз институты да Әскери-теңіз күштері мен ҰҚК Шекара қызметінің теңіз бөлімдері кемелері мен жағалау бөлімдеріне, теңіз, ішкі жүзу кемелеріне және Қазақстан азаматтық флотының аралас кемелер қызметіне кадрлар даярлауда белсенділік танытуда

2003 жылы ҚР-да Құрлық күштерінің 4 өңірлік қолбасшылықтары құрылды. Олар: «Астана» - қолбасшылық штабы Қарағанды қаласында, «Шығыс» - қолбасшылық штабы Семей қаласында, «Батыс» - қолбасшылық штабы Атырау қаласында, «Оңтүстік» - қолбасшылық штабы Тараз қаласында орналасқан. Есепке жүгінсек, біздегі ел әскерінің бюджеті Тәжікстаннан 20, Қырғыз елінен 45 есе көп. Бұған қарап сарапшылар Қазақстан әскерін Орталық Азиядағы «тегеурінді әскер» деп те

санайды. Негізінде, Әскери доктринамызда көрсетілгендей еліміздің қарулы күштеріне бөлінетін қаржы жалпы ішкі өнімінің 1 пайызынан кем болмауы тиіс. Яғни, ЖӨ өскен сайын оның да көлемі ұлғая түседі.

Еліміздің ұлттық армия сапында 74 мың сарбазы бар. Оның ішінде құрлық күштері қатарында - 47 мың, әскери әуе күштерінде – 19 мың, әскери теңіз күштерінде - 3 мың адам қызмет етуде. Әскери бюджет жөнінен әлемдік тұрғыда АҚШ көш бастап тұр. Қазіргі таңда Қарулы Күштеріміздің халықаралық рейтингтегі жағдайы жылдан-жылға оңала түскені жасырын емес. Global Firepower ұйымының рейтингі бойынша 2017 жылы біздің әскеріміз әлемдегі барлық әскерлер арасында 53-орыннан табылды. Бірақ бұған тоқмейілсуге әсте болмайды. Өйткені әскерімізді жаһандық сын-қатерлер мен өзгерістерді ескере отырып жетілдіре түсу жұмысын үздіксіз жүргізу – уақыт талабы. Жылдық әскери шығынымыз 1 миллиард 281 миллион доллар. Бізден кейін тізімде Армения, Литва, Беларусь, Грузия, Түркменстан, Тәжікстан, Қырғызстан әскері сап түзеген. Бізде жаңа қару-жарақ пен әскери техниканың жыл сайынғы өсімі 7 пайызға артып отыр. Елде бүгінде 17 компания қару-жарақ пен әскери техника шығарумен айналысады[7].

2015 жылы Қазақстанның Қарулы Күштерінде қабылданған барлық шаралар олардың жауынгерлік әлеуетін 1,5 есеге ұлғайтуға мүмкіндік берді. Осы жылы жұмыс 6 негізгі бағыт, яғни, жауынгерлік, жедел және жұмылдыру даярлығы, қорғаныс-өнеркәсібі кешенін дамыту, әскери инфрақұрылымның құрылысы, әскери білім беру жүйесін жетілдіру, халықаралық ынтымақтастық, Қазақстан Республикасы Қарулы Күштердегі идеологиялық жұмыс бойынша жүргізілген.

2015 жылы ҚР Қарулы Күштерінде 170-тен аса жоспарлы тексеріс өткізілсе, оның ішінде: 71-і Құрлық әскерлерінде, 17-сі Әуе қорғанысы күштерінде, 1-еуі Әскери-теңіз күштерінде, 85-і өзгелерде өткізілген. Келісімшарт негізіндегі әскери қызметшілер мен мерзімді сарбаздар санының арасалмағы өзгерген. Бүгінгі таңда армияның 80 % келісімшарт бойынша әскери қызметшілер мен 20 % мерзімді қызметтегі сарбаздардан құралған.

Осы уақыт ішінде қорғаныс министрлігі әлемнің 42 елімен әріптестік қатынастар орнатты, ҰҚШҰ, ШЫҰ, НАТО шеңберінде ынтымақтастықты дамыту бойынша бірқатар ірі халықаралық іс-шаралар өткізілді. Өткен жылы 12 елмен әскери-техникалық ынтымақтастық туралы жаңа келісімдер жасалды. Олардың арасында Армения, Ресей, Беларусь, Грузия, Израиль, Үндістан, Қытай, Қырғызстан, Тәжікстан, Түркия, Украина, Франция бар.

Сонымен қатар, қазақстандық әскери қызметшілер "Дала қыраны-2015", "өзара іс-қимыл-2015", "Алтын үкі", "Орталық-2015", "Қаратау-2015", "Қаблан-жолы-2015", "Мызғымас бауырластық-2015", ҰҚШҰ сияқты маңызды халықаралық әскери жаттығуларға қатысты және т. б.

2021 жылғы қарулы күштер (тұрақты әскерлер) саны бойынша әлем елдерінің рейтингінде Қазақстан 166-дан 70-ші орынға ие болды. Рейтингке сәйкес, еліміздің Қарулы күштерінің саны 39 мың адамды, әскерилендірілген құрамалардың саны (Қарулы Күштерге жатпайтын) 31,5 мың адамды

құрайды. Осылайша, Қазақстанда елдің 10 000 тұрғынына шаққанда 70,5 мың әскери немесе 38 адам бар. Әскери ведомстводан хабарлағандай, ҚР ҚК 2021 жылға арналған бюджеті 315,4 млрд теңгені құрады. Бұдан басқа, Қорғаныс министрлігінің мүддесінде ҚР Индустрия және инновациялық даму министрлігі қару-жарақ пен әскери техниканы сатып алуды (жөндеу және жаңғырту) жүзеге асырады.

ҚК Бас штабының есебі бойынша қазіргі уақытта жасақтаудың – 70% келісімшарт жасаушылар мен 30% жедел қызметкерлер.

Қорыта айтқанда, Қарулы Күштерімізді одан әрі дамыту, заман сұранысына сай жетілдіру, әскери дайындықты арттыру, сондай-ақ жаһандық қауіпсіздікті нығайтуға атсалысу үшін мүмкіндіктерді ұлғайту күн тәртібінен түспек емес. Әскеріміз айбынды, қорғанысымыз қарулы, шекарамыз бен босағамыз берік болсын деп тілейік ағайын!

Әдебиеттер тізімі:

1. Н. Назарбаев. Отан тарихындағы 30 жыл. [Электронды ресурс]. – Қол жеткізу тәртібі: https://baq.kz/otan-tarikhynnda-y-30-zhyl_22404/ (қаралған күні 23.03.22).

2. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев жаңадан тағайындалған Қорғаныс министрін таныстырды. [Электронды ресурс]. – Қол жеткізу тәртібі: <https://www.akorda.kz/kz/prezident-kasym-zhomar-t-tokaev-zhanadan-tagayyndalghan-korganys-ministrin-tanystyrdy> (қаралған күні: 24.03.2022).

3.«Қазақстан Республикасының Әскери доктринасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы. [Электронды ресурс]. – Қол жеткізу тәртібі: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39404303 tanystyrdy (қаралған күні: 24.03.2022).

4. Аманжолов К., Тасбулатов А. Қазақстанның әскери тарихы. – Алматы: Білім, 2008. – 320 б.

5. Әскери доктрина. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы. [Электронды ресурс]. – Қол жеткізу тәртібі: https://www.akorda.kz/kz/security_council/national_security/kazakstan-respublikasynyn-askeri-doktrinasy (қаралған күні: 27.03.2022).

6. Базар Ж. Қарулы Күштер–ел қорғаны // Егемен Қазақстан. – 2018. – 5 мамыр. – 5б.

7. Қазақстан Ресей қатынастары [Электронды ресурс]. – Қол жеткізу тәртібі: <https://zharar.kz/id/273> (қаралған күні: 24.03.2022).

Сайлан Б.С.

Вооруженные Силы Казахстана: образование и перспективы развития

Приводиться комплексный анализ на Военные реформу и военную доктрину потому что важные компоненты основных направленные политики страны.

В статье изучаются вопросы Вооруженные Силы Республики Казахстан за 30 летний исторический период, с момента обретения страной независимости по настоящие время.

В результате подтверждено, что Вооруженные Силы Республики Казахстан, является надежной опорой мира и согласия, спокойствия и стабильности, являющихся оплотом независимости.

Ключевые слова: Вооруженные силы, история, образования, военные, политика.

B.S. Sailan

Armed Forces of independent Kazakhstan: creation and development

One of the most important and most acute issues in the transformation of society is considered to be the fate of the Armed Forces.

The article studies the issues of the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan for a 30-year historical period, from the moment the country gained independence to the present.

A comprehensive analysis of military reform and military doctrine is given because they are important components of the country's main policy directions.

As a result, it was confirmed that the Armed forces of the Republic of Kazakhstan is a reliable pillar of peace and harmony, tranquility and stability, which are the bulwarks of independence.

Ключевые слова: Вооруженные силы, история, образования, военные, политика, мир

References:

1. Nursultan Nazarbaev Otan tarihyndaǵy 30 jyl. [30 yers history of the Motherland] baq.kz.]. [Electronic resource]. – Retrieved from: https://baq.kz/otan-tarikhynda-y-30-zhyl_22404/ [in Kazakh].
2. Prezident Qasym-Jomart Toqayev jańadan taǵaıyndaǵan horganys ministry [Tokayev introduced the newly appointed minister of Defens]. [Electronic resource]. – Retrieved from <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000021873//akorda.kz>. [in Kazakh].
3. "Qazaqstan Respublikasynyń Áskerı doktrinasyn bekıty týraly" Qazaqstan Respublikasy Prezidentiniń Jarlyǵy [appointment of the Presiden's military doktrina Presidential decree]. [Electronic resource]. – Retrieved from: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39404303 [in Kazakh].
4. Amanzholov, K., Tasbolatov, A. (2008). Kazakhstanyn askeri tarihy. [Military history of Kazakhstan]. – Almaty, Bilim. – 320 p.
5. Áskerı doktrına.[Military doktrına]. [Electronic resource]. – Retrieved from: https://www.akorda.kz/kz/security_council/national_security/kazakstan-respublikasynyn-askeri-doktrinasyn [in Kazakh].
6. Bazar j. Qarıly Kúshter – el qorǵan [Defens of the Motherland] // Egemen Qazaqstan. – 2018. – 5 мамыр. p.5.
7. Mansurov T.Qazaqstan-Resei qatynastary. [Kazakh-Russian relationships]. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://zharar.kz/id/273> [in Kazakh].

Сайлан Болат Санабайұлы	Тарих ғылымдарының докторы, профессор, әл - Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
Сайлан Болат Санабаевич	Казахский Национальный университет имени Аль-Фараби доктор исторических наук, профессор, Алматы, Казахстан
Sailan Bulat	doctor of historical sciences, professor, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

А.Т. Сулейменова¹

¹ ҚР Президенті Архиві Архив қорын қалыптастыру
қызметінің аға сарапшысы, Алматы, Қазақстан
(E-mail: S.Alisha_1975@mail.ru)

Әскери Ант қабылдау рәсімі

ҚР Қарулы Күштері қызметшілерінің Әскери антының пайда болу тарихы баяндалады. Әскери ант дегеніміз – әрбір азамат мемлекеттің қарулы күштеріндегі әскери қызметке қабылданған (шақырылған) кезіндегі салтанатты ант беру рәсімі. Қарулы Күштерінің құрылуы мен жасақталуы және әскери анттың қабылдануына ықпал еткен армия генералы С.Қ. Нұрмағамбетовтың өмірбаяндық естеліктеріне тоқталады. ҚР Президентінің Архивінде сақталған Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетовтың анықтамалар, нормативтік құқықтық актілерге жасалған сараптамалар, хаттарына, мұрағаттық құжаттарына талдаулар жүргізілген. Мақалада әскери ант қабылдау тәртібі туралы ережесіне тоқталады. Автор әскери анттың тәуелсіздікке қол жеткізген егемен ел үшін маңыздылығын айқындайды.

Кілт сөздер: Қарулы күш, әскери ант, әскери борыш, архив, құжат, талдау.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының тұңғыш Қорғаныс министрі, Кеңес Одағының Батыры, Халық Қаһарманы Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетовтың жеке өмірі мен қоғамдық-саяси қызметіне қатысты бұқаралық ақпарат құралдарына жарияланған мақалалар, оның өзімен жасалған сұхбаттармен қатар мемуарлық кітаптар жарияланғаны баршамызға аян [1].

Бар ғұмырын әскери қызметке арнаған маман офицердің өзі туралы мемуарлық еңбектері оның өмірбаяндық мәліметтерін ортаға салады. Ал мемлекеттік басқару органдарының ресми құжаттарындағы жеке тұлғаның қызметін қалай көрсетуге болады? Ресми деректер мен күнделікті тұрмыстық, қызметтік мәліметтер келтірілетін мемуарлық естеліктер бір-бірімен қабыса ма, бірін-бірі толықтыра ма?

Осы сұрақтардың жауабын белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, білікті әскери маман Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетовтың өмірі мен қызметіне қатысты дереккөздерді талдау арқылы көз жеткізе аламыз.

Зерттеу әдістері

Президент Архивінде сақталған С.Нұрмағамбетовтың ел мүддесі үшін жазылған хаттары мен өтініштеріне және бұйрықтар мен нормативті құжаттарына талдау жасалынады. Мақаланы жазу барысында тарихилық пен

объективтілік, нақтылық және логикалық талдау сияқты сияқты арнайы зерттеу әдістері қолданылады. Объективтілік қағидасы бойынша тарихи құбылыстар мен үдерістердің барлық күрделілігі мен қайшылықтарын қамтып жан-жақты зерттеуге мүмкіндік береді.

Негізгі бөлім

ҚР Президенті мен ҚР Үкіметінің нормативтік-құқықтық актілерінің дайындалуы барысында жасалған құжаттар (анықтамалар, нормативтік құқықтық актілерге жасалған сараптамалар, хаттамалар, бұйрықтар және т. б.) қарулы күштердің ұйымдастырылуына жасалған басшылықтың барысын айғақтап береді. С.Қ. Нұрмағамбетовтың мемлекеттік билік басшылығының, халықаралық ұйымдардың атына жолдаған хаттары мен заңнамалық актілерді дайындау барысындағы жасаған сараптамалық еңбектері ҚР Президентінің Архивінде сақталған. Ал бұл құжаттар өз кезегінде нормативтік-құқықтық актілердің дайындалуындағы пікір таластарды зерделей отырып, Қарулы күштердің құрылу тарихына жаңаша көзқарастар қалыптастырады.

Қазақстанның дербес Қарулы Күштерінің құрылуы уақыт талабынан туындаған болатын. 1991 жылы 25 қазанда Қазақстан Президенті жаңа үлгідегі армия құру үшін әскери құрылыстың заңнамалық негізін, тұжырымдамасы мен тетігін жасау мақсатында Мемлекеттік қорғаныс комитетін құру туралы Жарлыққа қол қойды. Аталған мемлекеттік билік органының басшылығына С.Қ. Нұрмағамбетов тағайындалды [2].

Тарихтан белгілі, Қазақстан тарапынан ұсынылып, ТМД елдерінің біріккен армиясын құру идеясының ғұмыры ұзаққа созылған жоқ. Бұрынғы ТМД елдерінің басым бөлігі құрамына енуі тиіс болған біріккен армия құрылымы өз қызметін тоқтатты.

Қазақстан Республикасы Президентінің 1992 жылғы 7 мамырдағы «Қазақ КСР-інің Мемлекеттік қорғаныс істері комитетін Қазақстан Республикасының Қорғаныс министрлігі етіп қайта құру туралы» № 738 Жарлығы жарияланды [3].

Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасының Қарулы күштерін құру туралы» 1992 жылғы 7 мамырдағы №745 Жарлығы да Тәуелсіз ел әскерінің құрылуына қатысты құқықтық-нормативтік құжат болып табылады [4]. Посткеңестік мемлекеттердің барлығында Қарулы Күштері құрылған соң, әскери қызметшілерге Әскери ант қабылдау міндеттелді. Бұл мәселені Қазақстан басшылары ақылдаса келе, әскери қызметті атқарып жүргендер үшін қайтадан әскери ант берудің қажеті жоқ деген шешім қабылдады. Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінің қатарына жаңадан қабылданғандар ғана Әскери анттың жаңа нұсқасы бойынша қызметке кірісетін болды. Аталған мәселенің шешілуі жолында С.Қ. Нұрмағамбетов ел басшылығының атына бірнеше рет хат жазды. 1992 жылдың бастапқы кезеңінде жазылған хатында: «Соңғы күндері түрлі себептерден, оның ішінде жан-жақты ойластырылған заңнамалық актілерді

дайындау мен қабылдануын күтпестен асығыс қабылданған бірнеше шешімдердің салдарынан Әскери антты қабылдау мәселесіне маңызды тосқауылдар туындатып отыр» - деп атап көрсетіп, өзінің пікірін білдіреді. Әскери қызмет халық алдындағы уәде болып табылатын Әскери ант беруден басталатындығы белгілі. Ол Маршал немесе сарбаз болсын әскери адам ретінде Анттың талаптарын орындауды қасиетті борыш деп санауы тиіс. Сарбаз антқа адалдығын өмірінің соңына дейін сақтауы тиіс.

С.Қ. Нұрмағамбетовтың елбасына жазған өтінішінде: «Қазіргі таңда Қарулы Күштерде қызмет атқарып жүрген генералдар, офицерлер және солдаттар бір рет әскери ант қабылдады. Бірақ Кеңестер Одағы жоқ болғандықтан, алғашында ешкімге де қызмет атқармаймыз деген мәселенің алдында тұрмыз. Менің ойымша бұл қате түсінік, қате пікір. Әскери анттың мәтінінде «Мен әскери істі қастерлеп зерделеуге, әскери және халық мүлкін жан-жақты сақтауға және соңғы демім біткенше өз халқыма адал болуға ант беремін ...» деген сөздер бар. Қазіргі таңда осы сөздер өзектілігін жоғалтты ма? Жоқ деп ойлаймын. Халыққа қызмет ету – Әскери анттың негізгі маңызы» дей отырып, бірнеше ұсыныстар жасайды. Олардың қатарында ресейлік, украиндық немесе басқа да бір елдің бүкіл жеке құрамы «жаңа» ант қабылдаудан бас тартуы қажет; жаңа толықтыру арқылы келген шақырылушы контингент ТМД елдерінің Біріккен Қарулы Күштерінің қатарына алынатын болса, осы елдердің басшыларының арнаулы келісімімен мақұлданған әскери ант мәтіні бойынша қабылдануы мүмкін; ТМД елдерінің қатарына енген республикада өз Қарулы Күші құрылған жағдайда, сол елдің өзінің заң шығарушы органы дайындап, бекіткен антты қабылдау керектігі туындайды. Төртінші ұсынысында Іс жүзіндегі Қарулы Күштердің жеке құрамын жедел түрде өңірлік әскери ант қабылдатқызу асығыс, қате және үстірт, сонымен қатар біріккен Қарулы Күштердің құлауына әкеп соқтыратын шешім болып табылады» деп көрсетті. Әскери мәселелерге қатысты күрмеулі сұрақтар жеткілікті, сондықтан оларды абайлап, мұқият және асығыстыққа салынбай шешу қажет деген ұсыныс жасайды.

Әскери ант дегеніміз – әрбір азамат мемлекеттің қарулы күштеріндегі әскери қызметке қабылданған (шақырылған) кезіндегі салтанатты ант беру рәсімі. Дербес, егеменді ел құрған жаңа мемлекет ретінде Қазақстан әскерінің анты қандай үлгіде болуы қажет деген тақырыпта түрлі ұсыныстар болды. Мысалы, бұған дейінгі КСРО әскери анты (1947– 1991) 50 жылға жуық кеңестік әскери қызметшілердің алғашқы ресми уәдесі болып табылды.

«Мен, Кеңестік Социалистік Республикалар Одағының азаматы, Қарулы Күштер қатарына қосыла отырып, салтанатты түрде адал, батыл, тәртіпті, қырағы жауынгер болуға ант беремін, әскери және мемлекеттік құпияларды қатаң сақтаймын және сөзсіз орындаймын. Барлық әскери ережелер мен командирлер мен бастықтардың бұйрықтарын орындаймын», – деп жазылды КСРО әскери антында[5].

ҚР Қорғаныс министрі С.Қ. Нұрмағамбетов ҚР Президентінің атына жаңа Әскери анттың мәтінін 1992 жылы 17 маусымда хатпен ұсынады. 1992 жылы 22 маусымда ел басшысы Жоғарғы Кеңеспен, басқа да мүдделі

органдармен келісу туралы тапсырма береді [6]. Жоғарыда аталған хатында С.Қ. Нұрмағамбетов Әскери анттың Республикалық Ұланның әскери қызметшілеріне, Республикалық Ұланнан басқа әскери қызметшілерге арналған нұсқаларын ұсынды.

Республиканың Жоғарғы Кеңесінің ұсынған ескертулері есепке алына отырып, 1992 жылы 25 тамызда ҚР Президентінің № 870 Жарлығымен бекітілді. Жарлықта: «Қазақстан Республикасының егеменді мемлекетінің Қарулы Күштері құрылуына және әскери қызметшілердің жаңа легінің Отанға адалдыққа ант қабылдауының қажеттілігіне байланысты қаулы етемін:

1. Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің әскери қызметшілеріне арналған әскери анттың тексті бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері қатарындағы әскери қызметке шақырылған, бұрын әскери ант қабылдамаған азаматтар мен әскери-оқу орындарының курсанттары ант беретін болсын.

3. Әскери ант қабылдау тәртібі туралы ереже бекітілсін.

4. Қазақстан Республикасы аумағында әскери қызмет өткеріп жүрген және бұрын ант қабылдаған әскери қызметшілер, егер қайталап ант қабылдағысы келмесе, әскери ант беруден босатылсын.

5. Стратегиялық Күштердің құрамында әскери қызмет өткеріп жүрген әскери қызметшілер және Қазақстан Республикасының әскери-оқу орындарына түскен басқа мемлекеттердің азаматтары Стратегиялық Күштердің әскери қызметшілеріне арналған әскери ант қабылдайды» деп көрсетілді. Жарлыққа қосымша ретінде Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің әскери қызметшілеріне, Стратегиялық Күштер әскери қызметшілеріне арналған мәтіндері, Әскери ант қабылдау тәртібі туралы Ереже тіркелген[7].

ҚР Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 1992 жылғы 8 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері басшылығының алдында сөйлеген сөзінде: «..Өздеріңізге белгілі, мемлекет құжаты болып табылатын ҚР Конституциясы бірінші оқылымда мақұлданғаннан кейін қоғамдық талқылауға шығарылды. Конституциялық комиссияға 18 мыңнан астам ұсыныстар мен ескертпелер, соның ішінде әскери мәселелер бойынша келіп түсті. Бұл ескертпелердің айтарлықтай бөлігі Конституция жобасын пысықтау және әскери мәселелер бойынша заң жобаларын әзірлеу кезінде ескерілді. Осылайша, біз Қарулы Күштер құрылысының құқықтық негіздерін, әскери қызмет өткеруін, әскери қызметшілердің мәртебесін, оларды әлеуметтік қорғау және зейнетақымен қамтамасыз ету кепілдіктерін заңмен бекітеміз. Ал сіздер, менің түсінуімше, бұл заңдарды асыға күтудесіздер» деп көрсеткен болатын. Тағдыр қалауымен КСРО ыдырап, орнына Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы ұйымдастырылғаннан соң, жаңа геосаяси жағдайларға орай біріккен Қарулы Күштерді сақтап қалу мүмкін болмады, посткеңестік елдердің барлығында дерлік ұлттық армиялар құрыла бастады. Қоғамның барлық сатысында, әсіресе өндірісте экономикалық дағдарыс күшейді. Кейбір ТМД елдерінде зауыттар мен фабрикалар өз

жұмысын тоқтатты. Мемлекеттің әскери саладағы саясатының нақты көрінісін әскери доктрина айқындап беруі тиіс болды. Жас мемлекеттің Әскери Доктринасы қорғаныс және ТМД елдерінің ұжымдық қауіпсіздігі шегінде басқа мемлекеттердің қарулы күштерімен біріге отырып жұмыс жүргізу бағытын ұстанды. Мемлекет басшылығы елдің әскери құрылысы саласы мен қорғаныс қабілеттілігін нығайтуда ең алдымен өз Қарулы Күштерімізді қалыптастыруды басты мақсат етіп қойды. Олардың құрылымын жасақтауда әскери және экономикалық жағынан аумақта орналастырылған қолда бар құрылымдар мен әскери топтардың әскери потенциалын барынша пайдалану қажет.

Қарулы Күштердің құрылысы мемлекет басшысының ойынша жедел қорғаныс тұжырымдамаларының талаптарына есепке ала отырып жүзеге асырылуы тиіс болды. Нақты қауіп туындаған жерде шұғыл пайдалануға дайын тұратындай мықты әскери топтар болуын қарастырады. Олар жоғары маневрлі және әуе-десант, механизацияланған, ракеталық-артиллериялық құрылымдар мен бөлімдерден тұруы тиіс.

Осыған орай Қорғаныс министрлігіне әскердің құрылымы мен олардың іс-әрекет мүмкіндігінің түрлі нұсқаларын мұқият қарастыруы тиіс екендігін баса назар аудартты.

ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 1994 жылғы 23 мамырдағы №1707 Жарлығымен С.Қ. Нұрмағамбетовке «Халық Қаһарманы» атағы берілді.

Халық қаһарманы	
	
Мемлекет	 Қазақстан
Үшін марапатталған	Қазақстан Республикасына сіңірген аса көрнекті қызметі үшін оның бостандығы мен тәуелсіздігі жолындағы азаматтық және жауынгерлік ерліктері үшін о
Негіз	1993 жыл

Сурет 1. Халық қаһарманы жұлдызы

Аталған құжатта: «Ұлы Отан соғысы жылдарындағы ерлігі үшін, еліміздің Қарулы Күштерін жасақтау мен құруға, қорғаныс қабілетін нығайтуға сіңірген еңбегі, жастарға патриоттық тәрбие беруге белсене қатысқаны үшін Қазақстан Республикасының Қорғаныс министрі, армия

генералы Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетовке «Халық Қаһарманы» атағы беріліп, № 1 Алтын Жұлдыз тапсырылсын» деп көрсетілді.

Ең жоғары мемлекеттік марапаттар қатарына жататын бұл атақ Қазақстан Республикасына сіңірген аса үздік еңбегі, оның бостандығы мен тәуелсіздігі жолындағы жауынгерлік ерліктері үшін беріледі. «Халық қаһарманы» атағына ие болған адамдарға айрықша ерекшелік белгісі – Алтын жұлдыз және «Отан» ордені тапсырылады.

Қорытынды

ҚР Президентінің Архивіне сақтауға алынған ҚР Президентінің қызметі барысында пайда болған әкімшілік-басқарушылық, өкімдік құжаттардағы ресми деректер ҚР Қарулы Күштерінің қызметшілерінің Әскери антына қатысты мәліметтерді көрсетеді. Әскери қызметшінің алғашқы еңбек жолындағы тұңғыш қадамы Әскери ант қабылдаудан басталатындығы белгілі. Армия генералы Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетов жас жауынгердің алғашқы адымындағы құнды құжаттың қабылдануына қажырлы еңбек сіңірді. Нормативтік-құқықтық сипаттағы құжаттың қабылдануы Қазақстан Қарулы Күштерінің жаңа бағытын, сипатын айқындап берді. Тәуелсіз ел Армиясының алғышарттары жасақталды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Нурмағамбетов С.К. «Лицом к огню». – Алма-Ата, «общественно-политической литературы», 1984. – 152 с.
2. Нурмағамбетов С.К. «А в памяти нет тишины». – Алматы: Ана тілі, 1999. – 144 с.
3. Нурмағамбетов С. От огненных лет до суверенной армии. Сборник мемуарных произведений. – Алматы: «Жибек жолы», 2009. – 544 с.
4. Конституция Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/> (қаралған күні 2022.02.03.).
Отдел методико-библиографической работы и работы с фондом; [сост. Т. Н. Борисова]. – Лисаковск: [б.и.], 2019. – 17 с.: ил.
5. Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві (бұдан әрі ҚР ПА.).7-қ. 1-т. 173-іс. 24-п.
6. ҚР ПА. 5-Н-қ. 1-т. 15-іс. 104-п.
7. Сонда. 125–127-п.

Сулейменова А.Т.

Ритуал принятия военной присяги

В статье анализируются официальные данные в административно-распорядительных документах, образующихся в ходе деятельности Президента РК, взятых на хранение в Архив Президента РК, касающиеся военной присяги служащих Вооруженных Сил РК. Известно, что первый шаг в трудовой деятельности военно-служащего начинается с принятия Военной присяги. Генерал армии Сағадат Қожахметович Нурмағамбетов кропотливо трудился над принятием ценного документа на первом шаге молодого бойца. Принятие документа нормативно-правового характера определило-новый курс, характер Вооруженных Сил Казахстана.

Ключевые слова: Вооруженные силы, военная присяга, воинский долг, архив, документ, анализ.

A.T. Suleimenova

The ritual of taking the military oath

The article analyzes the official data in administrative and administrative documents formed during the activities of the President of the Republic of Kazakhstan, deposited in the Archive of the President of the Republic of Kazakhstan, concerning the military oath of employees of the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan. It is known that the first step in the work of a serviceman begins with taking the Military oath Army General Sagadat Kozhakhmetovich Nurmagambetov painstakingly worked on the adoption of a valuable document at the first step of a young fighter. The adoption of a regulatory document determined the new course, the nature of the Armed Forces of Kazakhstan.

Key words: Armed forces, military oath, military duty, archive, document, analysis.

References:

1. Nurmagambetov, S.K.(1984). Lisom k ogniy [Facing the fire]. – Alma-Ata, «Obshectbeno-politisheckoe». – 152 p.
2. Nurmagambetov, S.K. (1999). Ab pamjti net tisinji [and there is no silence in memory]. – Almaty, «Ana tili». – 144 p.
3. Nurmagambetov, S.K. (2009). Ot ognennjk let do suberennoi armii. Sbornik memyarnyk proizbedenii [from the fiery years to the sovereign army]. – Almaty, «Zhbek zholy». – 544 p.
4. Constitusija of the RK [Constitution of the Republic of Kazakhstan]. [Electronic resource]. – Retrieved from: <http://eruditor.io>> file (in Russ).
5. (2019). Otdel metodiko-bibliografisheckoe raboty (compiler:T.N. Borisova) [department of methods of bibliographic work and work with the fund]. – Lisakovck: [b.i.]. – 17 p. ilust.
6. 7-h. v.1. 173. 24-h.
7. Qazaqstan Respublikasj Prezidentnin arhibi [archive of the President of the Republic of Kazakhstan]. 5- n. v.1. 15- h104-p.

Сүлейменова Әлия Тоймахановна	PhD, ҚР Президенті Архиві Архив қорын қалыптастыру қызметінің аға сарапшысы, тарих ғылымдарының кандидаты, Алматы, Қазақстан
Сулейменова Алия Тоймахановна	PhD, кандидат исторических наук, старший эксперт службы формирования Архивного фонда Архива Президента РК, Алматы, Казахстан
Suleimenova Aliya	PhD, senior expert of the service for the formation of the archive of the president of the president of the Republik of Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan,

Ж.Ж. Бейсенова¹

¹Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан
(E-mail: Zh.Beisenova@mail.ru)

Әскери шеберліктің мәні мен құрылымы

Мақалада әскери қызметкерлердің әскери шеберлігі оның қандай да нәтижеге жетуіндегі маңызды алғышарт екендігі, сондықтан шеберлікті қалыптастыру - ұрысқа дайындықтың, оқу-тәрбие жұмыстарының басты мақсаты болып саналатынын, әскери шеберлік сарбаздың психологиялық тәжірбиелігіне байланысты көрінетіні жан-жақты қарастырылған.

Әскери шеберлік мәселесін көрсететін және болашақ офицердің табысты қызметінің алғышарттары болып табылатын әскери-кәсіби білім, білік және дағдыларды қамтитын әскери-кәсіби құрамдас бөлігі, екінші жағынан, болашақ маманның білімі мен қызмет ету барысында өздері білімдерін дамытады және байытады.

Кілт сөздер: әскер, курсант, әскери шеберлік психолог, офицер, білім

Кіріспе

Қазіргі кезде ҚР жоғары әскери оқу орындарында елімізде болып жатқан тұрақсыз саяси мәселелерге байланысты жоғары кәсіби білім беру жүйесіне сәйкес әскери қарулы күштері саласында жоғары дәрежелі мамандарды кәсіби даярлау процесі қайта қарастырылуда.

ЖОО-да кәсіби оқыту сатысында қажетті білімдерді, іскерліктерді және дағдыларды игеру мен қатар өзінің шеберлігі туралы көзқарасы дамиды және кәсіби іс-әрекетке деген өзіндік дайындық қалыптасады.

Педагогикалық энциклопедияда «кәсіби даярлыққа» келесідей анықтама береді: «кәсіби дайындық - бұл сәйкес келетін білімдер мен іскерлікті хабарлау процесі және белгілі бір кәсіпте жетістікке жетуді қамтамасыз ететін арнайы білімдер, іскерліктер және дағдылар, сапалар, еңбек тәжірибесі мен мінез-құлық нормаларының жиынтығы болып табылады» [1].

Негізгі түсінік тұлғаның «профессионализациясы» болып табылады. Тұлға «профессионализация» - бұл белгелі бір мамандықтың функцияларын жүзеге асыру үшін қажетті болған арнайы білімдердің, іскерліктердің, дағдылардың және қасиеттердің дамуы.

Қазіргі кезде профессионализация тұлғаның профессионал маман ретінде дамуынан, кәсіп таңдаудан басталып, кәсіби іс-әрекеттің аяқталуына дейін созылатын тұтас үздіксіз процесс ретінде қарастырылады [2].

Психологиялық әдебиеттерде профессионализация сатыларына – кәсіби бағдар, кәсіби іріктеу, кәсіби білім алу, кәсіби бейімделу, адамның кәсіби іс-әрекетке енуі, мамандану, кәсіби дәрежесін жоғарлату, басқа мамандыққа дайындау, кәсіби іс-әрекеттің шыңы, белсенді іс-әрекеттен кету және аяқталу жатады

А.К. Маркова бойынша профессионализация – бұл профессионалдың қалыптасу процесі, оған адам өзінің мүмкіндіктері мен қабілеттерін ескере отырып кәсіпті таңдау; кәсіптің нормалары мен ережелерін игеру және өзін профессионал ретінде ұғыну, кәсіп тәсілдері арқылы өз тұлғасын дамыту және т.б. жатады [3]. «Кәсіби дайындыққа» байланысты нақты бір анықтама жоқ.

Қазіргі психологиялық әдебиеттерде кәсіби қалыптасу процесі – объективті (кәсіп беделі, оның әлеуметтік бәсекеге қабілеттілігі және т.б.) және субъективті (тұлғаның кәсіпке деген қатынасы, кәсіби қабілеттердің көрінуі, кәсіби идеалдар, кәсіби іс-әрекетте жетістіктер мен сәтсіздіктерді бастан кешіру) компоненттерден тұратын тұтас феномен ретінде түсіндіріледі. Көптеген кеңес зерттеушілері бойынша тұлғаның кәсіби дамуы іс-әрекетпен себептеледі, сондықтан адам кәсіпке сәйкестігін және кәсіби жетістік позициясынан зерттеледі. Кәсіби даму – ересек адамның жұмысқа енуін және кәсіби іс-әрекеттен қанағаттануын анықтайтын тұлғаның өзіндік дамуының бөлігі болып табылады. Кәсіби дамудың тұлғалық нәтижесі игерілген білімдерге, іскерліктерге және дағдыларға жатпайды. Ол қатынастың өзгеруінен, кәсіби сана-сезімінің дамуынан, «Мен бейнесінің» динамикасынан, кәсіби өзіндік бағалаудан, кәсіби жетістіктер критерисінен, кәсіби менталдықтың қалыптасуынан көрінеді.

Зерттеу әдістері

Мақаланы жазу барысында жинақтау, өңдеу, анализ, синтез әдістері мен методологиялық әдістер басшылыққа алынды. Әскери шеберліктің мәні мен құрлымын терең түсіну үшін салыстырмалы және жүйелі психологияның сараптау әдісін, қолданғанғанын айтуымызға да болады.

Негізгі бөлім

«Жоғары әскери – оқу орындарында студент жастарды кәсіби дайындау – бұл олардың кәсіби біліктілігінің (арнайы білім, іскерлік және дағды) және кәсіби маңызды қасиеттердің даму жүйесі, яғни әскери-кәсіби іс-әрекетке дайындық».

Шындығында, білім беру процесімен кәсіби дайындаудың арасында тікелей байланыс бар болса да, соңғысы өзінің мазмұны бойынша психологиялық және өзіне психологиялық диагностикалау әдістерін, іріктеуді, психологиялық әдістерді тиімдендіруді (психологиялық ере жүру,

арнайы психологиялық дайындық және т.б.) қосады, сондықтанда осы түсініктерді толық сәйкес деуге болмайды.

Кәсіби дайындау барысында белсенді оқытудың әр түрлі әдістері қолданылады (рөлдік ойындар, тренингтер, оқу, моделдеу, кейс-стади), тестілеу, жаңа информациялық технологиялар, ЖОО-да білім беру процесін ұйымдастыру технологиясы, оқу сабағын арнайы ұйымдастыру технологиясы, проблемалық оқыту технологиясы, тұлғалық-бағытталған оқыту технологиясы, зерттеу және алдыңғы педагогикалық тәжірибені жалпылау технологиясы, информативті-дамытушылық технологиясы, проблемалық-іздеу, репродуктивті және өзіндік жұмыс әдістері, оқытуды индивидуализациялау және т.б. қолданылады.

Кәсіби дайындау тәсілдеріне, кәсіби біліктілікті дамыту үшін қолданылатын, оқу және оқу-әдістемелік құралдар, кәсіби-бағытталған материалдан тұратын, сонымен бірге оқытудың техникалық тәсілдері жатады.

Кәсіби дайындау келесідей формаларда: алдына ала қарастырылған бағдарламаларда; аудиториялық сабақта, әр түрлі өзіндік жұмыс түрлерінде, аудиториядан тыс жұмыста, факультативті сабақта, арнайы және таңдалған курстарда; практикалық сабақтарда жүзеге асырылады.

Кәсіби дайындаудың табысты болуы көбінесе оқушының субъект немесе объект болуына байланысты.

Кәсіби дайындаудың соңғы мақсаты - бұл адамның профессионализмнің шыңына ену процесі, кәсіби біліктілік құрылымдық компоненттердің бірі болып табылады.

А.К. Маркова бойынша «профессионализм» термині адамның тұлғасына қойған кәсіптің нормативті талаптары туралы айтқан кезде қолданылады. Осы жағдайда профессионализм еңбекті ойдағыдай жүзеге асыруға қажетті адамның тұлғалық сипаттамалар жиынтығы ретінде анықталады. Автор осындай түсінікті «нормативті профессионализм» деп атауды ұсынды. Басқаша айтқанда, А.К. Маркованың пікірінше, осы түсінік адамға кәсіби шеберлік тән болған кезде қолданылады. Осы жерде, адамға психикалық қасиеттердің нормативті жиынтығы тән, және кәсіби шеберлік адам тұлғасының ішкі сипаттамасы болып табылады. А.М. Маркова осындай түсінікті нақты адамның «шынайы кәсіби шеберлігі» ретінде көрсетті [3, 31 б.].

Автор «кәсібилік» түсінігін талдай отырып, былай дейді: кәсібилік – бұл адамның кәсіби нәтижелерге жетуі ғана емес, сондай-ақ оның эстетикалық қасиеттерінің, адамның еңбекке деген қатынасында ішкі психологиялық компоненттің болуы.

«Кәсібилік» түсінігі «біліктілік» түсінігімен тығыз байланысты. Сөздіктерде біліктілік белгілі бір зат туралы пікір айтуға мүмкіндік беретін білімдерді игеру ретінде анықталады.

А.К.Маркова бойынша қазіргі кезде біліктілік адамның белгілі бір еңбек функцияларын жүзеге асыратын қабілеттер мен іскерлікті меңгеру,

жауапкершілікпен және дербес әрекет етуге мүмкіндік беретін психикалық күй, психологиялық қасиеттің сәйкестігі ретінде анықталады.

Әрі қарай автордың ойынша біліктілік туралы пікір айтудың жалғыз ғылыми тәсілі - бұл белгілі бір еңбек іс-әрекетінің соңғы нәтижесін өлшеу немесе бағалау болып табылады .

Бірақта біліктілік компетенциядан ерекшелінеді, біліктілік – адамның белгілі бір сфераға қатысты сұрақтарды шешу өкілеттігі.

«Кәсібилік» және «біліктілік» түсініктерінің бір-бірінің жақындығына қарамастан, «біліктілік» «кәсібилік» түсінігіне қарағанда кең түсінік болып табылады. Адам өз саласының кәсібі болғанмен, бірақ ол барлық кәсіби сұрақтарды шешу барысында білікті болмауы мүмкін.

А.А. Деркач кәсіби біліктілікті кәсіби іс-әрекет құрылымының компоненттерінің бірі ретінде қарастырды [4].

Сонымен, осы мәселелерге қатысты әдебиеттерді талдау барысында «кәсіби біліктілік» түсінігіне байланысты нақты анықтама жоқ екенін анықтадық.

Біздің зерттеуімізде зерттеушілердің іс-әрекетінің өзгешілігін ескере отырып, «кәсіби біліктілікті» - байланыс және командирлерді дайындау саласындағы игерілген кәсіби білімдер жүйесі ретінде түсіндірдік.

Студент жастардың кәсіби біліктілік жүйесі кәсіби міндеттерді шешумен, яғни кәсібилікті қамтамасыз ететін арнайы білімдер ерекшелігімен байланысты. Дайындық жүйесі – игерілген білімдерді қолдану мүмкіндігі. Көрсетілген факторлар жиынтығы кәсібилік деңгейін анықтайды.

Әскери қызметкерлердің дайындық жүйесінің ерекшеліктерін қарастырайық. Сонымен, А.М. Столяренко дайындықты жоғары кәсібилік деңгейімен байланыстырды. Автордың ойынша, «даярлаудың мазмұны әскери қызметкерлер нені игеруді түсінуден анықталады. Мазмұнның негізгі блоктары даярлықтың құрылымын түсінуден көрініс табады. АҚШ полициясында даярлық сәулелі ұшында ақыл-ой қабілеті, құралды игеру, физикалық дайындық, тактика, жабдықтау бейнеленген бес бұрышты жұлдыз түрінде көрсетіледі [5].

А.В. Буданов даярлықтың құрамына мақсатты, ал А.И.Панкин кәсіби-психологиялық даярлықты қосты [6].

Соңғы жылдардағы зерттеулерді егжей-тегжейлі талдау психологиялық дайындық туралы мәліметтерді жалпылауға мүмкіндік берді және ол А.А.Деркачтың жұмысында көрсетілген. Жалпы психологиялық дайындық универсалды құрылымға ие (О.О.Дмитриева), және келесі компоненттерден тұрады: іс-әрекет мотиві және қалыптасқан бағыт-бағдар (мотивациялық компонент), кәсіби іскерлік (операционалды-іс-әрекеттік компонент), терең кәсіби білім (когнитивті компонент), тұлғалық-іскерлік және кәсіби маңызы бар қасиеттер (тұлғалық компонент). Сонымен қатар психологиялық дайындықтың жоғары деңгейі осы компоненттердің даму деңгейімен анықталады. Компоненттердің даму деңгейі кәсібиліктің инварианты болуға

мүмкіндік беретін, әр құрылымда болып жатқан сапалық өзгерістермен байланысты.

Тұлғаны қызығушылығына байланысты әскери қызметке дайындай отырып, қазіргі заманғы соғыстың ерекшеліктерін және ең алдымен ұрыстың сарбаздың психологиялық жағдайына әсерін негізге алады. Техника мен қару-жарақтардың, әскерді ұйымдастыру әдістерінің дамуы қазіргі заманғы ұрысты өзгермелі, атыс құралдарымен қамтамасыз етілуі де маңызды.

Мұның барлығы жауынгердің өмірі үшін өте қауіпті және психикалық қысымды тудырады. Мұндай кезде моральді-саяси және әскери-арнайы дайындықтан өткен сарбаздар ғана жауынгерлік қызметін сәтті орындайды.

Мұндай қасиеттерді қалыптастыру маңызды. Жоғары саяси саналылықтың негізінде ұрыс техникалары мен қару-жарақтарын толық пайдалануға, ұрысты дұрыс жүргізуге мүмкіндік беретін әскери шеберлік қалыптасады.

Сарбаздың әскери шеберлігі оның жеңіске жетуіндегі маңызды алғышарт болып табылады. Сондықтан шеберлікті қалыптастыру-ұрысқа дайындықтың, оқу-тәрбие жұмыстарының басты мақсаты болып саналады. Әскери шеберлік сарбаздың моральді-ұрыстық ерекшелігі ретінде жағдайға бейімделу ептілігінен, ұрыс техникалары мен қаруларын әртүрлі әскери және жауынгерлік қызметте қолдана білу тәжірбиелігінен құралады. Шеберлік әскери мамандықты игеру деңгейі ретінде сипатқа ие болады.

Әскери шеберліктің қалыптасуы мен дамуы өте ұзақ уақытқа созылатын үдеріс деп айтуға болады. Болашақ жауынгердің әскери шеберлігінің белгілері жас ерекшелігіне байланысты, жеткіншектік кезеңнен ақ байқалады. Әскери қызмет кезеңінде шеберліктің негізіне айналатын көптеген нәрселерді үйренеді. Тәжірбиелік қызмет процесінде олар дамиды, жүзеге асырылады, бірақ уақыт өте келе, даму қарқыны төмендеп, егер оқу-жаттығу тоқтатылса мүлдем жойылуы мүмкін.

«Әскери психология» деген оқулығында Б.Сақтағанов кәсіби әскери даярлықтың маңызды мәселесін зерттеуге арналған. Кәсіби тұлғалық бағыттылық, әскери қызметті таңдаудағы мотив, кәсіби психологиялық сапалардың түрлерінің ерекшеліктері мен кәсіби іс-әрекетті игерудегі өзіндік реттеудің жүйелі зерттеулерінің болмай қалуы, зерттеуде осы мәселенің жүзеге асырылуы, яғни болашақ әскери маман иелерінің кәсіби сапаларының психологиялық ерекшеліктері мен жауынгердің жетістікке жетуге ұмтылу себептері сипатталынады [7].

Психологиялық тұрғыдан әскери шеберлік – бұл қазіргі заманғы ұрыс жағдайында ұрыс техникалары мен қару-жарақтарын тиімді пайдалануға, жағдайды дұрыс меңгеруге және ұрыс тапсырмаларын сәтті орындауға мүмкіндік беретін жауынгердің білімінің, дағдыларының, икемділігінің жиынтығы. Білім, дағды, икемділік адам қызметінің компоненттері болып табылатын психикалық құрылым ретінде қалыптасады.

Білім – адамның барлық қызметінің маңызды алғышарты. Өзінің білмейтін, түсінбейтін қызметте табысқа жетуің мүмкін емес. Білім, психикалық құрылым ретінде сол немесе басқа қызмет туралы, нақты

болмыстың заттары мен құбылыстары туралы мәліметтер жиынтығы. Білімді игеру кез-келген қызметті орындау барысында басталады. Жеке құрамды оқыту, әскери шеберлікті қалыптастыру, ұрыс техникалары мен ұрысты жүргізу әдістері туралы жауынгерлерге мәліметтер тарату мен сол мәліметтерді олардың игеруінен басталады. Бұл білімдердің маңызды бөлігі жауынгерде мектеп қабырғасынан пайда болады, олардың сапасынан ұрыстық дайындық тәуелді болады.

Қызметті игерудің ең жоғары деңгейі қарапайым ептілік болып табылады. Ол білімді тәжірибеде қолдану мүмкіндігін білдіретін психикалық құрылым. Білімнің динамикасын қарапайым ептілікке айналуы заңды құбылыс, оның динамикасы көп білімнің сапасынан және оларды тәжірибеде қолданылуынан тәуелді болады. Мысалы, автоматты бір ұстап көргеннен кейін, жауынгер ол туралы жалпы мәліметтерді біліп қана қоймай, онымен атуды да үйреніп қалады. Білімнің қарапайым ептілікке айналуы шеберлікке деген қадам болып табылады.

Дағды, психологиялық құрылым ретінде, бұл әрекетті дұрыс, жылдам, тиімді, жоғары нәтижелермен орындай алу қабілеттілігі. Психологиялық көзқарас тұрғысынан дағдыны қалыптастыру мәселесі – ұрысқа дайындықтың маңызды бөлімі.

Дағдының жауынгердің тәжірбиелік қызметіндегі рөлі қандай?

Қызметтің табыстылығы сананың мақсатқа бағытталуынан тәуелді болады. Егер сана мақсатқа емес, айталық, жеке қимылға бағытталса, онда нәтиже қанағаттанарлық болмауы мүмкін. Егер техникалық элементтер ешқандай қиындықсыз, қатесіз, жылдам және арнайы бақылаусыз орындалатын болса, онда зейін оларға емес, басқа нәрселерге аударылады. Сананың бақылануынсыз, жылдам, нақты орындалатын әрекеттер автоматизмдер деп аталады. Әрбір әрекет компоненттері ретінде әртүрлі автоматизмдерден құралады.

Адамдардың қажеттілігіне байланысты туындайтын автоматизмдер де болады. Оларды табылған автоматизмдер дейміз. Мысалы, оқу, гимнастикалық жаттығулар кезінде белгілі автоматизмдер пайда болады. Дағды саналы әрекеттің автоматизацияланған компоненті. Ол әскери қызметте маңызды рөл атқарады.

Қару-жарақтарды дұрыс қолданып, ұрысты жүргізу үшін жауынгерлерге әртүрлі дағдылар қажет. Оларды психологияда моторлы деп атайды. Олар дене шынықтыру, саптық, атыстық, тактикалық дайындықтар процесінде техниканы меңгеру процесінде қалыптасады.

Сонымен қатар, қоршаған ортаға тез және дұрыс бейімделуді, автоматты түрде бақылауды, әрекетті түзеуді қамтамасыз ететін сенсорлы дағдылар адамның балалық шағында-ақ қалыптасады.

Әскери қызметте дұрыс әрекет жасауды, тез және нақты шешім қабылдауды қамтамасыз ететін ақыл-ой дағдылары, ойлау дағдылары маңызды орын алады. Дағдының мұндай түрлері жауынгерлерге өз міндетін тез анықтауға, шешім қабылдауға және дұрыс іс-әрекет жасауға мүмкіндік

береді. Дағдының барлық түрлерін қалыптастырудың негізгі принциптері жалпылама болады, өйткені олардың негізінде бірдей физиологиялық механизмдер (шартты байланыстарды, динамикалық стереотиптерді құру механизмдері) жатыр. Жоғары жүйке қызметі туралы ілімге сәйкес уақытша байланыстар мен динамикалық стереотиптер қызмет шарттарына сәйкес болса ғана құрылып, сақталады. Дағдыны игерудің беріктігі өте маңызды болып саналады. Дағдының өнімділігімен объективті себептер әсер етеді, мысалы, қару-жарақтың материалдық бөлігінің жағдайы, оның сипаты, қызмет шарттары, сондай-ақ субъективті себептер әсер етеді. Олар ең алдымен психологиялық себептер (қызметке деген көзқарас, жауапкершілікті түсіну, сенімділік немесе сенімсіздік, көңіл-күй және жауынгердің жалпы психологиялық жағдайы). Дағдының өнімділігі оның өңделуінен тәуелді болады. Қалыптасқан дағды бұзылуы мүмкін. Дағды келесі жағдайларда бұзылады: жаттығу кезінде үзіліс ұзақ уақытқа созылса, қатты шаршағанда немесе шектен тыс жаттығу жұмыстары жүргізілсе, қорқу жағдайында жәнет.б.

Қарулы күрес құралдарындағы, ұрыс түрлері мен әдістеріндегі түбірлі өзгерістер жауынгерлерге жоғары талаптар қояды. Техникалық күшті қаруланған қарсыласпен күресуде жеке құрамның психологиялық дайындығы өзекті мәселе болып табылады. Ұрысты сәтті жүргізу үшін, сарбазға қажетті және бірыңғай, кешенді жүйені құрайтын келесі топтық қасиеттер бөліп көрсетіледі.

Біріншіден, жауынгердің рухани бейнесін құрайтын моральді-саяси қасиеттер. Олардың қатарына жауынгердің дүниетанымы, адамгершілігі, саяси және қоғамдық белсенділігі, халқы мен Отанына адалдығы, әскери борышты сезінуі, отаншылдығы, саналы тәртіптілігі жатады.

Екіншіден, жауынгердің ұрыстық, әскери-арнайы қасиеттері. Олар ұрыста қару-жарақтар мен дұрыс тәсілдерді қолдану тиімділігін, жағдайды игеруді, жауды жеңуді қамтамасыз етеді. Оларға жауынгерлік міндетті орындау мен жауды құрту үшін қажетті дағдылар мен білімдер жүйесін құрайтын жоғары шеберлік, тапқырлық, зеректік, батылдық, табандылық, шыдамдылық, қажырлық, ықылас, ерік, ұйымшылдық қасиеттері жатады.

Үшіншіден, жауынгерлік міндетті орындау кезінде рухани және дене дайындығы қиындықтарын жеңу үшін қажетті жауынгердің физиологиялық қалық қасиеттері. Бұл – күш, қуат, ептілік, төзімділік, күшті тез қалпына келтіру қабілеттілігі, жағымсыз және өзгермелі табиғи жағдайларға, жұмыс режимінің өзгеруіне тез бейімделу.

Апат қауіптің нағыз өзі болып табылады. Бұл қауіп сарбазға күшті психологиялық әсерін тигізеді. Офицердің барлық тәрбиелік және жаттығу жұмыстары жауынгердің ақыл-ойына, сана-сезіміне, психикалық жағдайына ықпал етеді. Осының салдарынан жауынгердің психологиялық мінез-құлқының дамуы жүзеге асырылады. Әскери дайындылықтың ең маңыздысы жауынгердің, жеке құрамның психологиялық тұрақтылығы болып табылады.

Сарбаздың психологиялық тұрақтылығы туа пайда болмайды. Ол әскерге дейін, әскер қатарында, оқу-жаттығу міндеттерін орындау кезінде қалыптасады.

Қорытынды

Жауынгердің психологиялық дайындығы моральдық – саяси, ұрыстық және дене күші процесінде жүзеге асырылады.

Теориялық зерттеулерге сүйене отырып, келесілерді атап көрсетуге болады: қазіргі заманғы соғысқа жалпы психологиялық дайындық жасау. Бұл Отанды қорғауға ұрыс жағдайында белсенді әрекет жасауға дайындықты, отандық сезімді, жеңіске жетуге сенімділікті, өзін құрбан етуге дайындықты, яғни белгілі бағыттылықты, мақсатқа ұмтылуды, ынталандырушылықты құрылымды қалыптастыру; ұрысты жүргізуге арнайы психологиялық дайындық, психогенді қоздырғыштарға психиканың тұрақтылығын қамтамасыз ету; алдағы қызметке нақты нұсқау қою, оның міндеттерін анықтау; жағдайды дұрыс бағалау жолымен әскери қызметкерлердің психологиясының функционалды белсенділігін көтеру үшін қауіпті қатермен байланысты.

Бейбіт уақытта мұндай жағдайда толық қайта жасау мүмкін емес. Ең күрделі жағдайларда рухтың қатысу мүмкіндігін жағдайды дұрыс түсіну мен дұрыс шешім қабылдап, сенімді түрде әрекет ету мүмкіндігін беретін жауынгердің психологиялық шынығуының қозғалысы – бұл сарбаздың ұрысқа психологиялық дайындығының ең маңызды, бірақ дара емес компоненті.

Ол сондай-ақ келесілермен қамтамасыз етіледі: жауынгерлердің берік идеалық сенімділігі жүйесін құру. Оның көмегімен беріктіліктің ішкі тірегі құрылады. Сенімділік ең басты рухани тірек болып табылатын тұлғаның ішкі мазмұны; әскери шеберлікті қалыптастыру. Ол жауынгерлік міндеттерді сәтті орындаудың алғышарттары ғана емес, өзіне сенімділіктің бастауы болып табылады; қазіргі заманға сай ұрыс туралы дұрыс болжамдар жүйесін жасау, оның көмегімен нақты жағдайға дұрыс бағдарланып, қауіпті тудыратын барлық факторлардың қауіптілік деңгейін дұрыс бағалай алады; барлық психикалық қызметтерді жаттықтыру, әсіресе жауынгерге жағдай туралы дұрыс ақпарат алуға көмек беретін танымдық және эмоциялық-жігерлі ызметтерді жаттықтыру.

Жоғарыда көрсетілген бағыттар бойынша жұмыстар ынталандырушы жағдайды, дағдыларды қалыптастырудың, болжамдар жасаудың, танымдық процестерді жаттықтырудың, сезімдерді дамытудың психологиялық механизмдеріне негізделген.

Қорытындылай келе, сарбаз психологиясының барлық сфералары: мотивациялық, танымдық, эмоциялық-жігерлі, қозғаушы күш ретінде қамтылады. Кешенді әсер ету кешенді нәтижені, яғни жауынгердің Отанды

қорғауға жан-жақты дайындығын қамтамасыз ететін кәсіби шеберлігін қалыптастыруға мүмкіндік берері анық.

Әдебиеттер тізімі:

1. Киселев А.М. Профессиональная подготовка студентов (слушателей) образовательных учреждений УИС Минюста России и пути ее совершенствования при изучении специальной тактики: Дис. канд. педагог. наук. 13.00.01. – Рязань, 2001.
2. Гребенкина Л.К. Формирование профессионализма учителя в системе непрерывного педагогического образования. – Рязань: РГПУ, 2000. – 204 с.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996. – 310 с.
4. Деркач А.А. Методолого-прикладные основы акмеологических исследований. – М.: РАГС, 1999. – 392 с.
5. Столяренко А.М. Психологическая подготовка личного состава ОВД. – М.: Тип. внутр. войск МВД России, 1987. – 26 с.
6. Аронсон, Эллиот. Көпке ұмтылған жалғыз. ауд. Д.Дүйсенбеков. – Астана: «Ұлттық аударма бюросы» ҚҚ, 2018. – 218 б.
7. Сақтағанов. «Әскери психология». – Алматы: Өлке баспасы, 2012 жыл. – 352 б.

Бейсенова Ж.Ж.

Сущность и структура военного мастерства

В статье рассматриваются вопросы военной компетентности, интегративное качество офицеров, представляющее совокупность профессионально значимых качеств, способность и готовность решать профессиональные проблемы и задачи, возникающие в реальных ситуациях воинской деятельности, с использованием знаний, навыков, умений, профессионального и жизненного опыта, ценностей и культуры.

Военно-профессиональный навык воинского труда и включающая военно-профессиональные знания, умения и навыки, которые являются, с одной стороны, предпосылками успешной деятельности будущего офицера, с другой – новообразованиями, они сами развиваются и обогащаются знаниями в ходе учебы и службы будущего специалиста.

Ключевые слова: военный, курсант, военно-профессиональный, психолог, офицер, знани

Zh.Zh. Beysenova

The essence and structure of military skill

The article deals with the issues of military competence, the integrative quality of officers, representing a set of professionally significant qualities, the ability and willingness to solve professional problems and tasks that arise in real situations of military activity, using knowledge, skills, abilities, professional and life experience, values and culture.

The military-professional skill of military labor and including military-professional knowledge, skills and abilities, which are, on the one hand, the prerequisites for the successful

activity of the future officer, on the other hand, neoplasms, they themselves develop and are enriched with knowledge in the course of study and service of the future specialist.

Ключевые слова: military, cadet, military-professional, Psychological, officers, education

References:

1. Kiselev, A.M. (2001). Professional'naya podgotovka studentov obrazovatel'nykh uchrezhdeniy UIS Minyusta Rossii i puti yeye sovershenstvovaniya pri izucheni spetsial'noy taktiki: [Professional training of students (listeners) of educational institutions of the penal system of the Ministry of Justice of Russia and ways to improve it when studying special tactics]: Dis. cand. teacher. Sciences 13.00.01. – Ryazan.
2. Grebenkina, L.K. (2000). Formirovaniye professionalizma uchitelya v sisteme nepreryvnogo pedagogicheskogo obrazovaniye [Formation of teacher's professionalism in the system of continuous pedagogical education]. – Rizan: RGPU. – 204 p.
3. Markova, A.K. (1996). Psikhologiya professionalizma [Psychology of professionalism]. – M.: Knowledge. – 310 p.
4. Derkach, A.A. (1999). Metodologo-prikladnoe osnovy akmeologicheskikh issledobani [Methodological and applied foundations of acmeological research]. – M.: RAGS, – 392 p.
5. Stolyarenko, A.M. (1987). Psihologicheskaja podgotovka lisnogo sostaba [Psychological training of personnel of the Department of Internal Affairs]. – M.: Type. internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Russia. – 26 p.
6. Aronson, Elliot (2018). Kopke umtulgan zhalgyz [career burnout]. Audargan: D. Dysenbekova. – Astana «Yltyh audarma byrosy» HN. – 218 p.
7. Saktaganov, B. (2012). Askeri psihologia [Military Psychology]. – Almaty: Regional Publishing House. – 352 p.

Бейсенова Жұпаркүл Жұмабаевна	психология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (доцент), Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Бейсенова Жупаркул Жумабаевна	кандидат психологических наук, ассоциированный профессор (доцент), Казахский Национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Beysenova Zhupargul	gandidate of psychological sciences, associate Professor Kazakh National women's teacher training university, Almaty, Kazakhstan

N.Y. Fominykh¹, S.A. Khassanova²

¹ *Russian Economic University, Moscow, Russia*

² *Al-Farabi Kaznu, Almaty, Kazakhstan*

(E-mail: fominykh@reu.ru), (E-mail: hasanova94@list.ru)

Features of training pedagogical staff for military educational institutions

This article discusses the training of military educators in conditions for reforming the system of military education. Studied and presented features of training teachers in the educational system of military universities, allowing them to carry out pedagogical activities at a sufficiently high qualified level. It is also described that the consistency and quality of pedagogical training of teachers of military universities are one of the decisive factors in achieving the success of the educational activities of military educational institutions, in the training of highly qualified officers for the Armed Forces, other troops and military formations of the Republic of Kazakhstan

It is concluded that it is necessary to reform the system of training teachers for military universities and it is proved that the basis of successful pedagogical activity is thorough pedagogical training, pedagogical competence, pedagogical culture and skill, knowledge of the theory and methodology of professional pedagogy.

Key words: cadet, education, officer, military institute, pedagogical excellence.

Introduction

In modern conditions of reforming the military education system of the Republic of Kazakhstan, the key issue is the training of teaching staff for work in a military university, whose professionalism largely determines the quality of training and education of future officers. The practice has long been established in the world when a specialist, including a military man, constantly improves his knowledge and skills as he advances in his career. To do this, he goes through various levels of advanced training and retraining courses, which is a very effective lever for strengthening human resources.

In the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan, a multi-level system for training military personnel has been created, covering the entire vertical of positions from a sergeant (squad commander) to senior officers on the basis of a typical career development scheme for military personnel. This made it possible to create conditions for the recruitment of senior positions and the consistent alternation of officers in the service. This ensures the transfer of personnel from command positions in the troops to service at headquarters and from headquarters positions back to command. The history of the development of world civilization convinces us that an important component of the military power of modern states in peacetime is the mobilization reserve, which is determined precisely by the presence and functioning of an effective reserve training system.

Methodological basis

During collecting data of research we used mostly theoretical methods of research. Such as analysis the oretical analysis is a method based on the process of decomposing an object into its component parts.

Main body

The maintenance of the reserve, as domestic experience shows, requires less expenditure than the maintenance of a regular or professional army, and with the reform and reduction of the total number of the Armed Forces in our state, the need for a well-trained reserve increases even more. The existing system of training military personnel in civilian universities has still retained the scientific and pedagogical potential, traditions and experience inherent in Kazakh education and, in general, allows a military specialist to perform official duties in primary positions in accordance with the military registration specialty (VUS) and realize the opportunities received by him fundamental knowledge in army conditions, if the direction of training coincides with the specialty obtained at the university. In recent years, as real practice shows, firstly, there has been an outflow of teachers of military personnel from military educational institutions. Secondly, the number of officers leaving the Armed Forces before they reach the age limit for military service is increasing. At the same time, at least 60% of the positions of the teaching staff of military educational institutions of the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan must be staffed by scientists, and in fact the proportion of teachers with academic degrees or academic titles does not exceed 30%. In his message to the people of Kazakhstan, the head of state said that the quality of higher education must meet the highest international requirements. To achieve the set goals, and also taking into account the trend in the development of means of armed struggle, command and control of troops and weapons, the increasing role of the information component in modern wars and armed conflicts, the personnel training system is constantly being improved. Thus, the Ministry of Defense has developed new state education standards and revised curricula, which have increased the practical orientation for working with personnel. Educational institutions are provided with modern teaching aids. A multi-service information and educational environment (MIOS) has been created in military educational institutions, uniting them into a single information circuit, which made it possible to equip almost half of the classrooms with interactive equipment. The educational process is constantly monitored and the quality of education is managed. In order to improve the system of training military personnel for the armed forces, an analysis of training specialties in military educational institutions in Kazakhstan and in the CIS countries was carried out, the results of which eliminated duplication of training. New specialties were opened at the Military Engineering Institute of Radio Electronics and Communications "S-300PS anti-aircraft missile systems", "Short-range anti-aircraft missile systems of air defense of the ground forces", at the

Military Institute of the ground forces - "Officer of educational structures". All this will make it possible to independently solve the issues of recruiting specialists for the armed forces and at the same time reduce the level of Kazakhstan's dependence on foreign countries in the training of military personnel. Thus, the training of military teachers has begun at the National Defense University. These are our future teachers, who, in my opinion, will raise the quality of educational and methodological work to a new level. For the training of scientific and scientific-pedagogical personnel, a doctoral program was created at the NEI last year. In accordance with the instruction of the President of the country to attract highly qualified foreign specialists to the country's universities to increase the scientific potential of higher military educational institutions, foreign scientists, doctors of sciences from Russia and Belarus, who are also members of the doctoral dissertation council for the defense of candidate and doctoral dissertations, were hired. For the training of military-trained personnel and maintaining their skills at the proper level, a coherent system has been created by law, including pre-conscription initial military training of young people, training in special and higher civilian educational institutions, service in the Armed forces and training and assembly training for military personnel.

Thus, the activities carried out by the Ministry of Defense are aimed at improving the system of personnel training. They correspond to the development of the Armed Forces and allow the implementation of the tasks set by the head of state to bring the system of military education to a qualitatively new level that meets international standards.

The teacher is the leading figure in the educational institution. In Soviet times, there was no special system for training teachers for higher education. In fact, a teacher of higher education is not a specialty and not a qualification, but a position of an employee. Since the proclamation of the state sovereignty of Kazakhstan, the system of training and certification of scientific and scientific-pedagogical personnel has experienced cardinal changes. At the present stage of reforming education, as before, remains an urgent problem, the problem of training scientific and pedagogical personnel at the level of modern requirements of society. It should be noted that one of the main forms of systematic training of scientific, pedagogical and scientific personnel for higher military educational institutions is postgraduate studies. The purpose of the article is to consider the main problem of training young scientific and pedagogical personnel specifically in postgraduate studies for higher military educational institutions.

The main goal of pedagogical education is the training of specialists capable of ensuring the versatile development of a person as a person and the highest value of society, its mental, physical and aesthetic abilities, high moral qualities, and, consequently, enriching the intellectual, creative and cultural potential of the people on this basis. This goal can only be realized by scientific and pedagogical workers who are characterized by spirituality, high morality, culture, intelligence, professional competence, creative pedagogical thinking, humanistic orientation. The fundamental changes that have taken place in the socio-economic conditions of society have contributed to putting forward the requirements for the introduction

of evidence-based training of scientific and pedagogical personnel for higher education. Such training provides not only a deep knowledge of the subject area to which the academic discipline belongs, but also the scientific foundations of teaching. The first step, according to the Bologna process, to pedagogical activity, is studying at the magistracy. However, the majority of scientific and pedagogical workers who aspire to obtain academic degrees, as a rule, bypass the educational qualification level “Master”. Prior to the introduction of the Bologna process, there was no “Master” educational qualification level in the CIS countries at all.

The problem of postgraduate education is the orientation of the training of applicants as researchers for research centers, and not enough attention is paid to the level of training as teachers. In the CIS countries, the profession of "teacher of a higher military educational institution" was not constitutional: there is no state document for the right to teach in higher education; the requirements for special knowledge, skills and methods of activity of a teacher of higher education were not specified; groups of specialties were not defined, from which the pedagogical corps of various higher military educational institutions could be formed; there were no special educational subsections that would provide preparation for teaching activities in these institutions. In the conditions of student-centered studies, postgraduate graduates, i.e. young teachers should learn to see a student's personality, understand the complexity and versatility of his world, find his hereditary and acquired abilities and prospects, create the most favorable conditions for development, distinguish the essence of deeds and actions, feelings, emotions and motives. Only under such conditions will a young teacher be able to effectively manage the process of learning, development and education of a student as a person, control this process, and make appropriate incentives and adjustments. Unfortunately, postgraduate graduates do not possess these properties, since many aspects of training in it are purely formal. Adequate activity of a scientific and pedagogical worker of a higher military educational institution is an important psychological prerequisite for the effectiveness of the educational process. The teacher should not only transfer knowledge and professional skills to the student, but also involve him in the heritage of culture, human communication.

Methods of research

Thus, under the current conditions, the existing educational structures for the training of teaching staff for work in the military educational institutions today are not able to compensate for the entire volume of teachers dismissed from military service, especially those with academic degrees and titles. The current situation is being resolved so that experienced military teachers are being replaced by:

- teachers from civilian universities who have pedagogical experience, in some cases an academic degree, but do not correspond to the profile of education at a university and often do not possess knowledge, skills and competencies in the military sphere;

- officers from the troops who have military experience, higher military, but not pedagogical education, sometimes a degree;
- commanders of training units, who often have neither pedagogical education, nor military experience, nor military professional training;
- postgraduate graduates with academic degrees, pedagogical and military training, but, unfortunately, there are not so many of them.

The above conditions and designates the problem of insufficiency of teaching staff in military educational institutions, which is being solved by attracting an increasing number of teachers with less than five years of experience to teaching, knowledge and experience which are clearly insufficient for them to carry out effective, pedagogical activities and conduct scientific research of a pedagogical orientation.

Analysis of the psychological and pedagogical literature of a military orientation [1; 2; 3; 4] and real practice allowed in the existing system of military professional training of the teaching staff of the higher military educational institutions of the Ministry of Defense of the Republic of Kazakhstan to highlight a number of features, which we will present below.

The main feature is that in the designated.

The educational system does not have specialized military pedagogical educational institutions, which affects the further postgraduate education of teachers in postgraduate studies, in retraining and advanced training units. We must not forget that a military teacher is a profession, the acquisition of which in the preparation of future officers should also be given great importance, as well as the training of the command and engineering staff of the Armed Forces.

The second feature is that the management of existing educational structures is included in the overall command and control scheme of the Armed Forces and is carried out by the relevant military command and control bodies, which are often not prepared for high-quality professional solution of pedagogical problems. Consequently, there is a steady decline in the level of military-pedagogical training of teaching staff. To solve this problem, currently there are retraining and advanced training courses for teaching staff, internships for teachers in the army or in departments of universities, which, unfortunately, are often of a formal nature. But the most effective pedagogical training of future teachers of military universities is carried out in the postgraduate course, where they acquire knowledge, skills and abilities for the further organization of educational, scientific and methodological work.

The third feature is that the existing system of training teaching staff for universities must meet the new military, political, socio-economic and other realities of the Republic of Kazakhstan.

Results

Consequently, the problems of training military specialists for pedagogical activity are fully justified. To assist in the rapid and effective overcoming of these difficulties can and should the department, where the newly appointed.

The teacher takes the first steps of military-pedagogical formation. Thus, the personal responsibility of the teacher for the results of his work increases. A military teacher must not only have deep knowledge of his subject, but also be well versed in matters related to the military-political situation in the country and the world. At the same time, possess sufficient knowledge in the field of psychology and pedagogy in order to understand personality traits of a cadet, to be an example of military bearing for students, and also to engage in their development and education. In recent years, special attention has been paid to such professional characteristics of military educators as pedagogical culture high school teacher, oratory, pedagogical skills [5; 6]. At present, due to the imperfection of the system for training military teachers, they are going through a difficult, unreasonably laborious path of their professional development.

So, for example, novice teachers master the methodology of teaching a certain academic subject in the process of observing the work of more experienced colleagues, and hone their own pedagogical skills in the course of direct teaching through trial and error. They could be avoided if the pedagogical activity of novice teachers was supervised by more experienced teachers or mentors, whose work would be financially encouraged by the university, and not act as a social burden.

Beginning teachers, in addition to the educational work, which consists in preparing classes and conducting them, conducting consultations with students, also master methodological work, which involves writing class notes, developing methodological materials, visual aids. They must combine all this with scientific work, which also requires the development of certain knowledge and skills in teachers in this area. The main obstacle to solving this problem is insufficient material and technical base of military universities, where there is no access to modern information technologies, local and global information and analytical systems. Thus, the article is aimed at drawing attention to the problem of teacher training in the context of modern realities of military education, which, in our opinion, is relevant. Features outlined in it training of teaching staff for military educational institutions require its consideration on the basis of a systematic and competence-based approach.

In our opinion, additional requirements should be placed on teacher education and postgraduate studies: the creation of an effective system of pre-professional training of young people for pedagogical activity; creation of a system of educational and pedagogical institutions capable of ensuring the formation and development of the personality of a teacher-educator in conditions of continuous pedagogical education through training, retraining and advanced training of teaching staff; ensuring the training of graduates of pedagogical educational institutions as teachers-researchers, bearers of the cultural and historical heritage of the people, training in a market economy of competitive specialists at the level of world standards; ensuring a rational correlation of social, public, general cultural, psychological, pedagogical and special education

References:

1. Saldana, J. (2021). The Coding Manual for Qualitative Researchers. – Chicago. Thousand Oaks, C.A. – 43 p.
2. Dudoladov, A. A. (2007). To the question about military and professional training of teaching staff of higher military educational institutions // the Bulletin of the military University, - No. 2. – 37 p.
3. Krinitsky, Yu. V. (2014). Small problems of large education // Voenno-promyshlenny Kuryer. - No. 4. - P. 6-7.
4. Kamenev, A. I. (1990). The History of military training in Russia. – M.: VISV. - 195 p.
5. Sayapina, N. N. Sayapin, V. N. (2014). Factors influencing pedagogical skills of a modern teacher and its improvement // Sibirskiy Uchitel. No. 6 (97). P. 5-8.
6. Sayapina, N. N. Sayapin, V. N. (2009). Formation of pedagogical skills of future teachers in their didactic interaction // Scientific notes of the Pedagogical Institute of SSU. H. G. Chernyshevsky. Series: Psychology. Pedagogy. No. 3-4. P. 82-87

Фоминых Н.Ю., Хасанова С.А.

Особенностей подготовки педагогических кадров для военно-учебных заведений

В данной статье рассматривается подготовка военных педагогов в условиях реформирования системы военного образования. Изучены и представлены особенности подготовки преподавателей в образовательной системе военных вузов, позволяющей осуществлять им педагогическую деятельность на достаточно высоком квалифицированном уровне. Также описано, что системность и качество педагогической подготовки преподавателей военных вузов являются одними из решающих факторов в достижении успешности образовательной деятельности военных учебных заведений, в подготовке высококвалифицированных офицеров для Вооруженных Сил, других войск и воинских формирований Республики Казахстан.

Делается вывод о необходимости реформирования системы подготовки педагогических кадров для военных вузов и доказано, что основой успешной педагогической деятельности является основательная педагогическая подготовка, педагогическая компетенция, педагогическая культура и мастерство, знания теории и методики профессиональной педагогики.

Ключевые слова: курсант, воспитание, офицер, военный вуз, педагогический мастерства.

Н.Ю. Фоминых, С.А. Хасанова

Әскери оқу орындарына педагогикалық кадр дайындаудың ерекшеліктері

Бұл мақалада әскери білім беру жүйесін реформалау жағдайында әскери мұғалімдерді даярлау мәселелері қарастырылған. Әскери жоғары оқу орындарының оқу жүйесінде педагогикалық қызметті жеткілікті жоғары біліктілік деңгейінде жүзеге асыруға мүмкіндік беретін оқытушыларды даярлаудың ерекшеліктері зерттеліп, ұсынылған. Сондай-ақ, әскери жоғары оқу орындары оқытушыларының педагогикалық даярлығының жүйелілігі мен сапасы әскери оқу орындарының оқу-тәрбиелік қызметінің табысты болуына, Қарулы Күштерге, басқа да әскерлерге жоғары білікті офицерлер даярлаудағы шешуші факторлардың бірі болып табылатыны сипатталған. Әскери жоғары оқу орындары үшін оқытушылар даярлау жүйесін реформалау қажеттілігі туралы қорытынды жасалды.

Кілт сөздер: курсант, тәрбие, офицер, әскери жоғарғы оқу орны, педагогикалық шеберлік.

Фоминых Наталья Юрьевна	педагогика ғылымдарының докторы, Ресей экономикалық университеті, Мәскеу, Ресей
Фоминых Наталья Юрьевна	доктор педагогических наук, профессор, Российский экономический университет, Москва, Россия
Fominykh Natalia	Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, Russian economic university, Moscow, Russia
Хасанова Салтанат	Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, «педагогика және білім берудегі менеджмент» кафедрасының 1 курс докторанты, Алматы, Қазақстан
Хасанова Салтанат	докторант 1 курса кафедры педагогики и образовательного менеджмента, Казахский Национальный университет имени Аль-Фараби, Алматы, Казахстан
Khassanova Saltanat	1st year doctoral student, Al-Farabi Kaznu, department of pedagogy and educational management, Almaty, Kazakhstan

Н.Е. Жангалиев¹

¹*Военный институт Сухопутных войск имени С.Нурмагамбетова,
Алматы, Казахстан
(E-mail: Nurekesh_Zh@mail.ru)*

Методика организации и проведения группового упражнения

В данной статье рассматривается методика организации и проведения группового упражнения по дисциплине «Тактика», которая является основой общевойскового боя, организация, обеспечение и ведение боевых действий в различных видах боя. Тактическая подготовка является основой полевой выучки войск. Она должна проводиться в соответствии с требованиями приказов Министра обороны Республики Казахстан, организационного указания командующего Сухопутными войсками, боевых уставов, наставлений, курсов стрельб, программ боевой подготовки и обеспечивать постоянную готовность подразделений к ведению активных боевых действий прежде всего в условиях применения противником оружия массового поражения.

Тактическая подготовка непрерывно совершенствуется и изменяется. Это обуславливается рядом факторов, и в первую очередь изменениями вооружении, боевой техники и организации наших войск и войск противника.

Данную статью можно применять для командиров подразделений в целях оказания им методической помощи в обучении подчиненного личного состава по тактической подготовке.

Ключевые слова: тактика, әскери техника, ұйымдастыру, білім, тәрбие, әдістеме.

Введение

На сегодняшний день в мире происходят очень сложная военно-политическая, международная, межнациональная обстановка, в этой связи задачи, поставленные Президентом Республики Казахстан, Верховным Главнокомандующим Вооруженными Силами РК требуют, чтобы боевая подготовка войск была на высоком профессиональном уровне. Это обуславливается прежде всего тем, что в процессе обучения и боевой подготовки личный состав овладевал воинским мастерством, которое является одним из слагаемых боевого потенциала армии.

Рассматривая методику организации и проведения группового упражнения, как один из видов учебного занятия по обучению и воинскому воспитанию личного состава Вооруженных Сил Республики Казахстан для управления соединениями частями и подразделениями и ведения различных видов боевых действий или выполнения других задач.

Одним из важнейших показателей степени боевой готовности является уровень боевой и политической подготовки войск, особенно их полевой

выучки. Качество подготовки войск во многом зависит от того, насколько офицерский состав овладел передовой методикой обучения и воспитание подчиненных, и прежде всего методикой ведущего предмета- тактической подготовки различных категорий обучаемых, штабов и войск [1].

Объектом исследования являются методика организации и проведения группового упражнения с личным составом по дисциплине «Тактика».

Цель исследования подготовить будущих офицеров, обладающего фундаментальными военными знаниями по основам теории и практики применения подразделений в современном общевойсковом бою, знающего новейшие достижения военной науки и техники, умеющего осмысленно, творчески применять теоретические положения Правил боевого применения Сухопутных войск, способного уверенно командовать взводом и ротой в различных видах боя, внедрять в практику все новое, передовое обладающего организаторскими способностями, твердой командирской волей, инициативой и самостоятельностью мышления, знающего организацию, вооружение, тактику действий подразделений иностранных армий, умеющего организовать и методически правильно проводить занятия по тактической подготовке с подчиненным личным составом.

Методы исследования

Для того, чтобы достичь поставленные цели исследование проводилось с использованием общенаучных методов – анализа, сравнения и обобщения, а также специфических методов военной науки – системного анализа, структурно-функциональной методологии, исследования операций, моделирования и др.

Основная часть

Групповые упражнения это одна из форм индивидуального практического обучения тактической подготовке офицеров на местности, на картах и на макетах местности. Они предназначаются для привития обучаемым умений и навыков по вопросам управления войсками в роли определенного должностного лица и для более глубокого усвоения теоретических положений на фоне конкретной тактической обстановки, а также для формирования у офицеров морально-психологических, боевых и психологических качеств. Групповые упражнения широко применяются на командирских занятиях и сборах с офицерским составом.

На групповом упражнении офицеры, объединенные в учебную группу, заблаговременно изучают литературу, созданную тактическую обстановку и готовятся к действиям в роли командира подразделения или других должностных лиц. С началом занятия все обучаемые в конкретной обстановке по указанию руководителя последовательно упражняются в выполнении работы по управлению войсками в назначенной роли. Все

действия за противника вышестоящего командира, его штаба, соседей, а также за других должностных лиц, с которыми необходимо обучаемым решит какой либо вопрос, выполняет обычно сам руководитель, его помощники или назначенные на соответствующие должности обучаемые. Хотя данные занятия проводятся с группой, особое внимание при подготовке и проведении их обращается на самостоятельность в работе и индивидуальность обучения каждого офицера.

По методике проведения и материальному обеспечению групповые упражнения подразделяются на групповые упражнения без элементов и с элементами командно-штабного учения, с применением средств связи, средств обозначения и имитации, а также с переходом к действиям в составе подразделения. В практике обучения перечислены разновидности занятий часто применяются в сочетании.

Групповые упражнения с элементами командно-штабного учения применяются для приближения условий работы обучаемых к реальной обстановке. На этих занятиях из учебной группы создается временный пункт управления соединения (части, подразделения), один офицер назначается на должность командира, а другие действуют в роли офицеров управления, подчиненных командиров и других должностных лиц. В ходе занятий, обычно после отработки одного-двух учебных вопросов, на эти должности назначаются другие обучаемые. Однако и на тактичных занятиях основной упор делается на обучения на действующего командира и на его примере остальных офицеров. Групповые упражнения с элементами командно-штабного учения могут проводиться в поле и в классе с применением средств связи или без них.

Наиболее полно приближаются условия работы офицеров к реальной боевой действительности на занятиях в поле с применением средств обозначения и имитации действий противника и своих войск. На этих занятиях обстановка создается с помощью мишеней, макетов различного назначения, средств звуковой и световой имитации. Такие групповые упражнения обычно проводятся с применением средств связи, с элементами командно-штабного учения.

В учебных частях при обучении командиров мелких подразделений применяются групповые упражнения с переходом к действиям в составе подразделения. На тактичных занятиях обучаемые действуют не только в роли командира, но и в роли всех остальных должностных лиц, составляющих боевой расчет подразделения.

Основным методом обучения в ходе занятия является упражнения (тренировка). Офицеры под руководством командира, проводящего занятие, упражняются в принятии и докладе решений, проведении рекогносцировки, постановка боевых задач, разработке боевых документов и т.п. Это позволяет руководителю целеустремленно отрабатывать те вопросы, которые не достаточно усвоены обучаемыми. В результате многократного повторения приемы и действия офицеры приобретают необходимые умения, навыки и углубляют свои знания.

На групповых упражнениях широко применяются и такие методы, как объяснение и показ (демонстрация). Объяснения применяют обучаемые (при обосновании своих решений) и руководитель занятия (при разборе действий офицеров). Показ производится лично командиром, проводящим занятие, обычно при отработке новых или слабо усвоенных вопросов.

Темы групповых упражнений обычно охватывают один вид боевых действий и отрабатываются в течение одного или нескольких занятий. На одном занятии продолжительностью 4-7 часов изучается несколько учебных вопросов. Групповые упражнения позволяют отрабатывать почти все вопросы работы командира и других должностных лиц при организации боя управления войсками в бою. Кроме того одновременно в ходе занятий изучаются теоретические положения по тактике, организации и вооружения войск своей армии и армий вероятного противника. Конкретное содержание каждого занятия зависит от масштаба изучаемого звена, место проведения и материального обеспечения занятия.

Наиболее полное отработка вопросов управления войсками обеспечивается на полевых занятиях. Только на них можно отрабатывать такие важные вопросы, как топографическое и тактическое ориентирование, проведение рекогносцировки, зрительное и слуховое восприятие обстановки и оценка ее на местности, выбор места для расположения пунктов управления, управления войсками в движении и т.п.

Групповое упражнение позволяет не только вырабатывать у офицеров умение и навыки по управлению войсками, повышать их теоретический кругозор, но и формировать у них высокие морально- политические, боевые психологические качества – дисциплинированность, исполнительность, инициативность, творчество, самостоятельность, находчивость, эмоционально-волевою устойчивостью и т.п. Это обеспечивается целеустремленной организацией занятий, умелым созданием обстановки и применением соответствующих методических приемов при проведении занятий.

Подготовка группового упражнения обычно включает: уточнение и определение исходных данных, разработку плана проведения занятия и тактического задания, подготовку командира, проводящего занятие, и обучаемых, материального обеспечения и места проведения занятия. При проведении упражнения на местности, кроме того, проводится (рекогносцировка, может создаваться мишенная обстановка и подготавливаться имитация. Если на групповом упражнении применяются элементы командно-штабного учения и средств связи, то заранее готовятся помощники руководителя занятий, план подачи данных обстановки с помощью средств связи, а также документы для скрытого управления войсками.

Работа по подготовке группового упражнения начинается с уточнения имеющихся и определения недостающих исходных данных для организации группового упражнения. Исходными данными для группового упражнения

являются: тема, учебные цели, учебные вопросы, состав обучаемых, принадлежность изучаемого противника, время и продолжительность занятия, район на карте и место проведения (в поле или в классе), материальное обеспечение, а для занятия с использованием средств связи, обозначения и имитации, кроме того, количество помощников и необходимое дополнительное материальное обеспечение. Такие исходные данные, как тема, продолжительность, время, а в некоторых случаях учебные вопросы и место проведения занятий, определяются обычно программами и другими документами, а также устными указаниями вышестоящих командиров. В этом случае эти данные только уточняются, а остальные данные определяет командир, проводящий занятие. Могут иметь место и такие случаи, когда все исходные данные определяет сам руководитель занятия.

Уточнение и определение исходных данных - очень важная часть работы. Четкое определение их позволяет разрабатывать учебные материалы целеустремленно и осмысленно. Перед этой работой и в ходе ее руководитель изучает требования руководящих приказов и указаний вышестоящих командиров по боевой подготовке, боевых уставов и другой литературы, боевой опыт и опыт различных занятий по тактической подготовке, последние взгляды на методику проведения подобных занятий, а также учитывает уровень подготовленности офицеров по изучаемой теме.

Темы групповых упражнений определяются в соответствии с задачами боевой подготовки войск. Они обычно охватывают организацию или ведение одного вида боевых действий или же то и другое вместе взятое. На групповых упражнениях с применением средств связи, как 'правило, отрабатываются темы по управлению войсками только в динамике боя, когда средства связи применяются без ограничений. Формулировка темы должна быть достаточно полной и конкретной, отражающей вид боевых действий, условия, в которых они осуществляются, масштаб и род войск, которыми они ведутся.

Для более целеустремленной разработки учебных материалов необходимо прежде всего уяснить тему занятий. Уяснить тему значит раскрыть ее тактическое содержание, т. е. определить, на фоне каких боевых действий и в каких условиях начинается отработка темы, какие боевые эпизоды она в себя включает и чем должно быть закончено ее изучение.

В результате раскрытия тактического содержания темы руководитель должен определить конкретные условия обстановки, на фоне которых будут отрабатываться учебные вопросы.

Формулировка учебных целей должна быть конкретной. Учебные цели показывают, для чего проводится данное занятие и каких результатов должен добиться руководитель. На групповых упражнениях могут ставиться следующие учебные цели: показать обучаемым, как надо организовать работу командира (начальника) в каком-либо виде боевых действий; учить офицеров организовывать бой и управлять войсками в ходе боя, а в ряде случаев и дать практику обучаемым в выполнении этих действий. Целью

групповых упражнений, кроме того, является углубление знаний офицеров по изучаемой теме. В зависимости от конкретных условий на одном занятии может быть поставлено несколько целей (как это сделано в нашем примере) или одна цель. Показать или учить такие цели ставятся при изучении новых или слабо усвоенных вопросов, а дать практику, совершенствовать умения и навыки — при проведении повторных занятий.

На всех групповых упражнениях действия противника разрабатываются по тактике и организации армии одного из вероятных противников.

Материальное обеспечение занятий зависит от их цели, содержания, масштаба, места и метода проведения, а также от установленных норм расхода материальных средств. Наибольших материальных затрат требуют занятия с использованием средств связи, обозначения и имитации. На занятиях в классе с применением средств связи могут использоваться телефоны или переносные радиостанции, диктофоны, громкоговорящие устройства. На занятиях в поле с элементами командно-штабного учения и применением средств связи используются обычно табельные командно-штабные или обычные машины с переносными радиостанциями с таким расчетом, чтобы обучаемые имели два-три канала связи.

Для обозначения противника и своих войск обычно используются средства тактических комплектов с соответствующими мишенями, которые позволяют создавать электрифицированную и радиоуправляемую мишенную обстановку. Кроме того, могут применяться различные макеты, а при необходимости и реальная техника и вооружение. Иногда положение своих войск обозначается дымовыми шашками (гранатами), ракетами и другими сигнальными средствами.

Имитация огня осуществляется обычно с помощью средств звуковой и световой имитации. Широко применяются взрывпакеты. Для имитации районов заражения, разрушения и пожаров используются учебные отравляющие вещества, дымовые шашки и соответствующие указки. Количество средств обозначения и имитации, потребное для проведения группового упражнения, зависит от темы и отрабатываемых учебных вопросов занятия.

После определения исходных данных руководитель приступает к разработке плана проведения занятия и других учебных материалов.

План проведения группового упражнения — основной документ руководителя занятий, который отображает, на фоне какой тактической обстановки и как руководитель намерен отработать тему занятия. Он разрабатывается на карте и обычно в себя включает:

— исходные данные: тему, учебные цели, учебные вопросы, состав обучаемых, время проведения и материальное обеспечение занятия;

— тактический или оперативно-тактический замысел: положение и группировку войск каждой стороны к началу занятия, т. е. исходную обстановку; боевые задачи вышестоящих соединений (частей, подразделений) сторон к началу занятия и решения за их командиров;

боевую задачу части (подразделения), за командира которой действуют обучаемые, а также ее соседей; обстановку, создаваемую в ходе занятия для отработки всех намеченных учебных вопросов;

— мероприятия, осуществляемые руководителем в ходе занятия.

Для того чтобы обучаемые с самого начала занятия ощущали характер, динамику современного боя, необходимо показывать взаимное активное воздействие на войска сторон оружием массового поражения, авиацией, диверсионно-разведывательными группами, артиллерией, другими силами и средствами; создавать сложную радиационную и химическую обстановку.

Если занятия проводятся в классе, необходимо также определить время года, суток и метеорологические условия. Для определения результатов нанесения противником наземных ядерных ударов указываются направление и скорость ветра на различных высотах. В зависимости от содержания первых учебных вопросов в исходной обстановке могут отражаться и другие данные.

Обучаемые офицеры должны уметь организовывать боевые действия в соответствии с замыслом вышестоящего командира, во взаимодействии с соседями и использовать результаты применения сил и средств старшего начальника. Для этого им нужно знать не только свою боевую задачу, но и боевую задачу вышестоящего соединения (части, подразделения), решение его командира, а при необходимости и соседей в части, касающейся обучаемого командира.

Поэтому после разработки исходной обстановки необходимо определить боевые задачи вышестоящих соединений (частей, подразделений) сторон и решения их командиров. Следует уточнить боевой состав вышестоящего соединения (части), если он изменяется по сравнению с исходной обстановкой. Это делается для того, чтобы руководитель в ходе занятия, действуя в роли старшего командира, применял такие силы и средства, которые могут быть в его распоряжении в реальном бою.

Определение боевых задач вышестоящих звеньев каждой стороны и разработка решений за их командиров обычно сливаются в единый процесс. Не всегда можно сначала определить боевые задачи обеих сторон, а затем последовательно принимать решения за вышестоящих командиров. Боевую задачу наступающей стороне можно конкретно определить лишь в том случае, когда за обороняющуюся сторону будут определены и боевая задача, и построение обороны.

Следовательно, в тактическом замысле рассматриваемого примера целесообразно определить и нанести на карту сначала боевую задачу и построение обороны противостоящего противника, а затем боевую задачу и решение за командира наступающей дивизии. При разработке тактического замысла на оборонительные темы следует определить в первую очередь боевую задачу и построение своей обороны, а затем боевую задачу и решение на наступление за противника. При отработке встречного боя можно последовательно определять сначала боевые задачи, а затем решения обеих сторон.

Боевые задачи и содержание решений за командиров сторон, в роли которых выступает руководитель занятий, должны соответствовать требованиям уставов и конкретным условиям обстановки. Однако в решениях за вышестоящих и соседних командиров своей стороны и командиров противника нужно определять только те элементы, которые влияют на решения командиров, в роли которых выступают обучаемые. Если решения соседних командиров не влияют на действия обучаемого командира, их можно не показывать.

На групповых упражнениях руководитель выступает и, следовательно, принимает решения в роли командиров всех звеньев противника, влияющих на отработку поставленных учебных вопросов. Поэтому в рассматриваемом тактическом замысле потребовалось определять решения на оборону за командира дивизии противника, а на направлении наступления нашего полка — и за командиров бригады, батальонов и даже некоторых рот. Кроме того, определен и характер применения авиации по решению вышестоящих начальников.

Боевая задача и боевой состав части (подразделения), за командира которой действуют обучаемые, а также боевые задачи ее соседей вытекают из решения вышестоящего командира своего или соседнего соединения (части).

Разрабатывая решения за вышестоящих командиров и соседей обеих сторон, следует постоянно иметь в виду решение, ожидаемое от обучаемых. Обстановка, решение вышестоящего командира и боевая задача части (подразделения) должны создавать условия для принятия обучаемыми не одного, а нескольких решений, чтобы можно было учить офицеров умению проявлять искусство, творчество, самостоятельность, смелость и другие качества. Дальнейшая разработка тактического замысла зависит от содержания последующих учебных вопросов. Если для изучения этих вопросов нужна новая обстановка, она создается примерно в таком же порядке, как и исходная обстановка. При этом боевые задачи сторон и решения их вышестоящих командиров в зависимости от содержания вопросов могут оставаться прежними или изменяться. Если по обстановке войска сторон должны выполнять новые боевые задачи, то определяются и новые решения за командиров сторон, в роли которых выступает руководитель занятия. Кроме того, при необходимости могут вноситься изменения в боевой состав и состояние сторон.

При подготовке группового упражнения в поле обычно проводится рекогносцировка в целях уточнения тактического замысла и порядка проведения занятия. При необходимости предварительная рекогносцировка может проводиться непосредственно перед разработкой тактического замысла на карте. В ходе ее, помимо других вопросов, связанных с созданием тактической обстановки, очень важно умело выбрать места пунктов управления, где будут работать обучаемые, и маршруты выдвижения к ним, определить порядок обозначения противника, своих войск и имитации.

После проведения рекогносцировки уточняется план проведения занятия, разрабатываются приложения к нему, тактическое задание, определяются мероприятия по подготовке к занятию.

Количество и содержание приложений к плану зависят от темы, материального обеспечения занятий и опытности его руководителя. Обычно к плану прилагаются вводные, план подачи данных обстановки (если занятия проводятся с применением средств связи), схема обозначения действий противника и своих войск (на занятиях с применением средств обозначения и имитации) и при необходимости справочный материал.

Вводные обычно подготавливаются для отработки вопросов в динамике боя. При отработке вопросов управления боевыми действиями полка и выше вводные могут оформляться письменно или на схеме (карте) с пояснительной запиской. Тактическая обстановка для вводных берется из тактического замысла, но не в таком раскрытом виде, в каком она отражена в замысле. Вводные не должны полностью раскрывать группировку и замысел Действий противника. Если предусматривается привитие офицерам самостоятельности, инициативы, творчества, смелости в действиях, то можно не доводить до них боевых задач и тем самым не раскрывать замысла действий вышестоящих командиров. Вводные должны содержать минимум сведений, которые командир может получить из различных источников в реальном бою, и в то же время отражать сложность, неясность, противоречивость, резкость изменений обстановки и другие черты, характерные для современного боя.

В ходе занятий вводные доводятся до обучаемых обычно устно, с помощью средств связи, обозначения, имитации, а в отдельных случаях текстуально или схемой. Способы доведения обстановки до обучаемых по усмотрению руководителя могут также сочетаться. Например, при проведении занятий в поле руководитель часть данных обстановки может сообщать обучаемым устно, а другую часть передать по средствам связи или показать наглядно средствами обозначения и имитации.

Справочный материал в случае необходимости подготавливается обычно текстуально по тем вопросам, которые трудно держать в памяти руководителю занятия. В нем могут быть указаны: заметки по теории изучаемых вопросов, наиболее целесообразные варианты выводов из оценки обстановки, расчетов, ожидаемых решений и распоряжений, боевых документов, а также примеры из опыта войны и учений, используемые в разборе.

Тактическое задание предназначается для ввода обучаемых в обстановку и заблаговременной подготовки их к занятию. В тактическом задании для группового упражнения, как правило, указываются не только тактическая обстановка, но и решение вышестоящего командира, боевая задача и другие данные, необходимые для принятия решения еще до начала занятий.

Подготовка руководителя и обучаемых к занятию является важным условием качественного его проведения. В целях создания условий для творческой самостоятельной работы при подготовке к занятиям, как правило, не следует заранее сообщать обучаемым наименование учебных вопросов,

намеченных для отработки. Однако руководителю до начала группового упражнения целесообразно дать офицерам необходимую консультацию, не раскрывая содержания учебных вопросов.

Обучаемые до начала занятий должны не только изучить соответствующие положения уставов, наставлений и другую литературу, но и обязательно выполнить самостоятельно определенную практическую работу, например, записать выводы из оценки обстановки, замысел действий, задачи подчиненным, расчеты, нанести решения на карту и т. п.

Проведение группового упражнения можно разделить на три части: проверка подготовленности обучаемых к занятию, отработка намеченных учебных вопросов и общий разбор.

Объем работы при проверке подготовленности обучаемых к занятию зависит от места, методики проведения и материального обеспечения занятия. Обычно руководитель устанавливает полноту и правильность нанесения обстановки и решений на карту, содержание необходимых записей, расчетов, знание организации, вооружения и возможностей своих войск и войск противника, созданной обстановки, теоретических положений по отрабатываемой теме, а на занятиях в поле и со средствами связи, кроме того, экипировку обучаемых, знание ими позывных должностных лиц, радиоданные и готовность материального обеспечения занятий.

Следует учитывать, что проверка подготовленности к занятию должна проводиться быстро (не более 5-10 минут) и не обязательно по всем перечисленным вопросам. Большую пользу приносит проверка знания обучаемыми теоретических положений. Повторение теоретических положений в начале и в ходе занятия делает упражнения более осмысленными и целеустремленными. Однако проверять теоретические знания офицеров, особенно на полевых занятиях, нужно не всегда. Совершенно нецелесообразно делать это в тех случаях, когда обучаемые не получают конкретной боевой задачи и должны определять способы действий войск самостоятельно. Разбор теоретических положений в этих условиях может раскрыть содержание учебного вопроса и натолкнуть офицеров на ожидаемое решение. Если обучаемые знают теоретические положения по отрабатываемому вопросу, повторять их нет необходимости.

В целях сокращения времени проверки подготовленности обучаемых можно использовать технические устройства или краткое письменное изложение ответов (текстуально или графически).

После проверки готовности обучаемых к занятию руководитель обычно, не объявляя темы и учебного вопроса, приступает к отработке первого учебного вопроса.

Порядок отработки учебных вопросов определяется многими факторами, и прежде всего учебными целями и содержанием учебного вопроса, временем, отведенным на его отработку, уровнем подготовки обучаемых, местом проведения занятия (в классе или в поле) и его материальным обеспечением.

Начиная отработку поставленного учебного вопроса, руководитель прежде всего объявляет оперативное время, называет должностное лицо, в роли Которого должны действовать обучаемы, уточняет у них, где и с кем этот начальник находится и что он намерен делать. После этого руководитель дает всей группе некоторое время (если нужно) для подготовки, а затем ставит одного офицера в роль должностного лица и предлагает ему приступить к работе. На занятиях с элементами командно-штабного учения руководитель в зависимости от темы занятия и уровня подготовки офицеров назначает обучаемых на должности накануне занятий или непосредственно перед началом отработки учебных вопросов. На таких занятиях следует заслушивать как офицера, действующего в роли старшего обучаемого командира, так и других офицеров.

На занятиях в поле отработку учебного вопроса необходимо начинать с топографического и тактического ориентирования на местности. В процессе всех передвижений целесообразно проверять, как обучаемые умеют ориентироваться в движении.

В зависимости от содержания учебных вопросов групповое упражнение может начинаться с уяснения задачи, оценки обстановки, докладов самостоятельно принятых решений, отдачи распоряжений или же с ввода обучаемых в определенную тактическую обстановку (или уточнения, наращивания ее).

Когда в ходе группового упражнения докладу решений предшествует уяснение задачи и оценка обстановки, занятие обычно начинается с заслушивания выводов из уяснения задачи, оценки противника и других элементов обстановки и только после этого формулируются решения. По каждому элементу обстановки могут заслушиваться два-три доклада.

После каждого доклада руководителю целесообразно делать не разбор его содержания, а указывать лишь недостатки, относящиеся к построению и полноте доклада, чтобы следующие офицеры могли восполнить эти пробелы. Анализ содержания докладов целесообразно проводить после заслушивания всех выступлений офицеров по данному вопросу, указав их положительные и отрицательные стороны и наиболее оптимальный вариант.

На занятиях, начинающихся с доклада решений, несколько обучаемых по назначению руководителя сначала докладывают их без каких-либо обоснований. Причем первый докладывает решение в полном объеме, а остальные из-за недостатка времени обычно лишь замыслы действий или те вопросы решения, которые перед докладом может определить руководитель. Разбор докладов обучаемых руководитель делает обычно после заслушивания всех решений или хотя бы принципиально отличающихся друг от друга решений. Перед оценкой работы обучаемых целесообразно вне оперативного времени дать им возможность обосновать свои решения.

После принятия одного из решений за основу для дальнейшего проведения занятия отрабатываются другие вопросы организации боя - постановка боевых задач, организация взаимодействия и т. д.

Групповое упражнение, начинающееся с ввода обучаемых в обстановку

или ее уточнения, применяется для выработки у офицеров самостоятельности, а также их тренировки в быстром нанесении на карту данных обстановки с голоса, из письменных, графических документов и данных, получаемых из других источников. После нанесения обстановки, обучаемые самостоятельно принимают решения. Дальнейшая отработка учебных вопросов проводится в указанном порядке с учетом уровня подготовки обучаемых.

В ходе занятий необходимо добиваться от офицеров четких, конкретных, предельно кратких и в то же время содержательных формулировок выводов из уяснения задачи и оценки обстановки, решений или распоряжений. При этом во всех случаях работа обучаемых должна проводиться в ограниченные сроки, постепенно приближающиеся ко времени, которым может располагать офицер в реальном бою. Поэтому перед заслушиванием офицера целесообразно ограничивать его временем, а в некоторых случаях сначала выяснить план его доклада.

Одним из сложных моментов работы руководителя является обучение офицеров принятию целесообразных решений и их оценка. Опыт показывает, что в ходе занятия не следует обучаемым навязывать свои решения. Это снижает их активность и заставляет угадывать решения руководителя, что затрудняет воспитание у офицеров необходимых командирских качеств.

Порядок проведения групповых упражнений с элементами командно-штабного учения и применением средств связи в основном такой же, как и без применения средств связи. Однако на этих занятиях такие вопросы, как сбор данных обстановки, доклад об обстановке и решений вышестоящему командиру, постановка задач подчиненным, информация соседей и вышестоящих штабов, могут осуществляться с помощью средств связи. Вместе с тем заслушивание решений и распоряжений, обоснование их обучаемыми и разбор руководителем производятся вне оперативного времени так же, как и на занятиях без применения средств связи. Таким образом осуществляется сочетание групповых упражнений с элементами командно-штабного учения.

Занятия с применением средств связи в зависимости от содержания учебных вопросов и целей могут начинаться со сбора данных об обстановке и принятия решения, с доклада решения, постановки задач. В первом случае тактическое задание обучаемым не выдается или оно содержит только общую обстановку. Во втором и третьем случаях задание обучаемым выдается накануне, и оно содержит все необходимые данные для принятия решения.

Создание обстановки руководителем и его помощниками может производиться в движении, а если расстояние при перемещении пунктов управления небольшое, то и на месте. Руководитель занятия изучает решения, распоряжения и действия обучаемых лично и через помощников.

Очень важно своевременно переходить от применения элементов командно-штабного учения к анализу действий обучаемых. Если тактическое

задание обучаемым не выдавалось или содержало только общую обстановку, анализ решений офицеров целесообразно осуществлять после следующей работы: сбора данных обстановки и принятия решения; сбора данных об обстановке, принятия и доклада решения; сбора данных об обстановке, принятия решения, его доклада и постановки задач. Если задание вручалось накануне в полном объеме, то переход к групповому упражнению можно произвести после доклада решения или постановки задач с помощью средств связи. Могут быть и другие варианты.

Начинать переход к анализу действий, обучаемых можно исключением из оперативного времени и заслушиванием в присутствии всей учебной группы решения (или только замысла действий) офицера, действующего в роли командира (если его решение знают не все обучаемые), или заслушиванием отличающихся решений других офицеров (когда решение известно всем).

После обоснования решений обучаемыми руководитель производит частный разбор и выбирает для дальнейшего розыгрыша боевых действий наиболее целесообразное решение. Затем в прежнем составе или после замены должностных лиц занятие продолжается снова как командно-штабное учение.

Групповые упражнения с применением средств обозначения и имитации проводятся так же, как и без их применения, но обстановка в ходе занятий создается (наращивается) непосредственно на местности в основном с помощью мишеней, макетов, реальной техники, вооружения, звуковой, световой имитации и сигнальных средств. Кроме того, часть данных может наращиваться голосом, с помощью средств связи, вручением боевых документов и другими способами.

Обстановка на поле боя с помощью средств обозначения и имитации создается по указанию руководителя соответствующим помощником с группой операторов. Порядок ее создания зависит от отрабатываемых учебных вопросов. Так, например, при организации наступления в обороне противника могут последовательно обозначаться только дежурные огневые средства, наблюдательные пункты и другие цели (действия), которые характерны для этого периода. При отработке вопросов управления в ходе боя одновременно обозначаются и имитируются действия противника и своих войск, отображая реальность, противоречивость, сложность создаваемой обстановки.

После нанесения обучаемыми обстановки на карту занятия продолжают обычным порядком. После отработки намеченных учебных вопросов производится общий разбор занятия. Разбор занятия имеет большое учебно-воспитательное значение. Подготовка к нему начинается еще в период подготовки занятия и продолжается в ходе его проведения. В период подготовки к занятию определяются основные теоретические положения, которые необходимо осветить в разборе, подбираются характерные примеры из боевого опыта войны и опыта тактической подготовки, подготавливаются необходимые схемы.

При проведении занятия необходимо фиксировать все положительные и отрицательные моменты в работе обучаемых и наиболее характерные из них включать в общий разбор. В ходе разбора обычно последовательно излагаются тема, учебные цели и учебные вопросы занятия, содержание тактического замысла. Затем кратко анализируются наиболее характерные решения и действия обучаемых; этот анализ подтверждается теоретическими положениями уставов и примерами.

В заключение разбора обязательно указываются: степень усвоения обучаемыми данной темы и достижения учебных целей; оценка работы обучаемых; вопросы, которые надо доработать обучаемым самостоятельно, а также порядок подготовки к следующему занятию, если по данной теме их проводится несколько.

Групповое упражнение является одним из основных видов учебных занятий. Цель его – привить обучаемым твердые практические навыки в организации боя и его обеспечении. Групповые упражнения проводятся в классах на картах (макете местности) и в поле при отработке вопросов организации боя. Основным методом работы обучаемых является упражнение (тренировка). Подготовка группового упражнения обычно включает подготовку руководителя, учебно-материальной базы и командира взвода как помощника руководителя занятия.

Работа по подготовке группового упражнения начинается обычно с выяснения исходных данных: темы, учебных и воспитательных целей, учебных вопросов, состава обучаемых, принадлежности изучаемого противника, времени (днем и ночью), продолжительности занятия, место проведения и учебно-материального обеспечения. Учебными и воспитательными целями группового упражнения обычно ставятся: научить обучаемого в должности командира подразделения организовать бой, совершенствовать подготовку обучаемых в должности командира подразделения и т.п.

Материальное обеспечение группового упражнения должно максимально способствовать поучительности отработки поставленных вопросов, приближенной обучению к реальной обстановке.

Помимо боевой техники и имитационных средств должны быть предусмотрены переносные радиостанции, бинокли, топографические карты, компасы, курвиметры, набор цветных карандашей, офицерские линейки и другие приборы, средства и приспособления, которые необходимы для работы командира в полевых условиях.

План проведения группового упражнения составляется на каждое занятие на основе разработанной комплексной тактической задачи и методической разработки. После составления плана проведения занятия руководитель готовит заявку начальнику тактического учебного поля по подготовке мишенного оборудования. В ней должно быть указано: дата и место проведения занятия; какие мишени и где должны быть установлены,

порядок их показа и имитации; сигнал показа и позывные руководителя и оператора. К заявке прилагается схема обозначения противника.

Подготовка обучаемых должна начаться за 3-5 дней до выхода в поле (до начала занятий в классе). Обучаемые должны изучить рекомендованную литературу, склеит карты, нанести тактическую обстановку, оценить ее, принять решение, нанести его на карту, произвести расчет и обоснования. В этот период руководитель занятия и его помощник должны 1-2 раза в часы самостоятельной подготовки провести консультацию с обучаемыми.

Групповое упражнения в классе проводится при отработке комплексных тактических задач в целях обучения обучаемых оценке обстановки, принятию решения и графическому его оформлению. На этих занятиях заслушиваются и анализируются принятые обучаемыми в часы самостоятельной подготовки решения и их обоснования.

Групповое упражнения на макете местности обычно предшествуют полевым занятиям, они проводятся с целью изучения, содержания работы командира подразделения по организации боя, привития обучаемым навыков отдачи боевого приказа и организации взаимодействия.

Групповые упражнения, проводимые на макете местности, позволяют руководителю осуществить последовательный переход от теоретических знаний, переданных обучаемым на лекциях и семинарах, к выработке у них практических навыков в организации боя.

Залог успешного проведения занятия является качественная подготовка класса (макета местности). При подготовке к занятию руководитель должен тщательно изучить возможность электрифицированного макета местности, продумать порядок подачи тактической обстановки, подготовить и установить дополнительные макеты техники и оружия, указки и условные знаки.

Групповое упражнения на местности проводится при отработке комплексных тактических задач по организации боя. Учебные вопросы в ходе этого занятия отрабатываются в составе боевых расчетов.

Обучаемые действуют в различных должностях и практически выполняют функции командиров [3].

Работа руководителя по подготовке тактического занятия строится в той же последовательности, что и работа по подготовке тактико-строевого занятия, но содержание проводимых мероприятий несколько отличается.

Тема занятия, его содержание, учебные вопросы и время проведения определяется расписанием занятий и Программой боевой подготовки, а руководитель занятия лишь уточняет метод их проведения.

На занятия отделение и взвод выходят в полном составе с оружиеми полевой экипировкой. Занятия проводятся на технике или пеший по машинному.

Тактические занятия со взводом проводятся поочередно, по одному взводу от роты в день, что позволяет учесть ошибки, допущенные на прошедших занятиях. С отделениями тактические занятия проводятся, как правило, одновременно. В ходе них командир взвода отрабатывает учебные

вопросы, сдвинув их по времени или поочередно назначая отделения для действий на боевой машине, с остальными отработывает тот же учебный вопрос пеший по машинному.

Тактические занятия могут начинаться непосредственно из пункта дислокации подразделения или после выхода в исходный район для начала занятия.

Выдвижения в исходный район осуществляется в тактической обстановке. В ходе выдвижения могут отработываться практические действия, которые будут выполняться на предстоящем занятии (действия по сигналам оповещения, способы передвижения на поле боя, развертывание в предбоевые и боевые порядки)[4].

Заключение

Таким образом, овладение необходимыми знаниями, умениями и навыками военно-профессиональной деятельности в учебном процессе и боевой подготовки осуществляется прежде всего на практических занятиях, тренировках, стрельбах и учениях, выступающих в качестве основных форм воинского обучения и развития у военнослужащих необходимых способностей и морально-психологической устойчивости.

В современных условиях все более актуальным становится методическая подготовка офицерского состава на качество и эффективность обучения военному делу личного состава. Исходя из этого, каждому офицеру (командиру), необходимо иметь научно-методические знания по обучению личного состава, методике обучения и воспитания, а также по организацию и руководства учебно-воспитательным процессом личного состава.

Список литературы:

1. Серикбаев К. Обретенной независимости – надежную защиту. – Алматы: издательство «СаГа», 2009. – 448 с.
2. Методика тактической подготовки офицеров штабов и войск / под ред. А.И Радзиевского. – М.: Воениздат, 1974. – 47 с.
3. Батюшкин С.А. Общая тактика батальон, рота. – М.: Воениздат, 2021. – 35 с.
4. Попов И.М., Хамзатов М. Война будущего. – М.: «Кучково поле», 2018. – 194 с.

Н.Е. Жанғалиев

Топтық жатығуларды ұйымдастыру және өткізу әдістемесі

Аталған мақалада жалпы, әр түрлі жауынгерлік ұрыстарды жүргізу іс қимылдары және қамтамасыз ету, әскери ұрыстың негізі болып табылатын, «Тактика» пәнінен топтық жатығуларды ұйымдастыру және өткізу әдістемесі қарастырылған. Тактикалық дайындық далалық оқу жатығулар негізі болып табылады. Ол Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің бұйрықтарының талабына сай, құрлық әскерлері қолбасшылығының ұйымдастырылған нұсқаулығына, жауынгерлік жарғыларына, сілтеме, атыс бағытына, жауынгерлік дайындық бағдарлама және қарсыластың мезгілсіз жағдайда жаппай жою қаруын қолданған ұрысты белсенді жүргізу және өткізілуіне сараптама жасаған.

Тактикалық дайындық үздіксіз жетілдіріледі және ауысады. Қарсыластың әскерлері және біздің әскерлеріміздің әскери техника, қару-жарақтары және ұйымдастырылуы өзгеруіне байланысты ең бірінші кейбір факторлар себеп болады.

Осы мақаланы бағынышты жеке құрамға және бөлімше командирлеріне әдістемелік көмек мақсатында тактикалық дайындығына пайдалануға болады.

Кілт сөздер: тактика, әскери техника, ұйымдастыру, білім, курсант, әдістеме.

N.E. Zhangaliev

Methods of organization and conducting group exercises

This article researches methods of organization and conducting group exercises in ‘Tactics’ discipline, which becomes the basis of the infantry combat, as well as arrangement of supporting and leading of combat actions in the different types of attack. Tactical training is the main part of infantry troops field training. It should be conducted under the Kazakhstan Republics Defense Ministry’s regulations, in allowance with the land force’s head quarters statue, military rules, course of firing, program of combat training and provide for the constant readability of units to the maintaining of active combat actions, mainly in the conditions of the enemy arm of mass destruction application.

Tactical training is always being improved and changes. It depends on some factors as firstly because of enemy’s troops and our friendly troops’ military techniques, weapons and its organization changing.

This article can be used for commanders of units at the aim of guidance them of educating subordinate personnel as a methodical support in tactical training.

Kew words: tactica, military equipment, organization, education, cadet, methods.

References:

1. Serikbaev, K. (2019). Obretennoy nezavisimosti – nadezhnyu zashchitu [Taking independence-safety defense]. – Almaty: Saga press. – 448 p.
2. (1974). Metodika takticheskoy podgotovki ofitserov shtabov i voysk / pod red. A.I Radziyevskogo [Methods of tactical trainings for staff officers and troops] / textbook by press A.I.Radzievskiy. – M.: Voenizdat. – 47 p.
3. Batyushkin, S.A. (2021). Obshchaya taktika batal'on, rota [Common tactic of battalion, company]. – M.: Voenizdat. – 35 p.
4. Popov, P. Hamzatov M. (2018). Voyna budushego [War of the future]. – M.: «Kyskova pole». -194 p.

Жанғалиев Нұржан Ерболатович	полковник, Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институты тактика кафедрасының оқытушысы, Алматы, Қазақстан
Жанғалиев Нуржан Ерболатович	полковник, преподаватель кафедры тактики Военного института Сухопутных войск имени Сагадата Нурмагамбетова, Алматы, Казахстан
Zhangaliev Nurzhan	colonel, lecturer of the tactical Military institute of Land forces named after Sagadat Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Ж.К. Досбай¹

¹Қазақтың спорт және туризм академиясы,
Алматы, Қазақстан
(E-mail: liberty_zh@mail.ru)

Каратэмен айналысатын спортшылардың психологиялық дайындығының ерекшеліктері

Мақалада каратэ спортымен айналысатын жасөспірімдердің психологиялық дайындығын қарастырған ғалымдардың еңбектеріне талдау жасалынған. Шығыс жекпе-жектерінде жоғары нәтижеге қол жеткізу үшін спорт техникасымен қатар моральдық дайындықты назардан тыс қалдырмау қажеттілігі туындайды.

Ізденушілер спортшыныңжарыс алдындағы психологиялық даярлығына көңіл бөлуге шақырады. Каратэ техникасымен шектелуге болмайды жеңіспен жетістікке жетудің маңызды бөлігі мотивация екенін жеткізеді. Авторлар жасөспірімдердің жас ерекшелігін ескере отырып ерік-жігер қасиеттерін шыңдауға, мотивациясын қалыптастыруға талпыныс жасалған.

Кілт сөздер: психология, эмоция, психика, психосоматика, апатия, темперамент, спортшы

Кіріспе

Дәстүрлі каратэ – Қытайда қалыптасқан әскери өнер. Қазіргі уақытта Окинава мен Жапонияда оқытылатын тұтас дүниетанымдық кешен болып табылады. Шығыс халқының философиясын, ақыл-ойын түсінгісі келетін адам каратэнің көмегі арқылы жете түсіне алады. Қытайлардың өмірлік ұстанымында «қолдың жолы» деген ұғымды білдіреді [1]. Каратэнің жаттығулары күрделі, онтайлы әдістер мен жеңіл тәсілдері жоқ. Каратэмен айналысу үшін ішкі ықыласыңмен шын жүрегіңмен беріліп үйренуің қажет.

Каратэ жаттығулары адам баласына физикалық ғана емес, рухани жетілуіне де үлес қосады. Каратэ спортынан толық қайтарымды сезіну үшін каратэні өмірлік ұстанымға айналдыру керек.

Каратэ жолы – бұл өмір философиясы, каратэ сізді өзін-өзі қорғау техникасынан тыс, ерік-жігеріңізді игертіп, тіпті өміріңізге реңк беріп белгілі бір тәртіпке жетелейді. Жарыстарға қатысу және жоғары нәтижелерге қол жеткізу каратэшіні даярлаудың басты міндеттерінің бірі болып табылады. Кез-келген бәсекелестік эмоционалды зарядтың жоғары деңгейіне ие, бұл жарыс жекпе-жектегі қарама-қайшылық, ол спортшыға не қажет екенін түсінуге мүмкіндік береді. Бәсекелестік спортшының жағдайында көп бағытта әсер ететін қосымша факторлармен бірге жүреді. Осыған

байланысты жарыстар каратэшінің жеке басына және оның психикасының барлық компоненттеріне айтарлықтай талаптар қояды [2]. Қарсыластардың тікелей қарама-қайшылығы спорттық күрестің орталық белгісі ретінде адамның бәсекелестікке, қарама-қайшылыққа, күреске деген сүйіспеншілік ұмтылысына нықтайды, мұның бәрі тұтастай алғанда спортшының мінезінің құрылымында көрінетін қарсыласуға белгілі бір қатынасты қалыптастырады, мұндай мінезді “каратэшілік” деп атауға болады.

Зерттеу әдістері

Таңдалған тақырыпты ғылыми зерттеу барысында авторлар кешенді әдіснама мен әдістеме қолданды. Сонымен қатар алыс, жақын шетелдік және қазақстандық ғалымдардың еңбектеріндегі жазған ой пікірлерін негізгі дереккөз ретінде ұсынды. Ғылыми бағыт негізінде пәнаралық, салыстырмалы ғылыми-теориялық әдістер қолданылды.

Негізгі бөлім

Психологиялық дайындық каратэмен айналысатын спортшыны даярлаудың жалпы жүйесімен тығыз байланысты және оның ажырамас бөлігі болып табылады. Техникалық, тактикалық, физикалық және теориялық байланыс дайындықтың әртүрінің психикалық компоненттерінде айқын көрінеді [3].

Денешынықтыру жүйесінде психологиялық күйдің мазмұны ерекше рөл ойнайды. Психика мен дененің бірлігі психосоматикалық құбылыстардың әртүрлі түрлерінде айқын көрінетін – жүрек соғу жиілігінің жоғарылауынан, қан қысымының жоғарылауынан бастап, психикалық жарақаттың әсерінен туындаған өте ауыр сипатта психосоматикалық бұзылуларға дейін (бронхы демікпесі, қатерлі сік және т.б.) баратыны дәлелденген факт.

Сонымен қатар, кері әсер ету фактісі дәлелденді, физикалық қасиеттерді дамыту арқылы психикалық сипаттамалардың жақсаруы немесе нашарлауы, мысалы, дене жаттығулары адамның өзіне деген көңіл-күйін көтереді, сенімділік деңгейін дәуір арттырады.

Каратэ спортымен айналысатын спортсменнің өзіндік техникасы бар. Каратэмен айналысатын спортсмен көп жағдайда, шарттарға, мақсаттарға және жүйке жүйесінің қасиеттеріне сәйкес техникалық әрекеттің жеке түрін таңдайды.

Техникалық дайындықтың психикалық негізі:

– Темперамент қасиеттері, атап айтқанда, бір техникалық әрекеттен екіншісіне ауысу қабілетін және динамикалық сипаттамаларға сәйкес қабылдаудың өзіндік ерекшелігін анықтайды;

– батылдық «қауіпті» техникалық әрекеттерді таңдауға әсер ететін факторы ретінде, мысалы, жоғары амплитудалық лақтырулар, ауырсыну әдістері;

– техникалық әрекетті түсіну, көрініс деңгейінде қимыл схемасын құру

мүмкіндігі[4].

Тактикаға қатысатын психикалық факторларды келесідей елестетуге болады:

- қарсыластың әрекеттеріне назар аудару және қырағылық;
- каратэшінің ерекше сезімталдығы: «кілем сезімі», «уақыт сезімі», қарсыласқа қатысты «қашықтық сезімі», «қарсылас сезімі» қарсыластың денесінің және оның жеке бөліктерінің жай-күйінің шамалы өзгеруін, қарсыластың кез-келген күш-жігерін немесе босаңсуын сезіну қабілеті;
- нәтижені күту қабілеті, қарсыластың іс-қимылын алдын-ала болжау антиципация;
- жағдайды түсіну, оны жедел талдау және шешу;
- өзін-өзі иелену ретінде ерікті бақылау қабілеті, басталу алдындағы күйлер, ұрыс кезінде және ол аяқталғаннан кейін пайда болатын күйлер;
- психиканың бастамашылдығы мен белсенділігі, ең алдымен, спорттық «жанжалды» шешудің балама нұсқаларын іздеуде;
- жекпе-жекке дайындық кезеңінде аналитикалық ойлау қабілеті, қарсыластың жеке іс-әрекеті, оның қазіргі және тұрақты жағдайы туралы ақпаратты саналы түрде қабылдау және өңдеу;
- қарсыласқа әсер ету, оның ішінде кілемге шыққанға дейін.

Теориялық дайындықтың психологиялық мазмұнына келер болсақ бұл қарым-қатынас, жаңа білім алуға деген ынтамен, зияткерлік қабілетімен және білім ауқымын кеңейтуге дайын болуымен анықталады. Каратэ спортымен айналысушының өзіндік психологиялық құрылымдары бар, оны оқу-жаттығу және бәсекелестік үдерістер кезінде ескеру қажет.

Психикалық дайындықтың мазмұны стресстік жағдайларына толық бейімделуді қамтамасыз ететін спортшының психикасының аспектілерін дамытудан тұрады. Психологиялық дайындық жалпы және арнайы психикалық дайындық бөлімдерінен тұрады.

Жалпы психологиялық дайындық психикалық үдерістерді дамытуға, спортшының психикалық қасиеттерін қалыптастыруға, спорттық жаттығудың оқу-тәрбие және білім беру міндеттерін шешуге, сондай-ақ спортшыны бәсекелестік белсенділіктің стресстік жағдайларына, жаттығу үдерісінің біркелкілігімен жүктемесіне бейімдеу, спорттық іс-әрекетте жетістікке жету үшін жеткілікті ынталандыру деңгейін сақтай отырып, өз жағдайлары мен мінез-құлқын басқару дағдыларын жетілдіруге бағытталған.

Спортшының жалпы психикалық қасиеттеріне мыналар жатады: спорттық қабілеттер (қозғалыс қабілеті, қозғалыс сезімі деңгейінде, қимылдайды, көрнекі және тиімді ойлау), жеке тұлғаның ерік-жігері, ұйымдастырылуы, тепе-теңдігі; «спорттық» сипат (спортқа, жүктемелерге, асқынуларға, спорттық режимге, жарыстарға деген көзқарас); тұлғаның бағыттылығы, ең алдымен, дене белсенділігімен айналысуға уәждеу жүйесі (өзін-өзі жетілдіру процесіне бағытталған уәж, өзін-өзі дамыту, кедергілерді жеңуге ұмтылу, жоғары мәртебеге ие болу), салауатты өмір салтына бағытталған басымдықпен өмірлік құндылықтардың иерархиясы.

Арнайы психологиялық дайындық жалпы психологиялық дайындыққа негізделеді, сонымен қатар онымен тығыз байланысты, бірақ спорттық күрес психикалық сипаттамалардың ерекше кешенін қажет етеді.

Психикалық процестер деңгейінде - бұл күресті ерекше спорт түрі ретінде нақты қабылдау, сезімдер кешені («кілем сезімі», «қарсыласқа қатысты қашықтық сезімі», «қабылдау сезімі», қарсыластың әрекеттерін күту қабілеті, бұлшықет сезімталдығы), қимыл жадының үлкен көлемі, шоғырлану, көлем және ауысу, практикалық, визуалды-тиімді ойлау. Психикалық күйлер деңгейінде - бұл әр жекпе-жекте жетістікке жетуге бағытталған толқудың, агрессияның (спорттықашудың), оңтайлы толқудың және мотивациялық жағдайлардың пайда болуы жатады.

Жалпы, каратэ спортымен айналысатындардың барлық іс-әрекеттері оқытудың әр кезеңінде өздеріне белгілі бір міндеттер қоятындығымен байланысты: физикалық қасиеттерін жақсарту, соққы беру техникасын игеру, белгілі бір тактикалық және техникалық арсеналды қолдана отырып, байсалды және салқын қанды күрес жүргізуді үйрену және т. б.

Тапсырмаларды шешу үшін оқушылар барлық қиындықтарды жеңуге, физикалық күйзелістерге төтеп беруге, ауырсынумен, жағымсыз сезімдермен күресуге тура келеді. Сонымен қатар, оқушылардың каратэ техникасы мен тактикасын игерудегі жетістігі олардың ерік-жігерінің қаншалықты дамығанына байланысты. Ерік дегеніміз - әр түрлі қиындықтарды жеңу кезінде адамның іс-әрекетін, сезімдерін, эмоцияларын, зейінін мақсатты түрде басқару қабілеті. Адамның өмір сүру процесінде қалыптасқан белгілі бір қиындықтарды жеңу кезінде ерік-жігерді көрсету қабілеті адамның ерікті қасиеттері деп аталады[5]. Ерікті қасиеттер - батылдық, ұстамдылық, батылдық, табандылық, бастамашылдық, тәртіптілік.

Бүгінгі таңда спортшылардың психологиялық мотивациясының төмен болуы өте өткір мәселе болып тұр. Спорттық іс-әрекетті психологиялық қамтамасыз етуде адамды спортпен шұғылдануға итермелейтін мотивация ерекше орын алады. Спорттың "ойын"ұғымымен көп ұқсастығы бар екені белгілі. Адамдар қазіргі таңда спортқа қатты қызығады. Адамды спортпен айналысуға баулитын бірнеше себептер бар.

Спорттық іс - әрекеттің тікелей мотивтері - бұлшықет белсенділігінің көрінісінен қанағаттану сезімі қажеттілігі; өз сұлулығымен, күшімен, шыдамдылығымен, жылдамдығымен, икемділігімен, ептілігімен, эстетикалық ләззат алу қажеттілігі; төтенше жағдайларда өзін дәлелдеуге деген ұмтылыс; рекордтық нәтижелерге қол жеткізуге, спорттық шеберлігін дәлелдеуге және жеңіске жетуге деген ұмтылыс, өзін-өзі көрсету қажеттілігі, өзін-өзі растау, қоғамдық танымалдылыққа, атақ-даңққа ұмтылу.

Спорттық іс - әрекеттің жанама себептері: мықты, дені сау болуға деген ұмтылыс; спорттық іс-шаралар арқылы өзін практикалық өмірге дайындауға ұмтылу: міндет сезімі; спорттық іс-әрекеттің әлеуметтік маңыздылығын түсіну арқылы спортпен шұғылдану қажеттілігі.

Психикалық қасиеттер деңгейінде бұл «каратэшілік» сипат, жеке тұлғаның қарама-қайшылыққа, қарама-қайшылықтарды шешуге, ерікті

қасиеттерге (мақсаттылық, еңбекқорлық, айқындық, өзіне деген сенімділік, өзін-өзі басқару, тәртіп, шыдамдылық), белгілі бір бұзушы факторларға психикалық тұрақтылықтың жоғары деңгейі (қатаң психикалық және физикалық қысым, қарсылық, ауырсыну, ынғайсыздық және т.б.), бақыланатын агрессивтілік және қозғыштық .

Оқу процесіне психологиялық дайындық процесінің өзінде кіріктірілген және негізінен спорттық жаттығулардың әдістерімен құралдарымен жүзеге асырылады.

Әрине, каратэшінің ұзақ мерзімді спорттық мансабында белгілі бір психикалық қасиеттердің қажеттілігі белгілі бір динамикаға ие. Сонымен, егер бастапқы дайындық кезеңінде негізгі мақсат баланың жалпы физикалық белсенділікке ынталандыру жүйесін қалыптастыру және қолдау болса, сонымен бірге өзін-өзі жетілдіруге, күреспен айналысу процесіне, спорт командасындағы қарым-қатынасқа бағытталған уәждер басым болуы керек ,содан кейін біліктілік деңгейінің жоғарылауымен және келесі кезеңдерге көшумен нәтижеге және жетістікке жетуге бағытталған мотивацияның рөлі артады.

Оқу процесі барысында оқытылуы керек негізгі құралдар,өзін-өзіреттеу әдістері:

- белсендіретін немесе тыныштандыратын жағдайлардың пайда болуын ынталандыратын бейнелер-көріністер жасау;
- концентрация және назар аудару,теріс ынталандырулардан аулақболу;
- ауызша тұжырымдар және арнайы психологиялық әдістер.

Жаттығу процесіне психологиялық дайындықтың арнайы психологиялық құралдарына, сондай-ақ жарыстарға психикалық (ақыл-ой,психикалық) әдістер жатады: аутогендік жаттығу, имаготренинг (сурет,кескін), идеомоторлық жаттығу, ерікті көңіл бөлу психотренингі, медита-ция әдістері ,психикалық бейнетренинг, іс-әрекеттерді макеттік модельдеу.

Каратэшіні жарыстарға дайындаудың қажетті аспектілері:

1. Жарыстарда өнер көрсету үшін каратэшінің жеке басының басым ерікті қасиеттері ретінде шыдамдылық, табандылық, батылдықпен тәуекелділік қалыптастыру.

2. Каратэшінің бәсекелестік процесс барысында пайда болатын көптеген факторларға психикалық тұрақтылығын қалыптастыру.

3. Каратэшінің жарыстарға қатысуға деген мотивациясының оңтайлы деңгейін анықтау және қолдау, ең алдымен, жетістікке жету мотиві және нәтижеге бағытталған мотив.

4. Жарыстарда өнер көрсетудің барабар мақсатын қоюға көмектесу және оған қолжеткізуге деген ұмтылысты қолдау, бұл жалпы спорттық мансаптың стратегиялық мақсаты туралы, яғни, балуан көпжылдық дайындық процесінде жарыстарда өнер көрсету нәтижесінде қолжеткізгісі келеді.

5. Спорттық немесе бұл жағдайда «каратэшілік» мінезді қалыптастыру— «бұлжарыстардың сәттілігін қамтамасыз ететін қатынастардың тиімді

жағының өзгеруі»[6]. Спорттық жаттығу процесінде де, жарыстарда да қалыптасады, бірақ негізгі массалық үлес бәсекелестік белсенділікке жатады.

Қорытынды

Жекпе - жектегі жеңіс немесе жеңіліс, көптеген каратэшілерге біліктілік емтихандарын тапсыру немесе сәтсіздік қатты әсер қалдырады. Осыған байланысты жеке каратэшілердің психологиясы мен ерік-жігер қасиеттерін ескеру, сәттілік немесе сәтсіздік кезінде оларға моральдық әсер ету жолдарын табу қажет.

Егер сәтті болса, оқушыны жігерлендіріп, сонымен бірге оның жетістігін қайта бағалаудан сақтандырып, оған бұл жетістік шеберлікке жетудің ұзақ жолындағы кезең екенін түсіндіру керек.

Егер оқушымен әңгіме сәтсіз болса, көптеген көрнекті каратэ шеберлерінің қалай жеңілгені туралы мысалдар келтіруге болады. Егер сәтсіздіктің себебі оқушының барлық мүмкіндіктерін пайдаланбауы болса, онда әңгімеде моральдық-еріктік дайындық тақырыбын қозғау керек. Алайда, мұндай әңгіме жарыстан немесе емтиханнан кейін бірден емес, сәл кейінірек оқушы өз әрекеттерін талдаған кезде жасалуы керек.

Біздің жарыстарға қатысудан бас тарту, біліктілік емтихандарын тапсыру немесе оларға қатысудан қорқу сияқты жағымсыз құбылыспен күресуімізге тура келеді. Бұл жағдайда барлық каратэшілер осы сынақтардан өтуіне қол жеткізе отырып, ерекше талап қою керек, өйткені тек жарыстар мен емтихандар кезінде ерік, батылдық, тәуекелділік, табандылық, ұстамдылық сияқты қасиеттер толығымен тәрбиеленеді. Мұнда сіз оқушылардың мақтанышымен, өзін-өзі бағалауымен ойнай аласыз, жарыстарға қатыспай және біліктілік емтихандарын тапсырмай шеберліктің шарықтау шегіне жету мүмкін емес екенін түсіндіре аласыз.

Бәсекелестік тәжірибе жинақтаған сайын, біліктілік емтихандарын тапсыру тәжірибесі, каратэшілердің тәжірибесі біртіндеп азаяды, бірақ психологиялық дайындықтың рөлі аз болмайды, керісінше артады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Фың Юлән. Қытай философиясының қысқаша тарихы. – Нұр-Сұлтан: «Ұлттық аударма бюросы» ҚҚ, 2020. – 366 б.
2. Коломейцев Ю.А. Социальная психология спорта: учеб. пособие / Ю.А. Коломейцев. – Минск: БГПУ, 2004. – 292 с.
3. Петрыгин С.Б. Волевая и психологическая подготовка в процессе занятий каратэ // Российский научный журнал, 2012. – № 3(28). – 187 с.
4. Каськова Д.С. Психологические механизмы регуляции спортивной деятельности // Вестник ЮУрГУ. Серия «Психология», 2012. – №6 (265). – 129 с.
5. Ильин Е.П. Психология спорта. – СПб.: Питер, 2008 – 352 с.
6. Аронсон, Эллиот. Көпке ұмтылған жалғыз. ауд. Д. Дүйсенбеков. – Астана: «Ұлттық аударма бюросы» ҚҚ, 2018. – 218 б.

Досбай Ж.К.

Характеристика особенностей психологической подготовки спортсменов, занимающихся каратэ

В статье представлен литературный обзор работ ученых, рассматривавших психологическую подготовку подростков-каратистов на современном этапе. Уровень психологической подготовки спортсменов-каратистов является важным показателем готовности спортсмена к соревновательному этапу. Среди психологического состояния нельзя ограничиться технической и тактической подготовкой для достижения высоких результатов в восточных единоборствах, где анализируются волевые качества и уровень мотивации юного каратиста. Потому что для достижения цели важно психологическое состояние спортсменов. Совершенствование развития мотивации и формирования волевых качеств в зависимости от специфики каратэ спорта, принимая во внимание возрастное развитие подростков. В ходе тренировочного и соревновательного процесса наряду с физической подготовкой возникает необходимость не пренебрегать моральной подготовкой. Данная статья посвящена формированию значимости волевых качеств и мотивации юных каратистов в тренировочном и соревновательном процессе.

Ключевые слова: психология, эмоции, психика, психосоматика, апатия, темперамент, спортсмен.

Zh.K. Dosbay

Characteristic soft he psychological training of athlet esengaged in karate

The article presents a literary review of the works of scientists who considered the psychological training of karate teenagers at the present stage. The level of psychological preparation of karate athletes is an important indicator of an athlete's readiness for the competitive stage. Among the psychological state, one cannot limit oneself to technical and tactical training to achieve high results in martial arts, where the strong-willed qualities and the level of motivation of a young karate player are analyzed. Because the psychological state of athletes is important to achieve the goal. Improving the development of motivation and the formation of strong-willed qualities, depending on the specifics of karate sports, taking into account the age development of adolescents. During the training and competitive process, along with physical training, there is a need not to neglect moral training. This article is devoted to the formation of the importance of strong-willed qualities and motivation of young karate players in the training and competitive process.

Key words: psychology, emotions, psyche, psychosomatics, apathy, temperament, sportman.

References:

1. Pyng, Y. (2020). Kitai pilosopiasynyn kyskasha tarihy [Cinese pilosopia breif]. – Nur-Sultan «Yltyh audarma byrosy» HH. – 366 p.
2. Kolomeitsev, Iu. A. (2004). Sotsialnaia psikhologiya sporta: ucheb. posobie. [social psihological of sporta]. – Minsk: BGPU. – 292 p.
3. Petygin, S.B. (2012). Volevaia i psikhologicheskaiia podgotovka v protsesse zaniatii karate [Volitinal and psihological training in the progress of karate classes] Rossiiski i nauchnyi zhurnal. – № 3 (28). –187 p.

4. Kaskova, D.S. (2012). Psikhologicheskie mekhanizmy reguliatsii sportivnoi deiatelnosti [psihologigal mechanisms of sports activity regulation] // Vestnik IuUrGU. Seria «Psikhologiiia», №6 (265). – 129 p.

5. Пин, Е.Р. (2008). Psikhologiiia sporta [Sports psihologigal]. – SPb.: Pite – 352с.

6. Aronson, Elliot (2018). Копке umtulgan zhalgyz [career burnout]. Audargan: D. Dysenbekova. – Astana «Ylttyh audarma byrosy» HH. – 218 p.

Досбай Жанар	Қазақтың спорт және туризм академиясының магистрі, Алматы, Қазақстан
Досбай Жанар	магистр, Казахская академия спорта и туризма, Алматы, Казахстан
Dosbay Zhanar	master, student Kazakh academy of sport and tourism, Almaty, Kazakhstan

Рахметова Ж.М.¹

¹*Военный институт Сухопутных войск имени С. Нурмагамбетова,
Алматы, Казахстан
(E-mail: Zhanat_13@mail.ru)*

Военно-политическое сотрудничество Казахстана и России

В данной статье речь идет о сотрудничестве в военной и военно-политической сфере между Республикой Казахстан и Российской Федерацией как в рамках международных организаций – ШОС, ОДКБ – так и в рамках двустороннего взаимодействия двух государств. Дается краткий анализ исследований на тему военно-политических взаимоотношений между двумя государствами. Автор кратко останавливается на военном сотрудничестве Казахстана с другими странами, например, взаимодействии с НАТО по программе «Партнерство во имя мира». В статье уделено внимание военно-политическому взаимодействию Казахстана и России на примере ввода сил ОДКБ в Казахстан в январе 2022 года. В статье показано, что сотрудничеством в военной сфере является расположение семи крупных российских военных объектов на территории Казахстана. В статье показано, что сотрудничеством в военной сфере является расположение семи крупных российских военных объектов на территории Казахстана, сказано также о том, что Россия является крупнейшим поставщиком вооружения и военной техники в Казахстан, о подготовке в российских военных вузах военных кадров. Затронута связь двух государств в урановых проектах. В статье сделаны выводы о важности и прагматичности сотрудничества, что позволяет судить о его достаточном запасе прочности. Особо важным представляется проведение согласованных действий ОДКБ и ШОС в миротворческой деятельности для обеспечения региональной безопасности.

Ключевые слова: военное сотрудничество, военно-политическое сотрудничество, коллективная безопасность, национальная безопасность, миротворческая деятельность, военная политика.

Введение

Военно-политическое сотрудничество предполагает совместную деятельность государств в сфере международных отношений, направленную на обеспечение коллективной безопасности в рамках созданных военно-политических союзов (блоков) [1].

Начало взаимодействия между Казахстаном и Россией в военно-политической области было заложено Договором о коллективной безопасности (ДКБ) от 15 мая 1992г.) [2].

За годы, прошедшие с момента подписания указанного Договора, были и другие соглашения по сотрудничеству в военной области, представлявших и представляющих научный интерес для исследователей.

Сотрудничество между Республикой Казахстан и Российской Федерацией в военно-политической области изучали такие российские исследователи, как: И. Д. Звягельская, А.В. Грозин, В.В. Егозарьян, А.Я. Бабаджанов, О.П. Чазов и другие, а также такие казахстанские исследователи, как М.Ш. Губайдуллина, Б.Ж. Сомжурек, Л.К. Бакаев, Д.А. Франк.

Для автора существенный интерес представляют мнения исследователей относительно военно-политических российско-казахстанских отношений, высказанные в разные годы. Так, по утверждению казахстанских исследователей М.Ш. Губайдуллиной и Б.Ж. Сомжурика, военное партнерство служит индикатором сближения или, наоборот, отдаления политических интересов государств. В этом смысле казахстанско - российские военно-политические отношения строятся на основе сотрудничества, так как изначально преследуют общие цели по обеспечению совместной безопасности.

Согласно аналитическому докладу Российского совета по международным делам (РСМД), внешнеполитическими приоритетами России в центрально-азиатском регионе является укрепление российских позиций на долгосрочную перспективу, что предполагает, в свою очередь, укрепление ОДКБ, ШОС, развитие сотрудничества в военно-политической сфере. Реализация военного сотрудничества между двумя странами видится авторам доклада в оснащении казахстанской армии современными средствами связи, автоматизированными системами управления (АСУ), радиоэлектронной борьбой (РЭБ), боеприпасами к стрелковому оружию и артиллерийским системам, кораблей, БПЛА, для производства которых необходимо создать в регионе предприятия с полным циклом производства.

Методология

Методологической особенностью статьи является междисциплинарный подход так как анализ военно-политического сотрудничества Казахстана и России включает в себя политическую и военную составляющие. А также использован метод историзма, позволивший показать, что казахстанско-российское сотрудничество предопределено долгой историей мирного соседства.

Основная часть

Российский исследователь О.П. Чазов придает большое значение российско-казахстанскому военному-политическому сотрудничеству, ибо оно является доминирующим фактором стабилизации обстановки в постсоветской Центральной Азии. «Множественные» военные интересы

включают центрально-азиатский регион вообще, а Казахстан – в частности, в сферу влияния России, которой приходится противостоять активному стремлению новых центров мировой силы использовать данный регион в достижении своих целей.

По мнению российского исследователя О.П. Чазова, Казахстан заинтересован в военно-политической интеграции с Россией, вследствие отсутствия собственных ресурсов для обеспечения национальной безопасности. Россия же в этом сотрудничестве приобретает «естественный рубеж безопасности» на пути угроз, идущих с южных рубежей [3].

По данным военного обозревателя А. Мальцева, Казахстан придерживается стабильно-миролюбивой военной политики. Его оборонные расходы за последнее десятилетие практически не превышали 1% от ВВП страны. Такие показатели в целом соответствуют или даже не дотягивают до среднего уровня как по Центральной Азии, так и по Европе.

Основными целями военной политики Казахстана вплоть до недавнего времени были исполнение совместных обязательств по безопасности в рамках ОДКБ, а также борьба с различными экстремистскими группировками и охрана государственных границ страны. Именно сотрудничество в рамках ОДКБ делает Россию крупнейшим поставщиком военной техники в Казахстан: 84% всего импорта вооружений приходится на долю России, и эта тенденция сохранится на ближайшее десятилетие.

Глобальные геополитические трансформации последних лет вновь вывели на первое место в современной мировой политике роль военного фактора. Общее ухудшение военно-политической обстановки в ряде регионов мира, в том числе на постсоветском пространстве, военная операция России в Украине, а также события января 2022 года в Казахстане показали, что безопасность государства зависит в первую очередь от готовности и способности его армии самостоятельно или во взаимодействии с союзниками противостоять реальным угрозам военной безопасности. Взаимодействие с союзниками, расширение международного военного сотрудничества в интересах развития военной организации, совершенствования военной инфраструктуры и подготовки военных кадров составляют важную задачу военного строительства.

К приоритетным направлениям международного военного сотрудничества относятся:

- 1) стратегическое партнерство в рамках Шанхайской организации сотрудничества. Страны-участницы организации строят взаимодействие в целях укрепления мира, безопасности и стабильности в регионе, совместного противодействия терроризму, сотрудничество в политической, экономической, оборонной и других областях. Высшим органом ШОС является Совет глав государств. ШОС была создана как международная структура, нацеленная прежде всего на обеспечение региональной безопасности. Приоритетным направлением для нее является борьба с международным терроризмом.

По мнению Г.Ф. Дубовцева, военное сотрудничество в рамках ШОС способствует укреплению стабильности в регионе, а также более рациональному использованию военных ресурсов государствами – членами организации, в том числе и Казахстаном, для обеспечения своей национальной безопасности [4].

2) военное и военно-техническое сотрудничество с Соединёнными Штатами Америки. В свое время США помогли Казахстану в создании профессионального сержантского корпуса, в подготовке миротворческих контингентов «Казбат» и «Казбриг». Казахстанские военные проходят обучение американских военных учебных заведениях и т.д. Состоявшаяся в марте 2022 года встреча министра обороны РК Р. Жаксылыкова с временным поверенным в делах США в Казахстане Джуди Куо призвана продемонстрировать верность принципам партнерства двух стран.

3) военно-политическое сотрудничество с НАТО. Сотрудничество Республики Казахстан с НАТО основано на Рамочном документе Партнерства во имя мира (ПИМ), подписанном в 1994 году 31 января 2006 г. был утвержден и вступил в силу индивидуальный план действий партнерства в формате «НАТО+Казахстан» [5]. Сотрудничество Министерства обороны Казахстана с НАТО в рамках программы «Партнерство во имя мира» направлено на развитие национального миротворческого потенциала, участие в совместных учениях и обмен опытом в планировании, проведении и всестороннем обеспечении операций по поддержанию мира.

Трудно переоценить место Казахстана в геополитической системе координат Центральной Азии. Именно от позиции Казахстана зависит региональная архитектура. Это еще раз демонстрирует обоснованность высокого интереса НАТО к Казахстану как ключевому партнеру в Центральной Азии. Таким образом, если взвесить существующие проблемы и достижения сотрудничества между Казахстаном и НАТО, можно с очевидностью отметить, что в данное время преимуществ и возможностей намного больше, чем проблемных моментов и вероятных вызовов.

4) военное и военно-техническое сотрудничество с государствами – членами Организации Договора о коллективной безопасности. Организация Договора о коллективной безопасности была создана в 2002 году в Москве на основании коллективного договора, подписанного в 1992 году в Ташкенте. Соглашение было подписано Арменией, Казахстаном, Кыргызстаном, Узбекистаном, Россией и Таджикистаном, позже к нему присоединились Азербайджан, Беларусь и Грузия. В настоящее время членами являются Армения, Беларусь, Казахстан, Кыргызстан, Россия и Таджикистан.

Сотрудничество членов ОДКБ включает в себя учения, сборы, высшие военные учебные заведения, научно-исследовательские структуры, на совместных учениях отрабатываются возможные сценарии атаки боевиков на населенные пункты и другие операции по поддержанию мира Коллективными миротворческими силами. Пожалуй, первым и на сегодняшний день единственным примером применения ОДКБ, согласно заявленным целям, были события начала 2022 года в Казахстане. В январе

2022 года по запросу президента Казахстана К. Токаева в связи с массовыми протестами, пере росшими в Алматы в вооружённые столкновения протестующих с правительственными силами было принято решение о введении в Казахстан миротворческих сил ОДКБ. Ввод сил ОДКБ был заявлен как миротворческая миссия по охране наиболее важных государственных и стратегических объектов Казахстана и оказанию помощи казахстанской стороне в поддержании правопорядка.

Казахстанско - российская граница – самая протяженная в мире непрерывная сухопутная граница и практически не имеет естественных природных прикрытий. В этом смысле Россия и Казахстан образуют единое пространство, объединенное не только географически, но и исторически, что изначально ставит их в сильнейшую взаимозависимость, придает высокую значимость развитию добрососедских отношений между ними.

Начиная с момента распада СССР между Республикой Казахстан и Российской Федерацией подписано более 60 документов по различным аспектам военного сотрудничества. Созданная таким образом нормативно-правовая база позволяет проводить совместные мероприятия оперативной и боевой подготовки, обучать казахстанских военнослужащих в военно-учебных заведениях России, закупать по льготным ценам вооружение и военную технику, производить их ремонт и модернизацию на предприятиях российского ОПК и т.д.

На основании двухсторонних соглашений Россия имеет на территории Казахстана самые крупные в ближнем зарубежье военные объекты, общая площадь которых превышает 11 млн. гектаров.

Это такие объекты, как:

1. 5-й Государственный испытательный полигон МО России (космодром "Байконур");
2. объекты 4-го Государственного межвидового испытательного полигона МО России: полигон «Капустин Яр» (расположен большей частью в России, но занимает также земли в пределах Атырауской и Западно-Казахстанской областей Казахстана);
3. 20-я отдельная испытательная станция и два измерительных пункта (ИП-8 и ИП-16) (Западно-Казахстанская область). Предназначены для обеспечения проведения испытаний ракетной техники и боеприпасов;
4. 10-й Государственный испытательный полигон МО России (полигон "Сары-Шаган");
5. 5580-я база обеспечения испытательных работ (бывший 11-й Государственный испытательный полигон МО России – полигон «Эмба»);
6. отдельный радиотехнический узел 3-й отдельной армии ракетно-космической обороны Космических войск ВС России (объект «Балхаш-9»);
7. отдельный полк транспортной авиации ВВС России. Базируется на аэродроме в городе Костанай.

Не менее важным элементом военного сотрудничества является подготовка военных кадров Казахстана в высших военных учебных заведениях Российской Федерации.

В 2007 году в результате соглашения между правительствами Казахстана и России был создан Международный центр по обогащению урана.

Как известно, Казахстан занимает второе место в мире после Австралии по разведанным запасам урана и первое место в мире по его производству. Уран, добытый на территории Казахстана, служит для разработки новых типов атомных реакторов малой и средней мощности как для атомных подводных лодок, так и мирных атомных электростанций, вопрос о строительстве, которого для Казахстана является актуальным на сегодняшний день.

На сегодняшний день военно-политические отношения между Россией и Казахстаном продолжают активно развиваться. Главным направлением является миротворческая деятельность, взаимодействие в рамках таких международных организаций, как ШОС, ОДКБ, противодействие угрозам региональной безопасности, сотрудничество в сферах военного образования и подготовки кадров.

Заключение

В заключение статьи следует отметить, что военно-политическое взаимодействие между Российской Федерацией и Республикой Казахстан должно носить прежде всего обоюдовыгодный характер и не лишать возможности страны согласовывать свой внешнеполитический курс в соответствии с различными внутренними и внешними вызовами. Строить собственную безопасность, при этом нанося ущерб безопасности других государств, в современном мире невозможно и это, в принципе, нерационально.

К сожалению, приходится признать, что украино-российская война является свидетельством того, что многочисленные международные соглашения не гарантируют сохранения национальной безопасности. Поэтому главным гарантом нашей безопасности должны служить не только мощные Вооруженные силы, – мир становится опаснее и поэтому необходимо укреплять оборону и мощь – но и реальная политическая стабильность.

Список литературы:

1. Договор о коллективной безопасности // Ташкент, 15 мая 1992 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://online.zakon.kz/ Document](https://online.zakon.kz/Document). (дата обращения: 17.04.2022).
2. Губайдуллина М.Ш., Сомжурек Б.Ж. Формирование правовой базы военно-политического сотрудничества между Республикой Казахстан и Российской Федерацией.

Информационно-аналитический центр по изучению постсоветского пространства. – М.: МГУ, 2007. – 15 с.

3. Дубовцев Г.Ф. Военная безопасность Республики Казахстан: опыт, актуальные проблемы, основные направления обеспечения. – Астана: КИСИ при Президенте РК, 2018. – 218 с.

4. Шапкин М.Н. Военно-политическое взаимодействие России и Казахстана как фактор укрепления двустороннего сотрудничества. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/voenno-politicheskoe-vzaimodeystvie-rossii-i-kazahstana-kak-faktor-ukrepleniya-dvustoronnego-sotrudnichestva>. (дата обращения: 17.04.2022).

5. Выступление Президента Республики Казахстан К.Ж. Токаева. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.akorda.kz/ru/prezidenty-kazahstana-i-rossii-proveli-sovmestnyu-brifing-dlya-smi> (дата обращения 17.04.2022).

Ж.М. Рахметова

Қазақстан мен Ресей арасындағы әскери-саяси ынтымақтастық

Бұл мақалада Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы халықаралық ұйымдар-ШЫҰ, ҰҚШҰ шеңберіндегі, сондай – ақ екі мемлекеттің екіжақты өзара іс – қимылы шеңберіндегі әскери және әскери-саяси саладағы ынтымақтастық туралы айтылған. Автор Қазақстанның басқа елдермен әскери ынтымақтастығына қысқаша талдай жасаған, мысалы, «Бейбітшілік жолындағы әріптестік» бағдарламасы бойынша НАТО-мен өзара іс-қимылын айта кетті. Мақалада ҰҚШҰ күштерінің 2022 ж. қантар айында Қазақстанға кіргені Қазақстан мен Ресейдің әскери-саяси қарым-қатынасының үлгісі ретінде көрсетілді. Қазақстан жерінде жеті ірі ресейлік әскери нысаналардың орналасқаны көрсетілді, сондай-ақ, Ресей Қазақстанға қару-жарақ пен әскери техниканың ірі жеткізушісі болып табылатыны, Ресей әскери университеттерінде әскери кадрларды даярлау туралы айтылды. Екі мемлекеттің уран жобаларындағы байланыстары айтылды.

Мақалада ынтымақтастықтың маңыздылығы мен прагматизмі туралы қорытынды жасалды, бұл оның жеткілікті қауіпсіздік маржасын бағалауға мүмкіндік береді. Өңірлік қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін бітімгершілік қызметте ҰҚШҰ мен ШЫҰ-ның келісілген іс-қимылдарын жүргізу аса маңызды болып табылады.

Кілт сөздер: әскери ынтымақтастық, әскери-саяси ынтымақтастық, ұжымдық қауіпсіздік, ұлттық қауіпсіздік, бітімгершілік қызмет, әскери саясат.

Zh.M. Rakhmetova

Military-political cooperation between Kazakhstan and Russia

This article is about cooperation between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation in the military and military-political sphere both within the framework of the international organizations of the SCO and the CSTO and within the framework of bilateral interaction between the two states. There is given a brief analysis of studies on the topic of military-political relations between the two states. The author briefly examines the military cooperation of Kazakhstan with other countries, for example, interaction with NATO in the Partnership for Peace program. The article focuses on the military-political interaction between

Kazakhstan and Russia on the example of the deployment of the CSTO forces to Kazakhstan in January 2022. The article shows that the location of seven large Russian military facilities on the territory of Kazakhstan is a cooperation in the military sphere. It was also said that Russia is the largest supplier of weapons and military equipment to Kazakhstan, the training of military personnel in Russian military universities. The connection between the two states in uranium projects was touched upon. The article draws conclusions about the importance and pragmatism of cooperation, which makes it possible to judge its sufficient margin of safety. It is especially important to carry out coordinated actions of the CSTO and the SCO in peacekeeping activities to ensure regional security.

Key words: military cooperation, military-political cooperation, collective security, national security, peacekeeping, military policy.

References:

1. Dogovor o kolektivnoy bezopasnosti // Tashkent, 15 maya 1992 goda. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://online.zakon.kz/Document> (in Rus).
2. Gubaidullina, M.Sh., Somzhurek, B.Zh. (2007). Formirovaniye pravovoy bazy voyenno-politicheskogo sotrudnichestva mezhdru Respublikoy Kazakhstan i Rossiyskoy Federatsiyey. Informatsionno-analiticheskii tsentr po izucheniyu postsovetkogo prostranstva. [Formation of the legal framework for military-political cooperation between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation]. – M.: MGU. – 15 p.
3. Dubovtsev, G.F. (2018). Voyennaya bezopasnost' Respubliki Kazakhstan: opyt, aktual'nyye problemy, osnovnyye napravleniya obespecheniya [Military security of the Republic of Kazakhstan: experience, current problems, main directions of ensuring:]. – Astana: KISI pri Prezidente RK, – 218 p.
4. Shapkin, M.N. Voyenno-politicheskoye vzaimodeystviye Rossii i Kazakhstana kak faktor ukrepleniya dvustoronnego sotrudnichestva [Military-political cooperation between Russia and Kazakhstan as a factor of strengthening bilateral cooperation]. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/voenno-politicheskoe-vzaimodeystvie-rossii-i-kazakhstana-kak-faktor-ukrepleniya-dvustoronnego-sotrudnichestva> (in Russ).
5. Vystupleniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan K-Zh Tokaeva [Speech by the President of the Republic of Kazakhstan K-Zh. Tokaev]. [Electronic resource]. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://www.akorda.kz/ru/prezidenty-kazahstana-i-rossii-proveli-sovmestnyy-brifing-dlya-smi> (in Rus).

Рахметова Жанат Мукановна	Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институты тәрбие және идеологиялық жұмыстар кафедрасының оқытушысы, Алматы, Қазақстан
Рахметова Жанат Мукановна	преподаватель кафедры воспитательной и идеологической работы Военного института Сухопутных войск имени Сагадата Нурмагамбетова, Алматы, Казахстан
Rakhmetova Zhanat	teacher of the department of educational and ideological work of the Military Institute of the Land forces named after Sagadat Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Ким Кю Чуль¹

¹Университет Ханкук, Сеул, Корея
(E-mail: kimmj9441@gmail.com)

Направления оборонной инновации Вооруженных Сил Республики Корея

В данной статье автором дан краткий обзор о состоянии вооруженных сил Республики Корея. В частности, представлена оборонная инновация, в последнее время активно продвигаемая Республикой Корея. Также объясняются основные содержания Реформы. Статья направлена на формирование общих представлений в области безопасности страны, а также возможных угроз, с которыми сталкиваются южнокорейские вооруженные силы, представлены меры противодействия и наращивание военной мощи Кореи.

В исследовании предпринята попытка предложить продуктивный и в то же время сдержанный подход к этому вопросу путем анализа этого политического явления его проблем и ограничений. Исследование было основано на данных международных договоров, официальных соглашений и деклараций между правительствами, а также официальных реакций и статей в СМИ.

Ключевые слова: вооруженные силы, Корея, оборонная инновация, научно-техническая армия, Реформа, мирный договор.

Введение

Армия Республики Корея была создана в 1948 году. В мировом рейтинге военной мощи 2022 года вооруженные силы Республики Корея занимают 6-е место в мире после США, России, Китая, Индии и Японии. Вооруженные силы Кореи направлены на защиту страны от внешних военных угроз и агрессии, а также способствуют стабильности в регионе и во всем мире. Для выполнения вышеуказанных задач корейская армия активно продвигает военную реформу. Оборонная инновация — это необходимая задача для всех вооруженных сил каждой страны по выявлению и эффективной нейтрализации военных угроз. Армия Кореи в своей профессиональной деятельности сталкивается с негативными моментами, однако она продолжает стремиться к военной реформе

Метод исследования

При написании статьи были использованы традиционные методы исследования, такие как сбор и анализ данных. Также были сделаны попытки

объяснить нынешнее состояние вооруженных сил страны и спрогнозировать их будущее положение.

Основная часть

Численность вооруженных сил Республики Корея составляет 420 000 человек СВ, 70 000 человек - ВМС и 65 000 человек- ВВС, всего 555 000 человек. Основные соединения: 13 корпусов, 37 дивизий и 34 бригады. Основная техника сухопутных войск включает 2130 танков, 3000 единиц бронетехники, 6000 артиллерийских орудий, 270 реактивных систем залпового огня, 60 комплектов ракет класса «земля-земля». В составе ВМФ находятся 140 надводных кораблей и 10 подводных лодок. В составе ВВС-410 истребителей, 70 самолетов наблюдения и управления, 50 транспортных самолетов, 190 учебно-тренировочных и 660 вертолетов [1]. Такая военная мощь занимает 6-е место в мировом рейтинге военной мощи [2].

Расходы Южной Кореи на оборону в 2022 году составили 54,6 трлн вон (около 46 млрд долларов), из них 16 трлн вон (30,6%) на улучшение обороноспособности и 38 трлн вон (69,4%) на затраты на эксплуатацию армии. Сухопутные войска Республики Корея, как центральная сила национальной обороны, нацелена на сдерживание войны, победу в наземных войнах, поддержку интересов общества и содержание элитных вооруженных сил. Структура СВ состоит из Командования наземных операций, 2-го оперативного командования, Командование защиты Сеула, сил специального назначения, воздушных операций, образования и подразделений прямого управления. Другие подразделения выполняют специальные боевые действия, воздушные операции, поддержку непрерывности операций, обучение и подготовку, повышение слаженности резервных сил и задачи административной поддержки [3].

Южнокорейские СВ прилагают особые усилия для подготовки пяти основных сил. Во-первых, в качестве высокоточного ракетных сил, используются тактические ракеты класса «Земля-Земля» (КТССМ) корейского образца и баллистические ракеты типа «Хёнму». Во-вторых, как корпус стратегического маневра, он состоит из механизированной дивизии и воздушно-десантной дивизии, которые могут выполнять операции глубокого маневра в случае возникновения войны. В-третьих, в качестве бригады специального назначения, ей поручено ликвидировать военное руководство противника и нейтрализовать ядерные ракеты в случае возникновения чрезвычайной ситуации. Этому подразделению предоставлены парашютные двигатели, беспилотные летательные аппараты и новейшая боевая техника. Четвертая — боевая группа дронов-ботов, которая относится к комбинированной боевой системе с дрон-ботами и персоналами с учетом сокращения войск. В-пятых, как боевая экипировка (Warrior Platform), она состоит из новейшей боевой одежды, боевого снаряжения и систем вооружения для максимальной боевой эффективности и выживаемости. Ожидается, что будущая оборона столкнется с совершенно иной и сложной

средой, чем нынешняя. Внешне неопределенность ситуации с безопасностью будет нарастать, а ракетно-ядерная угроза Северной Кореи станет более изощренной и диверсифицированной. С развитием науки и техники война примет форму интеллектуальной войны, и конкуренция за технологическое превосходство будет усиливаться. Чтобы подготовиться к будущей войне, Соединенные Штаты сосредотачиваются на передовой науке и технологиях, таких как искусственный интеллект, большие данные, дроны и роботы для национальной обороны, и расширяют поле боя за счет новых областей, таких как космос, кибернетика и электромагнитные поля. Китай строит крупнейший в мире центр искусственного интеллекта, а Россия планирует развивать беспилотные системы наряду с модернизацией всех видов вооружения. Для Кореи ожидается, что условия оборонной деятельности станут более сложными, например, сокращение ресурсов военной службы из-за резкого сокращения численности населения и снижение темпов роста расходов на оборону. Соответственно, возникает необходимость в пересмотре военной реформы.

Военная стратегия Южной Кореи заключается в усилении и увеличении и средств сдерживания войны и контрмерами, чтобы реагировать на быстрые изменения в обстановке безопасности, угрозы как со стороны Северной Кореи, так и с других возможных направлений. В частности, союз между Республикой Корея и США представляет собой мощную силу, способную отразить военные действия со стороны противника. Это позволяет сдерживать северокорейские провокации и агрессию, предотвращать случайные боевые столкновения, а также при необходимости оперативно реагировать на провокации и завершать военные действия в кратчайшие сроки с минимальным ущербом. В мирное время тесное сотрудничество с соседними странами создает благоприятную стратегическую обстановку и дает возможность сдерживать конфликтные ситуации. Для кибер угроз Корея активно разрабатывает комплексную стратегию реагирования. Что касается невоенных угроз, Корея нейтрализует угрозы, организуя военную подготовку для защиты своих граждан, обмениваясь информацией с соответствующими организациями и иностранными государствами, а также оперативно реагирует в случае возникновения чрезвычайной ситуации.

Целью строительства вооруженных сил является реагирование на всесторонние военные угрозы, включая Северную Корею, а также потенциальные угрозы. Путем реорганизации структуры командования, структурных подразделений, силовых структур и структуры вооружений планируется усиление боеспособности вооруженных сил и системы военной поддержки для активного реагирования как на военные, так и невоенные угрозы [4].

В мае вступив официально в должность, администрация Юн Сок для начала работу по детальному изучению военной реформы. Было принято решение обозначить данные исследования как «Оборонная инновация 4.0». Это термин, относящийся к 4-й промышленной революции и в то же время

имеющий значение четвертого плана после плана развития 1980-х годов, пятилетнего плана развития обороны 1990-х годов и оборонной реформы 2000-х годов [5].

В июле министр обороны Южной Кореи в докладе к президенту сообщил о плане создания всенаправленной оборонной позиции и развития передовых научно-технических сил за счет оборонных инноваций. При установлении всенаправленной оборонительной позиции совместная разведывательная позиция Республики Корея и США и позиция реагирования постоянно поддерживаются для реагирования на северокорейскую ракетно-ядерную угрозу, а также создается разведывательная система обнаружения и противоракетной обороны с использованием спутников. Для расширения возможности трехосной системы южнокорейского типа было решено усилить возможности высокоточного ракетного оружия и заблаговременно оснастить систему противоракетной обороны [6].

Согласно корейскому политологу-международнику Чун-Гын Ли, высокая военная напряженность в Восточной Азии напоминает нам, что сейчас самое время беспокоиться о начале войны, а не о ее конце. По словам Хаса, сходство перевешивает различия в государственной политике администраций Байдена и Трампа [7] и Китайские государственные СМИ заявили, что политика в отношении Китая является неотрампизмом и более опасно, чем эпоха Трампа. Южная Корея получила запрос, но отказалась присоединиться к альянсу «QUAD», состоящего из США, Японии, Индии и Австралии [8], а также получила предложение, но отказалась присоединиться к альянсу «AUKUS» между США, Великобританией и Австралией через владение атомными подводными лодками.

Цель оборонной инновации (Defense Innovation) 4.0 — создать условия, необходимые для реализации возможностей, основанных на передовой науке и технологиях, для создания сильной научно-технической армии на основе ИИ (Искусственного Интеллекта). Для этого все области обороны перепроектированы и перестроены с учетом передовой науки и технологий. Основными направлениями продвижения являются:

- модернизация системы НИОКР. Здесь реорганизуется система сотрудничества военно-промышленных, академических, научно-исследовательских усилий всех заинтересованных органов и институтов, и рассматривается система соответствующих правовых и институциональных улучшений;

- расширение оборонной научно-технической базы: применение ИИ во всех областях обороны и ускорение цифровой трансформации для создания сетевой автономной боевой системы беспилотных роботов, оснащенной функциями ИИ;

- разработка новой военной стратегии и оперативных концепций: переписать военные стратегии и оперативные концепции с учетом изменений в оборонной среде, таких как сокращение численности населения,

нестабильность ситуации с безопасностью, разработка нового оружия и операции в новых средах;

- оптимизация военной структуры и деятельности: перепроектировать командную структуру с целью оптимизации военной мощи на основе передовой науки и технологий и перестроить структуру различных подразделений в структуру с качественным преимуществом;

- оснащение основных передовых сил заключается в вооружении ВС передовым оружием, таких как гиперзвуковые ракеты, дрон-боты на основе ИИ.

В частности, для начала Минобороны РК планирует задействовать пилотные подразделения в каждом виде ВС, чтобы построить комбинированную боевую систему с дрон-ботами и персоналами на основе ИИ. Сухопутные войска используют армейскую бригаду «АрмиТигр» (70-я бригада 25-й дивизии) в качестве демонстрационного подразделения для проверки совместной работы беспилотных боевых машин, ударных вертолетов и беспилотников, а ВМФ использует 5-ю флотилию для интеграции тральщиков и системы поиска мин. ВВС подтвердят возможность интеграции истребителей и беспилотных эскадрилий в 20-м истребительном авиаполку, а морская пехота будет использовать 1-ю дивизию в качестве демонстрационной части для интеграции роботов десантных машин и роботов для проверки их способности к десантным операциям.

Заклучение

Чтобы оборонная инновация была успешной, во-первых, вместо того, чтобы полностью полагаться на ИИ, необходимо разработать систему, способную гармонично управлять автоматическими и ручными системами за счет параллельного развития возможностей человеческих ресурсов. Во-вторых, необходимо усилить возможности подготовки к гибридной войне с соседними странами. Нам нужно подготовиться к конфликту в серой зоне и усилить совместные тренировки. В-третьих, необходимы разнообразные и всесторонние усилия, такие как сотрудничество между частным сектором и военными внутри страны и техническое сотрудничество извне. В-четвертых, требуется разумное обеспечение оборонного бюджета и последовательная интеграционная работа руководства страны. Вооруженным силам каждой страны необходимо следить за тенденциями развития военной мощи соседних стран.

Список литературы:

1. Ministry of national defense RK. – Seoul: Whitebook, 2020. – 290p.
2. Rating military power. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> (data accessed:22.07.2022). [in Korea].

3. About ground forges. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://www.army.mil.kr/webapp/user/indexMain.do?siteId=army> (data accessed:20.07.2022). [in Eng]
4. VOA korea. VOA Morning News. November 2. 2021. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://www.voakorea.com/a/am6295556.html> (data accessed:20.07.2022). [in Korea].
5. Interview defense minister 『월간인물』. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://www.monthlypeople.com/news/articleView.html?idxno=285134> (дата обращения: 11.07.2022). [in Korea].
6. KoreaPolicyBriefing. [Electronic resource]. – Retrieved from: www.korea.kr (data accessed: 22.07.2022). [in Korea]
7. Haas, Richard. The Age of America First: Washington's Flawed New Foreign Policy Consensus. // Foreign Affairs. November/December 2021. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://news.usni.org/2021/10/25/usni-news-fleet-and-marine-tracker-oct-25-2021> (data accessed: 22.07.2022). [in Eng].
8. Asia Today, Irritated Chinese Communist Party, Biden's Neo-Trumpism, More Danger Than Trump. July 23, 2021. [Electronic resource]. – Retrieved from: <https://www.asiatoday.co.kr/view.php?key=2021072210012802> (data accessed: 24.07.2022). [in Eng].

Ким Кю Чул

Корея Республикасының Қарулы Күштері инновациясының бағыттары

Бұл мақалада Корея Республикасының Қарулы Күштерінің жағдайы сипаталады. Корея Республикасының соңғы кезде әскери саласының заманауи ағыммен алдыға ілгерілегені көрсетіледі. Мақалада әскери саладағы реформаға түсінік беріледі. Ұарулы Күштерінің қуатын дамытуға және сырт жақтан тиетін қауіпті алдын-алу жолдарын қарастырады.

Зерттеу осы саяси құбылысты халықаралық реалистік саяси тұрғыдан талдап, оның проблемалары мен шектеулерін ашып көрсету арқылы бұл мәселеге өнімді және ұстамды көзқарасты ұсынуға тырысты. Зерттеуге қатысты халықаралық шарттардағы деректерге, үкіметтер арасындағы ресми келісімдер мен декларацияларға, ресми жауаптар мен мақалаларға негізделген.

Кілт сөздер: Қарулы Күштер, Корея, қорғаныс инновациясы, ғылыми-техникалық армия, реформа, бейбітшілік шарты.

Kim Kyu Chul

Directions Of Defense Innovation Of the Armed Forces Of the Republic Of Korea

In this article, the author gives a brief overview of the state of the armed forces of the Republic of Korea. In particular, the defense innovation, which has recently been actively promoted by the Republic of Korea, is presented. The main contents of the Reform are also explained. The article is aimed at forming general ideas in the field of the country's security, as well as possible threats faced by the South Korean armed forces, counteraction measures and the buildup of Korean military power are presented.

The study attempts to offer a productive and at the same time restrained approach to this issue by analyzing this political phenomenon, its problems and limitations. The study was based on data from international treaties, official agreements and declarations between governments, as well as official reactions and articles in the media.

Key words: Armed forces, Korea, defense innovation, scientific and technical army, reform, peace treaty.

Ким Кю Чул	PhD, Ханкук университетінің қауымдастырылған профессоры, Сеул, Корея
Ким Кю Чуль	PhD, ассоциированный профессор Университета Ханкук, Сеул, Корея
Kim Kyu Chul	PhD, Associate Professor at Hankook University, Seol, Korea

Г.Т. Алимбекова¹, Т.Ю. Лифанова², К.Ш. Нурмухаметова³

¹Центр Изучения Общественного Мнения (ЦИОМ), Алматы, Казахстан

²Казахский Национальный Университет им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан

³Военный институт Сухопутных войск имени

С. Нурмагамбетова, Алматы, Казахстан

(E-mail: Alimbekova72@list.ru), (E-mail: karlygash_krmu@mail.ru)

Современное казахстанское миротворчество в контексте мировой практики: Опыт социологического анализ

Данная статья посвящена исследованию проблем миротворческой деятельности в современном Казахстане. В рамках работы дана попытка сформировать основные вопросы социологического измерения миротворчества, применительно к казахстанской социологической практике. Отмечается, что практики поддержания мира возникли в политической истории XX века как международное средство стабилизации социально-политической ситуации в различных регионах.

Сделаны выводы, что участие в миротворческих миссиях оценивается в профессиональной среде как авторитетный опыт, повышающий личностный и профессиональный статус военнослужащих, востребованный в системе военного образования. Участие в миротворческих миссиях оценивается как неотъемлемый компонент военной службы, которая даже будучи добровольной, соответствует ценностным императивам военнослужащих как защитников отечества.

Соответственно, опрошенные казахстанские войны-интернационалисты отмечают высокую практическую значимость таких миссий для обобщения опыта и поддержания высокого уровня боеспособности вооруженных сил.

Ключевые слова: миротворчество, военная социология, Казахстан, ООН, международные организации, поддержание мира, конфликты.

Введение

Понятие миротворчество, сформированное в рамках проблемного поля военной социологии, представляет собой не просто сложный социальный феномен, но и своеобразный концепт, позволяющий соединить систематическое изучение вооруженных сил с более широкими социальными структурами. Как отмечают исследователи, «те, кто разработал Устав Организации Объединенных Наций в 1945 году, не предвидели мира, в котором будет существовать то, что мы стали называть «миротворчеством». Однако, как говорится в преамбуле к Уставу, они были полны решимости «избавить грядущие поколения от бедствий войны». С этой целью они предусмотрели мирное разрешение споров (Глава VI), применение силы для

прекращения конфликта (Глава VII) и роль региональных организаций в поддержании международного мира и безопасности (Глава VIII)» [1].

Миротворчество в том виде, в каком мы его знаем, было «изобретено» во время Суэцкого кризиса 1956 года Лестером Б. Пирсоном. В этот период были впервые созданы и вовлечены в разрешения конфликта Чрезвычайные силы Организации Объединенных Наций (ЧСООН) - легковооруженные международные вооруженные силы, которые с их согласия занимали промежуточную буферную зону между воюющими сторонами. Целью ЧС ООН и других миротворческих миссий, развернутых во время холодной войны, была стабилизация международного конфликта и предоставление времени и пространства политикам и дипломатам для выработки долгосрочного политического решения и достижения консенсуса.

Начало современных миротворческих операций совпадает с окончанием холодной войны в 1989-1990 годах, что, в целом, совпадает и с периодом формирования независимого Казахстана. В это же время на международной арене появляется новый тип достаточно жестоких конфликтов. Эти войны были внутринациональными, а не международными, и в них участвовали несколько враждующих группировок. Внутри национальные конфликты, как отмечают эксперты (Косово, Босния, Югославия и т.д.) имеют множество и других очень негативных характеристик. Зачастую конфликт связан с некоторыми стихийными бедствиями, такими как голод или засуха, которые, в свою очередь, вызывают появление огромного количества беженцев или внутренне перемещенных лиц. Дороги приходят в негодность, мосты разрушаются, аэродромы и порты выходят из строя. Передвижение в страну и внутри страны часто становится затруднительным, а в некоторых случаях и невозможным. Таким образом, миротворческие силы, участвующие в различных операциях, сталкиваются с необходимостью оказания гуманитарной помощи, поддержания порядка и много другого. Параллельно с разрушением физической инфраструктуры и социальная инфраструктура этих стран часто дает сбой. А собственно системы здравоохранения и образования, становятся едва ли не первыми жертвами конфликтов.

Как правило, в конфликты вовлечены регулярные вооруженные силы, ополченцы, повстанцы, хорошо вооруженные организованные преступники и т.д. Гражданское население часто становилось целью или объектом военных действий, проводимых одним или несколькими воюющими силами. Хотя Устав Организации Объединенных Наций прямо запрещает государствам-членам вмешиваться во внутренние дела других государств, жестокие внутренние войны 1990-х годов были сочтены представляющими достаточную угрозу международному миру, безопасности и стабильности, что в свою очередь послужило основанием разрешить миротворческие миссии.

Методы исследования

В целях определения практической значимости миротворческой деятельности РК, было инициировано социологическое исследование, которое было проведено впервые в 2020 году. В 2021 г. было проведено повторное исследование для понимания динамики общественного мнения. Методология исследования основана на комплексном использовании количественных и качественных методов сбора информации. Метод сбора информации: анкетирование, а также метод глубинных и нарративных интервью.

Основная часть

В этот же период складывается практика многосторонних миротворческих операций с участием различных международных структур и государств. Возможно также отметить, что если обобщенные статистические данные по участию в миротворческих операциях различных коалиций, национальных и региональных подразделений и т.д. широко представлены в открытом публичном доступе, то отдельные сложные социальные аспекты миротворчества требуют в каждом конкретном случае углубленного исследования, а также преодоления закрытости и труднодоступности отдельных целевых групп. К примеру, обширная база данных SIPRI по многосторонним миротворческим операциям, предоставляет многообразные данные обо всех многосторонних миротворческих операциях (как ООН, так и не ООН), проводимых по всему миру. Цель базы данных - представить развернутые ежегодные, а в ближайшем будущем планируется ежемесячные отчеты.

NUMBER OF MULTILATERAL PEACE OPERATIONS BY TYPE OF CONDUCTING ORGANIZATION, 2015–19

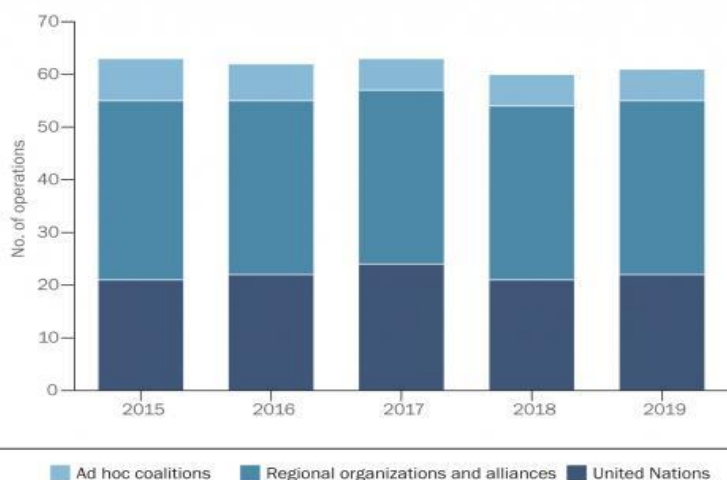

Рис. 1. Количество миротворческих операций по проводящим организациям, 2015-2019 гг. Источник:

На рисунке 1. Представлены данные о количестве и соотношении миротворческих операций, инициированных и проведенных на международном и региональном уровне, а также с участием отдельных организаций, коалиций. Из графика видно, что во многих случаях для стабилизации зон конфликта чаще всего регистрируется вмешательство именно региональных альянсов или организаций.

Возможно отметить, что безопасность как воинов-миротворцев, так и гражданского персонала миротворческих миссий представляется наиболее актуальной социальной проблемой, обсуждение которой сопровождается значительным общественным резонансом в различных регионах. В тоже время статистика по данному вопросу чаще всего является достоянием лишь внутренних ведомственных отчетов, публикуемых по мере устаревания данных и снижения их общественной значимости.

На рисунке 2. представлены данные о числе погибших (на 1000 персонала) в миротворческих операциях в период с 2000 по 2010 год по информации Стокгольмского международного исследовательского института мира [2].

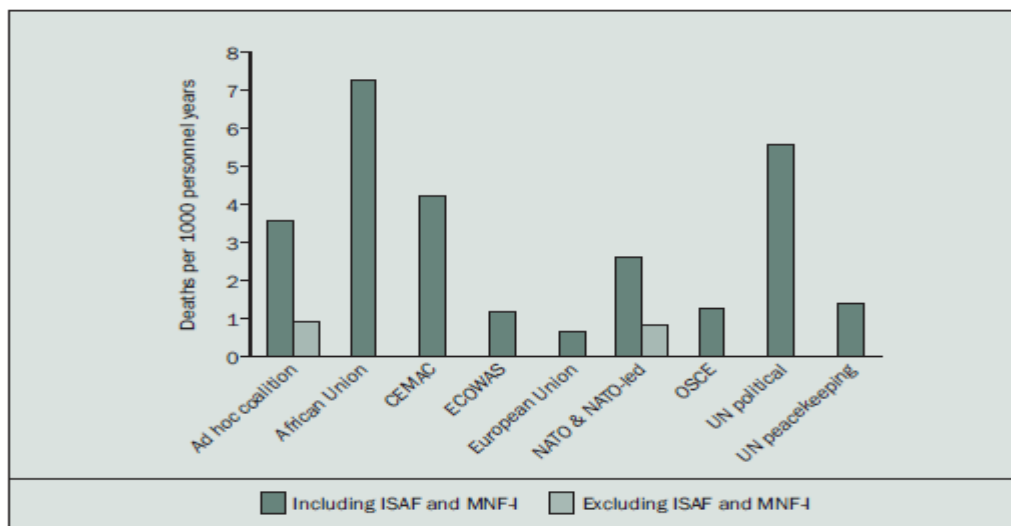

Рис. 2. Число погибших в миротворческих операциях по проводящим организациям, 2000-2010 гг. Источник: База SIPRI - <https://www.sipri.org/databases/pko>

В целом, в центре исследовательских интересов в анализе миротворчества оказываются следующие темы, достаточно широко освещенные в научной литературе и на официальных медиа платформах международных организаций:

- 1) Причины и последствия периодического роста либо сокращения численности миротворческих операций и их региональная центрированность в различные периоды;
- 2) Оценка соотношения успехов и неудач миротворческих миссий;
- 3) Безопасность и уровень смертности в миротворческих операциях;

4) Механизмы и динамика финансирования миротворческой деятельности;

5) Региональные особенности, тенденции и задачи миротворческой деятельности.

Анализ литературы показывает, что несмотря на свидетельства их положительного воздействия, миротворческие операции Организации Объединенных Наций по поддержанию мира по-прежнему сталкиваются с сокращением бюджета, критикой на политической арене и общественной озабоченностью по поводу физической безопасности персонала. Этот контекст лежит в основе глобальных и региональных трендов в многосторонних миротворческих операциях в 2019 году. Так, глобальные и региональные тенденции в 2019 году следуют за событиями последних лет, включая тенденции к снижению, связанные с сокращением и закрытием многих миротворческих операций ООН с 2015 года. Страны Африки к югу от Сахары продолжают принимать у себя большинство операций и персонала, хотя их количество уменьшилось. Показатели смертности в 2019 году в значительной степени связаны с многопрофильной комплексной миссией ООН по стабилизации в Мали, самой смертоносной операцией с момента ее создания в 2013 году, при этом все другие операции демонстрируют относительно низкое количество погибших.

Все это делает проблемы миротворчества актуальной исследовательской темой, структурно взаимосвязанной с различными социальными процессами и взаимодействиями. Вопрос о миротворческих миссиях, как специфической форме участия в международных конфликтах является областью военной социологии, а также сферой междисциплинарных и интернациональных исследований.

В данной работе мы провели обзор исследований миротворчества с использованием преимуществ социологической методологии, который показывает, что наиболее яркой тенденцией является перенос интереса с более общих социально-политических процессов, на различные проблемы солдат-миротворцев как целевой группы, а также вопросы социального и культурного взаимодействия с местными сообществами.

Миротворческие миссии и гуманитарная помощь различных стран и международных организаций отличается позитивными задачами, но и не скоординированностью функций и действий. Землетрясение в январе 2010 года на Гаити, силой 7 баллов по шкале Рихтера вызвало в значительной степени нескоординированную волну действий международных гуманитарных организаций и субъектов, которые в конечном итоге подпитали «гуманитарную» экономику.

В результате колоссальный материальный ущерб, внутреннее перемещение, а также массовая заболеваемость и смертность увеличили иностранное вмешательство за счет вытеснения национальных гуманитарных, государственных органов а также увеличили уязвимость к многоуровневому злоупотреблению властью. Такие факты и оценки

объясняют собственно двойственное отношение общества, отражающееся на социальном настроении солдат-миротворцев.

Исследование различных аспектов «миротворчества» как специфического военно-политического феномена представлено в первую очередь в аспекте анализа психологических проблем, включая эффекты посттравматического воздействия и последующей адаптации, и соответственно выявление их корреляции с событиями миротворческих миссий (Klaassensets, 2008) [4] в различных регионах.

Среди наиболее исследованных «регионов» - Югославия, Босния, Косово, Гаити, Камбоджа, Афганистан и др.

Миротворческие миссии, несмотря на общее понимание и декларирование их роли и задач на уровне международных документов имеют множество аспектов понимания и общественной оценки. В работах по данной проблеме, к примеру, применяется концепт «культурной осведомленность / Cultural Awareness» (Bellou, 2014) [5], межкультурной компетентности –под которым понимается способность получить знания об специфических культурных особенностях людей определенной местности.

Культурная осведомленность также приобрела видное значение в недавних академических дискуссиях по вопросам разрешения международных конфликтов и кризисного управления. В контексте миротворческих операций или операций по обеспечению стабильности «миротворец» также является ксеносом (иностранцем и незнакомцем) в регионе, в котором они развернуты. Важно отметить, что эволюция международных миротворческих операций в последние годы сделала доведение информации о дивидендах мира до местного населения ключевым фактором эффективного развития миротворческой миссии.

В рамках литературного обзора возможно обратить внимание и на наличие ярко выраженного гендерного аспекта анализа событий и социально-психологических следствий военно-миротворческих операций. Так, например, в работе (Vahediets, 2020) [6] рассматриваются сексуальных взаимоотношений между миротворцами и местным население и как следствие проблема материнства и воспитания детей с учетом традиций соответствующей культурной среды.

Обобщая сведения из не очень продолжительной истории отечественной миротворческой деятельности, следует отметить, что непосредственно берет начало в РК с создания казахстанского миротворческого батальона "Казбат" в январе 2000 года. Также в 2015 году в Казахстане приняли закон "О миротворческой деятельности Республики Казахстан". В целом здесь также важны и традиции советского период, и опыт конца XX века, в рамках СНГ. Официальные источники отмечают, что существующие в современном Казахстане миротворческие подразделения «Казбриг» и «Казбат» в соответствии в контексте мировой практики предназначены для участия в миротворческих миссиях под эгидой ООН. Их

численность немного превышает 500 военнослужащих, но может при этом меняться в соответствии с целями и задачами деятельности.

На сайте Министерства обороны РК приводится информация о различных миротворческих миссиях, в которых принимают участие казахстанские военнослужащие.

Казахстанские миротворцы на сегодняшний день направлены в качестве военных наблюдателей и штабных офицеров (до 40 человек) для участия в следующих миссиях и объединениях:

- 1) «Миссии ООН на Ближнем Востоке»;
- 2) «Вооруженных сил ООН по поддержанию мира на Кипре»;
- 3) «Группы военных наблюдателей ООН в Индии и Пакистане»;
- 4) «Временных сил ООН в Ливане»;
- 5) «Миссии ООН по проведению референдума в Западной Сахаре»;

Кроме того, казахстанский миротворческий контингент (до 120 военнослужащих) принимает участия в миссии «Временные силы ООН в Ливане» в составе подразделения Вооруженных Сил Республики Индия [7].

В тоже время следует отметить, что с точки зрения социологической методологии проблема казахстанских «миротворцев» практически не изучена ни с позиции оценки значения их деятельности в общественном мнении, ни в аспекте выявления внутренних проблем. Центр Изучения Общественного Мнения (ЦИОМ, Алматы) провели глубинные интервью среди участников миротворческого контингента, находящихся в городе Алматы, данное исследование проводилось в феврале 2021 года.

В целом следует отметить, что миротворческая деятельность как социальный феномен может быть представлена посредством следующих обобщенных характеристик:

Добровольность участия в миротворческих миссиях. Это в свою очередь ставит вопрос о мотивах такого решения. Анализ ответов участников интервью, в целом, указал на дихотомию мотивов практической и экзистенциальной направленности. Казахстанские офицеры-миротворцы, принявшие участие в опросе, отмечали, что многие молодые военнослужащие, особенно продолжившие срочную службу были мотивированы материальными выплатами, трёхкратным увеличением стажа и т.д. И это было особенно актуально в условиях социальной нестабильности последнего десятилетия XX века. В тоже время этот мотив не являлся основным для большинства участников интервью, уступая место аксиологическим определениям через семантику долга, ценности боевого опыта, самоактуализации. «Основная причина моего решения принять участие в миротворческих операциях – поверить себя, духовно и физически, а также свои знания (Муж., 50 лет).

Требования к высокому уровню профессионализма, стажу воинской службы и т.д. Здесь следует отметить, что критерии формирования национального миротворческого контингента, четко прописаны на законодательном уровне и включают не только стаж контрактной службы в армии, но и языковые навыки, наличие миротворческой подготовки, в том

числе у гражданского персонала и т.д. При этом участники интервью также отмечали большое значение навыков, приобретаемых в период военной службы в «горячих точках». По их мнению, уже первые дни службы показывают не только недостаточность теоретических знаний, но и их значение, важность высокой подготовки, многосторонних знаний в вопросах военной стратегии, тактики, вооружения и т.д.

Мультизадачность как характеристика деятельности миротворцев. Как отмечается в различных исследованиях, деятельность миротворческих миссий выходит за пределы прямых компетенций военнослужащих, требуя от них более широких подходов, и соответственно навыков. По словам участников интервью, это проявляет себя в двух направлениях: во-первых, требуется быстрое овладение специальными профессиональными навыками, связанными с ведением боевых действий в непривычных географических, климатических и иных условиях, а также выполнения различных задач, входящих в сферу компетенций, например, полиции или иных силовых структур. «С первых дней службы нам пришлось освоить специфику пограничной службы, а также патрулирования и выставления блок-постов, а этим в мирное время занимается МВД» (Муж., 47 лет). Во-вторых, это задачи помощи местному населению и властям, в поддержании мира, установлении порядка, снижении криминогенной обстановки, и соответственно оказании гуманитарной помощи. «В этот период регионам, где базировались международные миротворческие силы, действительно требовалась помощь в установлении порядка, преодолении дестабилизации местной власти. Нужно было просто навести порядок» (Муж., 44 года).

Одним из контекстов общественного обсуждения проблемы миротворчества является оценка ее полезности, необходимости и сопряженного с ней риска. По сути, миротворческие миссии, являются такими же опасными, как многие военные операции, но при этом детерминируются целями гуманности и миростроительства.

Как известно, координатор многих миротворческих миссий – Организация Объединенных наций не обладает собственными ресурсами для их проведения и не имеет постоянного миротворческого контингента. В целом, из этого следует вопрос о прагматической «полезности» миротворческой деятельности и ее финансового обеспечения. Данный фактор, а именно отсутствие национальных интересов, по мнению исследователей, объясняет неравномерность участия различных стран в миротворческих операциях. Правда, официальное объяснение, конечно несколько иное –высокий уровень опасности размещения миротворцев, например, в африканском регионе. В то время как данные из базы данных многосторонних миротворческих операций SIPRI за 2000–2010 гг. показывают, что, собственно Африка не была самым опасным регионом для размещения миротворцев. Точно так же операции ООН по поддержанию мира были намного безопаснее, чем операции под руководством НАТО и специальных коалиций.

Ответы казахстанские военнослужащих, на вопрос о необходимости, полезности участия в миротворческих миссиях, как на государственном, так и на личностном уровне возможно представить в следующих обобщенных ответах:

Участие в реальных военных действиях позволяет получить уникальный, ничем не заменимый профессиональный опыт;

Миротворческая деятельность способствует развитию вооруженных сил и поддержанию их высокой боеспособности, освоению новейших достижений и неповторимого опыта, взаимодействия с другими странами;

Миротворчество лишь на первый взгляд, не связано с задачей защиты государства. По сути его задача – «защищать Родину на дальних рубежах», а это долг военнослужащих и армии в целом;

Существуют как личные, так и общественные обязательства, долг военнослужащих, обязанности государства в соответствии с международными договорами, которые необходимо неукоснительно соблюдать. По поводу рисков, также можно отметить, что их понимание лежит в плоскости оценки специфики воинской службы как таковой, поскольку в миротворческих миссиях преимущественно участвуют кадровые офицеры и военнослужащие, проходящие контрактную службу, для них этот выбор осознанный. «Риск в любых военных действиях велик, даже во время мирных учебных сборов, стрельб, учений, всегда есть опасность предвиденного поведения людей или возникновения иных критических ситуаций. Безусловно, в миротворческих миссиях он возрастает, но это естественно, и польза превышает фактор риска» (Муж., 50 лет).

Заключение

В заключении возможно отметить, что в нынешней достаточно сложной мировой политической ситуации следует ожидать не столько увеличения миротворческих миссий, сколько их высокой востребованности как действенного механизма если не окончательного решения ряда социально-политических проблем, стремящихся приобрести глобальный характер, то их стабилизации и поддержания мира, для достижения целей развития. Обобщая выводы международных экспертов, возможно отметить, что в настоящее время примерно 1 из 45 человек нуждается в гуманитарной помощи, а растущие глобальные потребности намного превышают доступное финансирование для гуманитарной деятельности. По мнению ООН, большинство международных организаций и объединений уже открыто призывают к гуманитарным действиям, развитию и миростроительству для расширения сотрудничества, взаимодействия и координации в кризисных и нестабильных условиях. Это становится еще более важным сейчас, поскольку пандемия увеличила гуманитарные потребности, отрицательно сказавшись на бюджетах помощи,

Сложный характер сегодняшних политических, социальных, экономических и экологических рисков требует подходов и решений,

основанных на общем понимании потребностей, угроз и уязвимых мест в условиях конфликта. В тоже время в формирующемся постпандемическом мире гуманитарная деятельность, деятельность в области развития и миростроительства должны быть более согласованными и скоординированными. Эта тенденция, безусловно, затрагивает и интересы современного Казахстана, актуализируя дальнейшее изучение и обсуждение проблем миротворчества.

Список литературы:

1. Morrison A., Cumner S., Park H., Kristeva A. Zoe Peacekeeping // Encyclopedia of Violence, Peace, & Conflict (Second Edition). 2008. – P. 1571-1588
2. Lijn J., Dundon J. Peacekeepers at risk: the lethality of peace operations // SIPRI Policy Brief, February 2014. [электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.sipri.org/databases/pko>
3. Schok M., Kleber R. ets Meaning as a mission: A review of empirical studies on appraisals of war and peacekeeping experiences // Clinical Psychology Review, Volume 28. Issue 3. March 2008. P. 357-365.
4. Klaassens E.R., Veen T., Weerts J., Zitman F.G Mental health of Dutch Peacekeeping Veterans 10–25 years after deployment // European Psychiatry, Volume 23. Issue 7. October 2008. P. 486-490.
5. Bellou F. Cultural Awareness in Peace Operations: Effective Marketing or Strategic Communications // Procedia - Social and Behavioral Sciences. Volume 148. 25 August 2014. P. 579-587.
6. Vahedi L., Bartelsa S., Lee S. “His Future will not be Bright”: A qualitative analysis of mothers’ lived experiences raising peacekeeper-fathered children in Haiti // Children and Youth Services Review. Volume 119. December 2020.
7. Миротворческие операции // Официальный сайт министерства обороны РК [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mod/activities/138?lang=ru> (Дата обращения: 01.04.2021).

Г.Т. Алимбекова, Т.Ю. Лифанова, Қ.Ш. Нұрмұхаметова

Әлемдік практикадағы заманауи қазақстанның бітімгершілігі: тәжірбиені әлеуметтік талдау

Берілген мақалада Заманауи Қазақстанның бітімгершілік қызметтің мәселелерін қарастырады. Жұмыстың барысында әлеуметтің негізгі сұрақтарын қоя отырып, Қазақстан бітімгершілігінің өлшемі сараланады.

XX ғасырдың тарихында бейбіт өмірге қайтып келу әлеуметтік – саяси жағдайдың қалпына келтіру мақсатында әр аймақта халықаралық ұйым құрылады. Бітімгершілікке қатысу, әскери білім жүйесінде сұранысқа ие, өйткені әскери қызметшінің кәсіби, тұлғалық мәртебесінің өсуіне ықпал етеді. Өз еркімен сұранып барып бітімгершілік миссиясына қатысу әскери борыштың ажырамас бөлігі ал практикалық құндылығы Отан қорғаушылар үшін үлгі екендігі көрсетіледі.

Сәйкесінше, қазақстандық интернационалист –әскерлер миссияға қатысу барысында жоғарғы практикалық құндылықтың маңыздылығы артып, мол тәжірбие жинақтап, ұрысқа даярлықтары шындалады.

Кілт сөздер: Бітімгершілік, әскери әлеуметтану, Қазақстан, БҰҰ, халықаралық ұйым, әлемді қолдау, қақтығыс.

G.T. Alimbekova, T.Y. Lifanova, K.Sh. Nurmukhametova

Modern Kazakhstan peacemaking in the context of world practice: Experience of sociological analysis

This article is devoted to the study of the problems of peacekeeping in modern Kazakhstan. Within the framework of the work, an attempt is made to form the main issues of the sociological dimension of peacemaking, in relation to the Kazakh sociological practice. It is noted that peacekeeping practices emerged in the political history of the twentieth century as an international means of stabilizing the socio-political situation in various regions.

It is concluded that participation in peacekeeping missions is evaluated in the professional environment as an authoritative experience that increases the personal and professional status of military personnel, which is in demand in the military education system. Participation in peacekeeping missions is assessed as an integral component of military service, which, even if voluntary, corresponds to the value imperatives of servicemen as defenders of the fatherland.

Accordingly, the interviewed Kazakh internationalists note the high practical importance of such missions for generalizing experience and maintaining a high level of combat capability of the armed forces.

Key words: peacemaking, military sociology, Kazakhstan, UN, international organizations, peacekeeping, conflicts.

References:

1. Morrison, A., Cumner, S., Park, H., Kristeva, A. Zoe (2008). Peacekeeping // Encyclopedia of Violence, Peace, & Conflict (Second Edition). – P. 1571-1588
2. Lijn, J., Dundon, J. (2014). Peacekeepers at risk: the lethality of peace operations // SIPRI Policy Brief, February <https://www.sipri.org/databases/pko> (in Engl).
3. Schok, M., Kleber, R. (2008). ets Meaning as a mission: A review of empirical studies on appraisals of war and peacekeeping experiences // Clinical Psychology Review, Volume 28. Issue 3. March P. 357-365.
4. Klaassens, E.R., Veen, T., Weerts, J., Zitman, F.G. (2008). Mental health of Dutch Peacekeeping Veterans 10–25 years after deployment // European Psychiatry, Volume 23. Issue 7. October P. 486-490.
5. Bellou, F. Cultural Awareness in Peace Operations: Effective Marketing or Strategic Communications // Procedia - Social and Behavioral Sciences. Volume 148. 25 August P. 579-587.
6. Vahedi, L., Bartelsa, S., Lee, S. (2014). «His Future will not be Bright»: A qualitative analysis of mothers' lived experiences raising peacekeeper-fathered children in Haiti // Children and Youth Services Review. Volume 119. December.
7. Mirotborscheshkoe operasi [of peace operations]. // [Electronic resources]. Retrieved from: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mod/activities/138?lang=ru> (data accessed: 01.04.2021). (in Russ)

Алиμβекова Тоқтамысовна	Гүлжан	әлеуметтану қауымдастырылған орталығы (ҚПЗО), Алматы, Қазақстан	ғылымдарының профессоры,	кандидаты, Қоғамдық пікір
----------------------------	--------	---	-----------------------------	------------------------------

Алимбекова Токтамысовна	Гульжан	Центр Изучения Общественного Мнения (ЦИОМ), кандидат социологических наук, ассоциированный профессор, Алматы, Казахстан
Alimbekova Gulzhan		candidate philosophy sciences, associate professor, Center for the Study of Public Opinion (CSPO), Almaty, Kazakhstan

Лифанова Татьяна Юрьевна		философия ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры, Аль – Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
Лифанова Татьяна Юрьевна		Казахский Национальный университет имени Аль-Фараби кандидат философских наук, ассоциированный профессор, Алматы, Казахстан
Lifanova Tatyana		candidate philosophy sciences, associate professor, al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Нұрмұхаметова Шаймұратовна	Қарлығаш	философия ғылымдарының кандидаты, Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институтының доценті, Алматы, Қазақстан
Нурмухаметова Шаймуратовна	Қарлығаш	кандидат философских наук, доцент Военного института Сухопутных войск имени Сагадата Нурмагамбетова, Алматы, Казахстан
Nurmukhametova Karlygash		candidate philosophy sciences, associate professor, Military institute of the Ground Forces named after Sagadat Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТТЕР
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ
INFORMATION ABOUT AUTHORS

Alimbekova, G.T. – candidate philosophy sciences, associate professor Center for the Study of Public Opinion (CSPO)Almaty, Kazakhstan

Beysenova, Zh. Zh. – candidate of psychological sciences, Associate Professor Kazakh National Women’s teacher Training university, Almaty, Kazakhstan

Dosbay, Zh.K. – master, student Kazakh academy of sport and Tourism, Almaty, Kazakhstan

Zhangaliyev, N.E – colonel, Lecturer of the tactical Military institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Ibatulin, B.Sh. – chief, Military institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Kim Kyu Chul – Hankuk University, PhD, Associate Professor. Seol, Korea

Lifanova, T.Y. – candidate philosophy sciences, associate professor al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Nurmukhametova, K. Sh. – candidate philosophy sciences, associate professor, Military institute of the Ground Forces named after S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Rakhmetova, Zh.M. – Tacher of the Department of educational and ideological work of the Military Institute of the Land Forces named after S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Sailan, B.S. – doctor of historical sciences, professor, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Suleimenova, A.T. – PhD, Senior expert of the service for the formation of the archive of the president of the president of the Republik of Kazakhstan, Almaty.

Fominykh, N.Y. – professor, Doctor of Pedagogical Sciences, Russian Economic University, Moscow, Russia

Khassanova, S. A. – 1-st year doctoral student, Al-Farabi Kaznu, Department of Pedagogy and Educational Management, Almaty, Kazakhstan

Авторларға нұсқаулық

Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институтының «Хабаршы» ғылыми-ақпараттық журналында материалдарды жариялау онлайн-беру және сараптамалық бағалау жүйесі Open Journal System пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Тіркелу, қол жеткізу, материалды жіберу бөлімі арқылы жүзеге асады. Автор корреспонденция үшін қолжазбаны беру кезінде ілеспе хат ұсынуы тиіс.

Қолжазба төменде сипатталған талаптарға сәйкес рәсімделуі тиіс.

Мақаланың атауы – мақала мазмұны тақырыбына сәйкес болуы қажет. Мақаланың шрифты (14 кегль).

Аннотация – мақаланың қысқаша мазмұнын сипаттайды. Аннотация 100 сөзден құралып қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде рәсімделуі тиіс. (12 кегль).

Кілт сөздер – мәтіндік белгі сөздерінің саны бестен кем болмауы керек. Үш тілде жазылады (қазақ, орыс, ағылшын).

Кіріспе – мақаланың өзектілігіне тоқталып, үлес қосқан отандық және шетелдік ғалымдардың жұмыстарын қарастыра отырып ашады.

Зерттеу әдістері – зерттеу жүргізу барысында қолданған әдістерін көрсетеді.

Зерттеу нәтижелері – теориялық және эксперименттік нәтижелер, жаңа деректер, ғылыми жаңалықтар, ұсыныстар келтіріледі.

Қортындылау – зерттеу барысында мақаланың қортындысын шығару, алынған нәтиженің практикалық маңызын көрсету, өз тарапынан ұсыныс жасау керек.

Әдебиеттер тізімі – мәтіндегі сілтемелер олардың аталу ретімен өсуі бойынша нөмірленеді. Жарияланым туралы библиографиялық мәліметтер МЕМСТ 7.1. – 2003 «Библиографиялық жазба. Құрастырудың жалпы талаптары мен ережелері».

Мақалада электрондық ресурстарды пайдаланса интернеттегі мекен-жайы бар желілік ресурсқа сілтеме келтіріледі. Ресурсқа жүгінсе авторын, тақырыбын, қараған күнін көрсеткені дұрыс. Мақалада транслитирленген дереккөздердің болуы міндетті шарт болып табылады.

Әдебиеттер тізімі орыс тілінде және жалпы қабылданған ағылшын транслитерациясында ұсынылуы тиіс. Мұны <http://translit.ru/> немесе <https://transliteration.pro/> сайтында көрсетілген бағдарламаның көмегімен жасауға болады.

Төменгі жағында авторлар туралы мәлімет үш тілде беріледі. Аты – жөні, лауазымы, ғылыми атағы, ғылыми дәрежесі жұмыс жасайтын мекемесі, қаласын, мемлекетін және электронды почтасын жазу керек. Көп автор болса мақалаға жауапты бір ғана автордың электронды почтасын көрсетеді.

Техникалық талаптар:

- Мәтіндік редактор MicrosoftWord
- шрифты Times New Roman – 14 кегль
- жоларалық интервал – 1,0
- шеті: жоғары, төмен, оңжағы, солжағы – 2 см
- абзацтық алу – 1 см
- Мақаланың көлемі 7 беттен аспау қажет

Руководство для авторов

Публикация материалов в научно-информационном журнале «Вестник» Военного института Сухопутных войск имени Сагадата Нурмагамбетова осуществляется с использованием Open Journal System, системы онлайн-подачи и экспертной оценки. Регистрация и доступ в разделе отправка материалов. Автор для корреспонденции обязан предоставить сопроводительное письмо при подаче рукописи.

Рукопись должна быть оформлена в соответствии с требованиями, описанными ниже.

Название статьи – должно соответствовать содержанию статьи, теме исследования. Шрифт статьи (14 кегль).

Аннотация – краткое изложение содержания научной статьи. Объем аннотации составляет 100 слов, оформляется на 3-х языках. (12 кегль).

Ключевые слова – текстовые метки, количество ключевых слов от 5, оформляется на 3-х языках (казахском, русском, английском).

Введение – изложение актуальности темы исследования с обязательным рассмотрением отечественных и зарубежных работ.

Методы исследования – описываются методы, использованные в ходе исследования.

Результаты исследования – приводятся основные теоретические и экспериментальные результаты, фактические данные, обнаруженные взаимосвязи и закономерности.

Заключение – подведение итогов работы, обоснование новизны и актуальности исследования.

Список литературы – ссылка в тексте нумеруются по возрастанию в порядке их упоминания. Список литературы оформляется строго по ГОСТ 7.1. – 2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления».

При использовании в статье источников из электронных ресурсов в списке литературы необходимо указать на сетевой ресурс с полным адресом в интернете. Желательно указывать дату обращения к ресурсу.

Список литературы должен быть представлен на русском языке и в общепринятой английской транслитерации. Это можно сделать с помощью программы, указанной на сайте <http://translit.ru/>, либо <https://transliteration.pro/bsi/> <https://transliteration.pro/bsi>.

Ниже даются сведения об авторах на трех языке. ФИО автора(-ов), данные авторов: должность, ученое звание, ученая степень наименование учреждения, города, государства. При наличии нескольких соавторов, рекомендуется указать адрес электронной почты одного соавтора.

Технические требования

Текстовые файлы следует представлять в формате Word

- Шрифт – Times New Roman, размер – 14pt
- Междустрочный интервал – 1.0
- Поля: со всех сторон – по 2 см
- Абзац – 1 см
- Объем статьи – не должен превышать 7 страниц

Guidelines for Authors

The publication of materials in the scientific journal Bulletin of the Sagadat Nurmagambetov Military Institute of Land Forces is carried out using the Open Journal System, an online submission system and peer review. Registration and access are in the section submission of materials. The corresponding author shall be obliged to provide a cover letter when submitting a manuscript.

The manuscript must be formatted in accordance with the requirements described below.

The research paper title should correspond to its content and research topic. It is indicated in capital letters in the center of the page (*MS Word in size 14 Times New Roman*).

Abstract is a summary of the research paper content. The abstract should contain 100 words, and be written in 3 languages – kazakh, russian and english (*MS Word in size 12 Times New Roman*).

Keywords. The number of key words must be at least 5, and be written in 3 languages (kazakh, russian, english).

Introduction should include consideration of domestic and foreign research and actuality of research topic.

Research methods are the research methods used during the subject consideration.

Research results reveals main theoretical and experimental results, new facts, suggestions and recommendations.

Conclusions are the summing up study results, presenting practical recommendations, as well as own proposals.

Bibliography and Transliteration. The list of literature is drawn up strictly in accordance with GOST 7.1.-2003 (<http://docs.cntd.ru/document/1200034383>) «Bibliographic record. Bibliographic description. General requirements and rules for compilation», Adopted by the Interstate Council for Standardization, Metrology and Certification (Minutes No. 12 dated July 2, 2003). Transliteration: a romanized list of used (bibliographic) literature, if there is a Cyrillic list in the list of references, transliteration must be made. You can do transliteration through the website: [and /https://transliteration.pro/bsi](https://transliteration.pro/bsi).

After an interval Information about the Authors.

The research paper design requirements: The ICSTI code, the research paper title, the full name of the author(s), the authors data: position, academic title, academic degree, name of institution, city, state, e-mail.

Technical requirements

- Electronic files should be submitted in Microsoft Word
- Font-Times New Roman, size – 14pt
- Line spacing – 1.0
- Fields: on all sides – 2 cm
- Paragraph – 1 cm
- The volume of the article should not exceed 7 pages

«Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері
Әскери институтының хабаршысы» ғылыми-ақпараттық журналы
Редакциялық-баспа бөлімшесінде басып шығарылды
Жауапты редактор: К.Ш. Нурмухаметова
Техникалық редактор: М.М. Мырзабекова

Басуға 2022.15.06. қол қойылды
Пішімі 20x30. Көлемі – баспа табақ.
Таралымы 250 дана.
050053, Алматы қ., Красногорская, 4.

Научно-информационный журнал
«Вестник Военного института Сухопутных войск имени Сагадата Нурмагамбетова»
Издано в типографии редакционно-издательского отделения
Ответственный редактор: К.Ш. Нурмухаметова
Технический редактор: М.М. Мырзабекова

Издание подписано 15.06.2022.
Формат 20x30. Размер – печатная пластина.
Тираж 250 экз.
050053, г. Алматы, Красногорская, 4.

Scientific and informational journal «Bulletin of the Sagadat Nurmagambetov
Military Institute of Land Forces»
Published in the printing house of the editorial and publishing department
Responsible editor: K.Sh. Nurmukhametova
Technical editor: M.M. Myrzabekova

Signed to press in 15.06.2022.
Format 20x30. The size of the printing plate.
Circulation is 250 pieces.
050053, Almaty, Krasnogorskaya, 4